

Finansira Evropska unija

EVROPSKI
DEFENDOLOGIJA
CENTAR
za naučna, politička, ekonomska, socijalna,
bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja

Prof. dr Duško Vejnović | Msr Petar Đukić | Msr Boris Trivanović

Mapa puta: Poglavlje 24

Pravda, sloboda i bezbjednost

Banja Luka, 2022. godine

Finansira Evropska unija

EVROPSKI DEFENDOLOGIJA CENTAR
za naučna, politička, ekonomska, socijalna,
bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja

Prof. dr Duško Vejnović
Msr Petar Đukić
Msr Boris Trivanović

Mapa puta: POGLAVLJE 24
Pravda, sloboda i bezbjednost

Autori:

Prof. dr Duško Vejnović, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci
i predsjednik Evropskog defendologija centra Banja Luka
Petar Đukić, master menadžer bezbednosti, naučni saradnik
Evropskog defendologija centra Banja Luka
Boris Trivanović, master prava, naučni saradnik
Evropskog defendologija centra Banja Luka

Mapa puta: Poglavlje 24 - Pravda, sloboda i bezbjednost

Izdavači:

Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska,
socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja, Banja Luka
Forum nevladinih organizacija Banja Luka

Za izdavače:

Prof. dr Duško Vejnović,
Prof. dr Vladimir Stojanović

Recenzenti:

dr Darko Matijašević, Evropski defendologija centar, Banja Luka
dr Zoran Galić, Granična policija Bosne i Hercegovine
dr Sadržmir Karović, Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA)

Glavni i odgovorni urednici:

Doc. dr Predrag Obrenović
Dr Stevan Dakić

Urednik:

Dr Borislav Đukić

Lektorka:

Doc. dr Biljana Bepaljko

Grafičko oblikovanje:

Daniel Grujić, graf. dizajner

Štampa:

Grafopapir d.o.o. Banja Luka

Za štampariju:

Petar Vukelić, dipl. graf. inž.

Tiraž:

500 primjeraka

Banja Luka, 2022. godine

Publikacija je nastala u okviru projekta „Resursni centar za bh. civilno društvo u EU integracijama“ koji implementira Centri civilnih inicijativa (CCI), uz finansijsku podršku Evropske unije.

Prof. dr Duško Vejnović
Msr Petar Đukić
Msr Boris Trivanović

Mapa puta: **POGLAVLJE 24**

Pravda, sloboda
i bezbjednost

Banja Luka, 2022. godine

P R E D G O V O R

Pred Vama, nama, je zamišljena Mapa puta: Poglavlje 24 - Pravda, sloboda i bezbjednost. Autori su, u saradnji sa policijskim organizacijama i bezbjednosnim agencijama (Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, Federalno Ministarstvo unutrašnjih poslova, kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova, Policija Brčko Distrikta BiH, Državna agencija za istrage i zaštitu, Granična policija BiH, Direkcija za koordinaciju policijskih tijela, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova Mostar, Obavještajno-bezbjednosna agencija BiH), kao i istaknutim rukovodiocima u istim, te predstavnicima akademske zajednice, lokalne zajednice, nevladinih organizacija, relevantnih međunarodnih organizacija i drugima, svestrano, multidisciplinarno sagledali najbitnije aspekte Poglavlja 24. Upravljanje savremenim bezbjednosnim izazovima, rizicima i prijetnjama imperativ je svake države. Poštujući, ali ne zloupotrebljavajući slobodu stručne i naučne misli, kao i naše empirijsko znanje i iskustvo, kreirali smo ovu Mapu puta svjesni činjenice da građani, s pravom, očekuju odlučan i adekvatan odgovor policijskih organizacija i bezbjednosnih agencija u sprovođenju važećih zakona i to tako da policijske organizacije i bezbjednosne agencije budu izraz pravne, institucionalne vlasti, a ne sredstvo za održavanje bilo koje stranke, grupe ili pojedinca na vlasti.

U publikaciji je svestrano sagledan osnovni cilj realizacije svih aktivnosti prepoznatih u okviru Poglavlja 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost, a to je da se omogućiti slobodno kretanje ljudi uz garantovanje njihove bezbjednosti. Tako široko postavljen okvir obuhvata spektar većeg broja pitanja – od upravljanja vanjskim granicama EU, preko pravosudne saradnje u građanskim i krivičnim stvarima, zatim pitanja i oblasti u okviru borbe protiv organizovanog kriminala, preko pitanja vizne politike, migracija i azila. Naša Mapa puta obuhvatila je sljedeće podoblasti: sprečavanje organizovanog kriminala, sprečavanje trgovine drogom, sprečavanje trgovine ljudima, sprečavanje terorizma, migracije i policijska saradnja. Posebno naglašen, bitan aspekt Poglavlja 24 jeste pitanje implementacije policijsko-obavještajnog modela unutar policijskog sistema dejtonske Bosne i Hercegovine. Policijsko-obavještajni model treba da predstavlja moderni način rukovođenja i upravljanja policijskim poslovima i, kao takav, treba da odgovori na sve bezbjednosne izazove, rizike i prijetnje (ne) vremena u kojem živimo.

Nadamo se da će ova Mapa puta poslužiti institucijama dejtonske Bosne i Hercegovine, njenih entiteta i Distrikta Brčko, te svim građanima i društvu kao cjelini u kreiranju najboljih strategija, politika i praksi koje se baziraju na sveobuhvatnom i organizovanom procesu u čijem središtu se nalaze kriminalističko-obavještajne informacije, na osnovu kojih se određuju strateški i operativni prioriteti i usmjerava operativno-policijska djelatnost, uz najracionalniju iskorišćenost raspoloživih ljudskih i materijalnih resursa i kapaciteta.

Svjesni smo da ponuđene ideje i rješenja mogu biti i bolje/a, ali smo zahvalni svima onima koji su nam pomogli u realizaciji ovog Projekta, te ćemo biti zahvalni i onima koji će iznijeti argumentovane i dobronamjerne kritike. Svaka misao, pa i ova treba i može se nadograđivati, ali ne i do savršenstva iz opštepoznatog, "da savršenstvo koje nosi sama ideja nije ništa nego mana same ideje..."

Autori

SADRŽAJ

UVOD	9
1. BOSNA I HERCEGOVINA NA EVROPSKOM PUTU	
– STANJE, PUTEVI I PERSPEKTIVE	11
Evropska unija i proces pridruživanja	11
Bosna i Hercegovina i put ka članstvu u Evropskoj uniji	14
2. POGLAVLJE 24: PRAVDA, SLOBODA I BEZBJEDNOST	
– OPŠTE NAPOMENE	24
Migracije	24
Borba protiv organizovanog kriminala	25
Borba protiv droga	26
Borba protiv terorizma	27
Policajska saradnja	27
3. SPREČAVANJE ORGANIZOVANOG KRIMINALA	29
Pravni okvir za borbu protiv organizovanog kriminala u BiH	35
Institucionalni okvir za borbu protiv organizovanog kriminala u BiH ..	37
Mjere i aktivnosti koje je potrebno preduzeti – mapa puta	40
4. SPREČAVANJE TRGOVINE LJUDIMA	44
Pravni okvir za borbu protiv trgovine ljudima u BiH	48
Stanje i trendovi trgovine ljudima u BiH	48
Mjere i aktivnosti koje je potrebno preduzeti – mapa puta	49
5. SPREČAVANJE TRGOVINE DROGOM	52
Pravni okvir za borbu protiv trgovine drogom u BiH	54
Stanje i trendovi trgovine drogom u BiH	54
Mjere i aktivnosti koje je potrebno preduzeti – mapa puta	56
6. SPREČAVANJE TERORIZMA	58
Pravni okvir za borbu protiv terorizma u BiH	62
Stanje i trendovi terorizma u BiH	62
Mjere i aktivnosti koje je potrebno preduzeti – mapa puta	64

7. MIGRACIJE.....	66
Pravni okvir migracija u Bosni i Hercegovini	68
Illegalne migracije – stanje u BiH	70
Mjere i aktivnosti koje je potrebno preduzeti – mapa puta	71
8. MEĐUNARODNA POLICIJSKA SARADNJA	73
Pravni okvir međunarodne policijske saradnje u BiH	77
Međunarodna policijska saradnja u BiH – stanje i mjere	78
9. POLICIJSKO-OBAVJEŠTAJNI MODEL	83
Upravljanje i primjena policijsko-obavještajnog modela u policijskim strukturama u BiH	85
Strateška procjena javne bezbjednosti	87
INTERPRETACIJA REZULTATA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA.....	92
Distribucija ispitanika u odnosu na organizaciju kojoj pripadaju	92
Analiza rezultata istraživanja u odnosu na anketna pitanja	93
ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	104
LITERATURA.....	106
AKCIONI PLAN – Poglavlje 24: Pravda, sloboda i bezbjednost.....	111

UVOD

Poglavlje 24: Pravda, sloboda i bezbjednost jedno je od najznačajnijih poglavlja koje država/države kandidati moraju ispuniti na svom putu ka punopravnom članstvu u Evropskoj uniji. Ovo poglavlje obuhvata ukupno jedanaest tematskih područja: spoljne granice i šengenski sistem, migracije, azil, vize, policijsku saradnju, borbu protiv organizovanog kriminala, borbu protiv trgovine ljudima, borbu protiv terorizma, borbu protiv droga, sudsku saradnju u građanskim i krivičnim stvarima i carinsku saradnju. Dakle, najvećim dijelom, ovo poglavlje se odnosi na zaštitu društva/države od kriminaliteta. Poznato je koliko sve vrste kriminaliteta ugrožavaju i podrivaju državu i njene institucije. Ako je sistem suprotstavljanja gore navedenim oblicima kriminala u zemlji (pravosudni i policijski sistem) neefikasan i nefunkcionalan, država ima ozbiljan problem koji je udaljava od evropske porodice država članica EU.

Ispunjenje obaveza predviđenih Poglavljem 24 obuhvata čitav niz mjera i aktivnosti koje ne predstavljaju ni malo jednostavan zadatak. Ova publikacija, kao rezultat realizacije projektnih aktivnosti, upravo predstavlja analizu stanja u BiH po pojedinim oblastima (posebno pravni i institucionalni okvir), uz prijedloge mjera i aktivnosti koje bi trebalo preduzeti da se svaka konkretna oblast unaprijedi, bilo da se radi o mjerama na strateškom, operativnom ili taktičkom nivou. Obuhvaćene su sljedeće oblasti Poglavlja 24: sprečavanje organizovanog kriminala, sprečavanje trgovine ljudima, sprečavanje trgovine drogom, sprečavanje terorizma, migracije i međunarodna policijska saradnja. Kao jedna specifična i vrlo konkretna oblast, izdvojena je obaveza implementacije policijsko-obavještajnog modela unutar policijskog sistema Bosne i Hercegovine. Riječ je o jednoj konkretnoj obavezi koja proizilazi iz Poglavlja 24, obavezi koja bi omogućila potpuno integrisanje policijskog sistema BiH u tokove regionalne policijske saradnje u evropskim okvirima.

Pored navedenog, u okviru ove publikacije, interpretirani su i rezultati empirijskog istraživanja koje se sastoji od analize rezultata istraživanja dobijenih putem ankete čiji je cilj bio prikupljanje podataka, odnosno sagledavanje stavova pripadnika relevantnih policijskih i akademskih organizacija u BiH o nekim segmentima rada policije u cilju ispunjenja obaveza iz Poglavlja 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost. Treba napomenuti da je ova publikacija značajno „obogaćena“ zaključcima sa održanih okruglih stolova, u čijem radu su učestvovali brojni naučnici i stručnjaci iz oblasti koje su relevantne za ispunjenje obaveza iz Poglavlja 24.

1. BOSNA I HERCEGOVINA NA EVROPSKOM PUTU – STANJE, PUTEVI I PERSPEKTIVE

Evropska unija i proces pridruživanja

Evropska unija (u daljem tekstu: EU) je nadnacionalna zajednica evropskih država koja je formirana kao rezultat procesa saradnje i integracije koji je počeo 50-ih godina 20. vijeka. Prije nego država ili međunarodna organizacija, EU prvenstveno predstavlja jedinstveno privredno i političko partnerstvo 27 evropskih država koje zajedno čine značajan dio evropskog kontinenta. Krajem 50-ih godina prošlog vijeka nastala je Evropska ekonomska zajednica (EEZ), u kojoj je privrednu saradnju ostvarivalo šest zemalja: Belgija, Njemačka, Francuska, Italija, Luksemburg i Holandija, čime je prije svega stvoreno ogromno jedinstveno tržište. Pod današnjim imenom EU je poznata od 1992. godine kada je potpisan Ugovor iz Mastrihta, čime je otvorena nova faza razvoja EU koja obuhvata aktivnosti koje se odnose na mnoge sfere: od politike, zdravstva i ekonomske politike, do vanjskih poslova i odbrane. EU je složen pojam i ona je definisana kao federacija u monetarnim odnosima, agrikulturi, trgovini i zaštiti okoliša; kao konfederacija u socijalnoj i ekonomskoj politici, zaštiti potrošača, unutrašnjoj politici; te kao međunarodna organizacija u vanjskoj politici. Glavna oblast na kojoj počiva EU je jedinstveno tržište, koje se bazira na carinskoj uniji i jedinstvenoj moneti.

Zahvaljujući procesu proširenja EU je konstantno povećavala broj članica koje je čine. Danska, Irska i Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske pristupile su 1973. godine, Grčka 1981. godine, Španija i Portugalija 1986. godine i Austrija, Finska i Švedska 1995. godine. Istorijsko proširenje na deset novih zemalja EU je ostvarila 2004. godine, kada su se EU pridružili: Kipar, Češka Republika, Estonija, Mađarska, Letonija, Litvanija, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija. Bugarska i Rumunija postale su članicama 2007. godine, a posljednje proširenje desilo se 2013. godine, kada se EU pridružila Hrvatska. Kako bi se osiguralo da proširena EU može nastaviti efikasno funkcionisati, usvojen je moderniji sistem donošenja odluka koji je utemeljen Lisabonskim sporazumom, koji je stupio na snagu 01.12.2009. godine.

Svaka evropska država može podnijeti zahtjev za prijem u članstvo EU ukoliko poštuje principe slobode, demokratije, ljudskih prava i osnovnih

sloboda, kao i vladavinu zakona. Pridruživanje, međutim, može uslijediti jedino ako država koja je podnijela takav zahtjev ispuni sve kriterijume pridruživanja, poznate pod nazivom Kriterijumi iz Kopenhagena, koje je utvrdio Evropski savjet u Kopenhagenu 1993. godine, a zatim dopunio u Madridu 1995. godine. Kriterijumi za pridruživanje su sljedeći:

- politički stabilne institucije koje garantuju demokratiju, vladavinu zakona, poštivanje ljudskih prava te prava i zaštitu manjina;
- ekonomski kriterijumi: funkcionalna tržišna ekonomija i kapaciteti koji su sposobni da se izbore s konkurencijom i uslovima koji vladaju na tržištu EU;
- sposobnost da se preuzmu obaveze koje proizilaze iz članstva, uključujući posvećenost političkim, ekonomskim i monetarnim ciljevima EU;
- usvajanje pravne tekovine (*acquis communautaire* - cjelokupna evropska legislativa) i njeno efikasno provođenje kroz odgovarajuće administrativne i pravosudne strukture.

Proširenje je jedan od najvažnijih političkih alata EU, kao i pažljivo vođen proces koji pomaže u transformaciji uključenih zemalja te doprinosi miru, stabilnosti, napretku, demokratiji, ljudskim pravima i vladavini prava širom Evrope. Država koja se želi pridružiti EU podnosi zahtjev za članstvo Savjetu, koje traži od nadležne komisije da procijeni sposobnost države podnosioca zahtjeva da ispuni uslove za članstvo. Ako komisija da pozitivno mišljenje i ukoliko se Savjet jednoglasno saglasi sa takvim mišljenjem, pregovori između države kandidata i država članica mogu formalno početi.

Države kandidati moraju pokazati sposobnost da uspješno obavljaju ulogu članice, što zahtijeva široku podršku njihovih građana, kao i političko, zakonsko i tehničko ispunjavanje standarda i normi EU. EU provodi opsežnu proceduru odobravanja pristupa kojom se osigurava da nove članice pristupe EU samo onda kada ispune sve zahtjeve i samo uz pristanak institucija EU i vlada država članica EU, kao i pristanak same države koje se prijem tiče. Države koje se žele pridružiti EU mogu ići naprijed iz jedne u drugu fazu procesa samo onda kada su ispunjeni svi uslovi iz svake faze, što djeluje kao moćan podsticaj reformama.

Pretpristupna strategija osmišljena je kako bi pripremila države kandidate za buduće članstvo i ona obuhvata sljedeće okvire i mehanizme:

- Sporazumi o Evropi / Sporazumi o pridruživanju / Sporazumi o stabilizaciji i pridruživanju,
- Pristupno partnerstvo / Evropsko partnerstvo,

- Pretpristupna pomoć,
- Sufinansiranje od međunarodnih finansijskih ustanova,
- Učešće u programima, agencijama i odborima EU,
- Državni program za usvajanje pravne tekovine EU,
- Redovni izvještaji / Izvještaji o napretku,
- Politički dijalog.

Prvi korak u pregovorima je tzv. Screening koji obuhvata analitički pregled pravne tekovine. Svrha screeninga je da upozna države kandidate sa pravnom tekovinom i zajedno s njima utvrdi oblasti u kojima postoje problemi koje bi trebalo riješiti. Kao osnova za pokretanje tehničkog procesa pregovora, Komisija sastavlja screening izvještaj za svako poglavlje i za svaku državu članicu. Države kandidati podnose pregovaračku poziciju, a Evropska komisija nacrt zajedničke pozicije (NZP), koju usvaja Evropski savjet i koja omogućava otvaranje poglavlja. Pregovara se na nivou ministra ili zamjenika ministra, tj. stalnih predstavnika država članica, ambasadora ili glavnih pregovarača za države kandidate.

Kad se zaključe pregovori o svim poglavljima, rezultati pregovora uključuju se u nacrt ugovora o pristupanju koji usaglašavaju Savjet i države pristupnice. Takav nacrt ugovora se naknadno podnosi Komisiji na davanje mišljenja i Evropskom parlamentu na pristanak. Nakon potpisivanja, ugovor o pristupanju se podnosi državama članicama i državi pristupnici na ratifikaciju u skladu s njihovom ustavnom procedurom. Kada je proces ratifikacije završen i ugovor stupi na snagu, država kandidat postaje država članica.

Pregovori se posebno zaključuju sa svakom državom kandidatom, a njihova brzina zavisi od brzine kojom država provodi reforme i usklađivanje sa zakonima EU. Kako bi svoju administraciju i pravosuđe dovela na nivo potreban za pristupanje u EU, država kandidat izrađuje akcioni plan, s tim da se prioriteti koji se moraju uvrstiti u akcioni plan utvrđuju kroz pristupanje ili Evropsko partnerstvo koje EU izrađuje za svaku zemlju kandidatkinju. Od svake države kandidatkinje se takođe zahtijeva da napravi državni program za usvajanje pravne tekovine EU (acquis). To je vrlo specifičan instrument u kojem su dati detalji, vremenski okviri i troškovi za ispunjavanje svake prioritetne oblasti koju je EU definisala u pristupnom partnerstvu.

Kada je ugovor o pristupanju potpisan, država kandidatkinja postaje pristupna država i ima pravo na privremene privilegije do pristupanja kada postaje država članica. Pristupna država može davati komentare o nacrtima prijedloga, saopštenja, preporuke i inicijative EU i dobiva status aktivnog posmatrača tijela i agencija EU, koji joj daje pravo da učestvuje u raspravama,

ali ne i pravo glasa. Onda kada je proces ratifikacije zaključen, ugovor stupa na snagu dogovorenog datuma i pristupna država postaje država članica.

Bosna i Hercegovina i put ka članstvu u Evropskoj uniji

Članstvo u Evropskoj uniji je jedan od osnovnih vanjskopolitičkih prioriteta Bosne i Hercegovine, što je i definisano u dokumentu "Strateški pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike BiH" kojeg je Predsjedništvo Bosne i Hercegovine usvojilo 26.03.2003. godine. Institucije Bosne i Hercegovine su posvećenost evropskoj budućnosti iskazale i kroz ranije usvojene dokumente: Deklaraciju o specijalnim odnosima s EU iz 1998. godine, odluke Savjeta ministara BiH i Rezoluciju Parlamentarne skupštine BiH iz 1999. godine, kao i Izjavu predsjednika političkih stranaka. Potom, 2003. godine Parlamentarna skupština BiH usvojila je Zaključke prema kojima, između ostalog, postoji potpuni politički konsenzus da je članstvo Bosne i Hercegovine u EU najveći mogući prioritet. Bosna i Hercegovina, kao potencijalni kandidat, nastoji da uskladi svoj politički, ekonomski i institucionalni razvoj sa vrijednostima EU - demokratija, ljudska prava i dostojanstvo, vladavina prava i tržišne ekonomije, kao i principe tolerancije, pluralizma, pravde, solidarnosti i polne jednakosti, kako bi postala punopravnom članicom EU.

Proces pridruživanja Bosne i Hercegovine EU je dio Procesu stabilizacije i pridruživanja, odnosno političkog okvira EU prema zemljama Zapadnog Balkana uspostavljenog u maju 1999. godine. Proces stabilizacije i pridruživanja podrazumijeva nekoliko instrumenata za jačanje političkih, ekonomskih i institucionalnih odnosa između BiH i EU u svrhu pripreme za članstvo: Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju; Evropsko partnerstvo; Finansijsko-tehnička pomoć i ostali programi EU (IPA, TAIEX, Twinning); Politički dijalog, praćen saradnjom na području pravosuđa i unutrašnjih poslova, te saradnjom u okviru Zajedničke vanjske i sigurnosne politike EU.

Bosna i Hercegovina je 16.06.2008. godine u Luksemburgu potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) sa EU. Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju po prvi put je uspostavljen formalni ugovorni odnos između Bosne i Hercegovine i Evropske unije. SSP je preferencijalni sporazum, koji treba doprinijeti ekonomskoj i političkoj stabilizaciji Bosne i Hercegovine, te uspostavi bliskih i dugoročnih veza između ugovornih strana i isti je ratifikovan u Parlamentarnoj skupštini BiH i parlamentima zemalja članica i Evropskom parlamentu. Takođe, 5. decembra 2010. godine uveden je bezvizni režim za sve građane BiH koji su nosioci biometrijskih pasoša.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je stupio na snagu 01.06.2015. godine nakon što su Predsjedništvo Bosne i Hercegovine i oba doma Parlamentarne skupštine BiH potvrdili i usvojili Izjavu o opredijeljenosti institucija Bosne i Hercegovine za sprovođenje neophodnih reformi u okviru procesa pristupanja EU, u skladu sa Zaključcima Savjeta za vanjske poslove EU.

Potpisivanjem i stupanjem na snagu SSP-a Bosna i Hercegovina ima pravnu obavezu usklađivanja nacionalnog zakonodavstva sa EU pravnom tekovinom (*acquis communautaire*). Takođe, SSP predviđa promociju ekonomskih odnosa BiH i EU, uz postepeno razvijanje zone slobodne trgovine između dviju strana.

Sporazumom se uređuju (prema poglavljima): opšti principi; politički dijalog; regionalna saradnja; slobodno kretanje robe, kretanje radnika, poslovno nastanjivanje, pružanje usluga, kretanje kapitala; usklađivanje zakona, provođenje zakona i pravila konkurencije; **pravda, sloboda i bezbjednost**; politike saradnje; finansijska saradnja; institucionalne, opšte i završne odredbe.

U svrhu blagovremene i cjelovite implementacije, prema odredbama SSP uspostavljena su sljedeća tijela:

- Savjet za stabilizaciju i pridruživanje za nadgledanje provedbe SSP (Stabilisation and Association Council);
- Komitet za stabilizaciju i pridruživanje (Stabilisation and Association Committee) i po potrebi ostali potkomiteti koji će pomagati Savjetu;
- Parlamentarni komitet za stabilizaciju i pridruživanje.

Članstvo u Evropskoj uniji je i strateški prioritet Bosne i Hercegovine. Kako je naprijed izloženo, osnovni pravci i aktivnosti vanjske politike Bosne i Hercegovine podrazumijevaju dalje približavanje i institucionalizaciju odnosa sa Evropskom unijom u skladu sa Procesom stabilizacije i pridruživanja.

Težnja Bosne i Hercegovine za sticanjem punopravnog članstva u EU zasnovana je na širokom političkom konsenzusu, te je shodno tome donesen niz odluka na najvišem nivou, uključujući i "Zajedničku izjavu o opredijeljenosti političkih lidera u Bosni i Hercegovini za preduzimanje neophodnih reformi u okviru procesa pristupanja BiH Evropskoj uniji", koju su Predsjedništvo Bosne i Hercegovine i Parlamentarna skupština BiH usvojili u januaru i februaru 2015. godine.

Perspektiva članstva u EU izuzetno je snažan podsticaj za nastavak već započetih reformi u Bosni i Hercegovine i pokretač procesa koji treba da omogućiti stvaranje ekonomske, pravne, organizacione i socijalne strukture sposobne za djelovanje u skladu s pravilima EU. S ciljem ubrzanog procesa uključivanja BiH u evropske integracione tokove, neophodna je aktivna uloga svih segmenata društva.

Proces evropskih integracija zahtijeva sveobuhvatno prilagođavanje politika, institucionalnog okvira i pravnog sistema s ciljem dostizanja evropskih standarda u svim oblastima. Nadalje, proces pravne harmonizacije i prihvatanja evropskih standarda podrazumijeva opsežne unutrašnje reforme, opštu konsolidaciju sistema, snažniji privredni razvoj i intenzivnije vanjskopolitičko djelovanje u oblastima koje utiču na dinamiku odnosa Bosne i Hercegovine i EU.

U okviru napora za jačanje privrednog razvoja, a u cilju ispunjavanja Kopenhagenskih ekonomskih kriterija, u maju 2014. godine održan je Forum za prosperitet i zapošljavanje na kojem je dogovoren paket ekonomskih reformi sadržan u Sporazumu za rast i zapošljavanje.

EU je u decembru 2014. godine, na osnovu britansko-njemačke inicijative za pokretanje i ubrzanje procesa evropskih integracija u Bosni i Hercegovini, službeno usvojila novi pristup EU za BiH koji naglašava evropsku perspektivu za BiH, kao i obavezu ispunjavanja kriterija za članstvo tokom predpristupnog procesa.

Evropska unija je prepoznala napore i napredak koji je Bosna i Hercegovina ostvarila, te je u aprilu 2015. Savjet EU predložio stupanje na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju od 01.06.2015. godine.

Proces stabilizacije i pridruživanja se pokazao kao djelotvoran politički okvir za djelovanje EU na Zapadnom Balkanu. Institucije Bosne i Hercegovine su usaglasile tokom 2015. godine Reformsku agendu, čija primjena je imala za cilj omogućavanje podnošenja kredibilnog zahtjeva za članstvo u EU, postizanje statusa kandidata za članstvo i potom otvaranja pregovora sa EU. Shodno intenziviranom procesu evropskih integracija, na sjednici održanoj 23.07.2015. godine Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je usvojilo Master plan procesa integrisanja Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Predsjedništvo BiH je konstatovalo da usvojeni Master plan predstavlja sadržajni i vremenski osnovni okvir za dalje aktivnosti u vezi procesa integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Takođe, Savjet ministara Bosne i Hercegovine je na sjednici održanoj 06.10.2015. godine usvojio Akcioni plan za provođenje Reformske agende na nivou Savjeta ministara BiH.

Shodno Odluci Predsjedništva BiH, od 28.01.2016. godine, o podnošenju zahtjeva za članstvo Bosne i Hercegovine u EU, predsjedavajući Predsjedništva BiH je dana 15. februara 2016. godine uručio u Briselu zahtjev Bosne i Hercegovine za članstvo u EU ministru vanjskih poslova Kraljevine Nizozemske, u svojstvu predstavnika države koja predsjedava Savjetom Evropske unije. Nakon podnošenja zahtjeva za članstvo, Savjet je zatražio od Evropske komisije

- d) reformisao Ustavni sud, uključujući i rješavanje pitanja međunarodnih sudija i osiguralo provođenje njegovih odluka;
 - e) garantovala pravna sigurnost, uključujući i putem uspostave pravosudnog tijela kojem bi bilo povjereno da osigura dosljedno tumačenje prava u cijeloj Bosni i Hercegovini;
 - f) osigurala jednakost i nediskriminacija građana, posebno postupanje prema presudi Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić i Finci;
 - g) osiguralo da su svi organi uprave zaduženi za provođenje *acquis-a* zasnovani isključivo na profesionalizmu i da se ukloni pravo veta u procesu donošenja odluka, u skladu s *acquis-em*;
5. Preduzeti konkretne korake na unapređenju okruženja pogodnog za pomirenje kako bi se prevazišlo naslijeđe rata;
 6. Unaprijediti funkcionisanje pravosuđa kroz usvajanje novih zakona o Visokom sudskom i tužilačkom savjetu i sudovima BiH u skladu sa evropskim standardima;
 7. Jačati prevenciju i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, uključujući i protiv pranja novca i terorizma, prvenstveno putem:
 - a) usvajanja i provođenja propisa o sukobu interesa i zaštiti uzbunjivača;
 - b) osiguravanja djelotvornog funkcionisanja i koordinacije tijela za borbu protiv korupcije;
 - c) usklađivanja zakonodavstva i jačanje kapaciteta za javne nabavke;
 - d) osiguravanja efikasne saradnje između tijela za provođenje zakona i tužilaštava;
 - e) demonstriranja napretka u ostvarivanju rezultata proaktivnih istraga, potvrđenih optužnica, kaznenih progona i pravosnažnih osuđujućih presuda u predmetima organizovanog kriminala i korupcije, uključujući i one na visokom nivou;
 - f) depolitizacije i restrukturiranja javnih preduzeća i osiguravanja transparentnosti procesa privatizacije;
 8. Osigurati efikasnu koordinaciju upravljanja granicama i kapacitetima za upravljanje migracijama na svim nivoima i osigurati funkcinisanje sistema azila;
 9. Jačati zaštitu prava svih građana, posebno osiguravanjem provođenja zakona o nediskriminaciji i o rodnoj ravnopravnosti;
 10. Osigurati pravo na život i zabranu mučenja, posebno:
 - (a) ukidanjem upućivanja na smrtnu kaznu u Ustavu Republike Srpske i

- (b) imenovanjem nacionalnog mehanizma za prevenciju mučenja i nečovječnog postupanja.
- 11. Osigurati stimulativno okruženje za civilno društvo, posebno poštujući evropske standarde o slobodi udruživanja i slobodi okupljanja;
- 12. Garantovati slobodu izražavanja i medija i zaštitu novinara, posebno putem:
 - (a) osiguranja odgovarajućeg sudskog procesuiranja predmeta prijetnji i upotrebe nasilja nad novinarima i medijskim radnicima, i
 - (b) osiguravanja finansijske održivosti sistema javnih RTV servisa.
- 13. Unaprijediti zaštitu i inkluziju ranjivih grupa, posebno osoba sa invaliditetom, djece, LGBTI osoba, pripadnika romske zajednice, pritvorenika, migranata i tražilaca azila, kao i raseljenih lica i izbjeglica u cilju zatvaranja Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma i
- 14. Završiti neophodne korake u reformi javne uprave s ciljem unapređenja sveukupnog funkcionisanja javne uprave osiguravanjem profesionalne i depolitizirane državne službe i koordiniranim pristupom u kreiranju politika u cijeloj državi.

Prema analizi Transparency International BiH iz maja 2021. godine, koja je sadržana u dokumentu „Proces integracije BiH u EU:14 prioriteta iz Mišljenja Evropske komisije 2 godine poslije“ (https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2021/05/Analiza_14-prioriteta.pdf) evidentno je da je dvije godine od izdavanja Mišljenja, od 14 prioriteta tek jedan u potpunosti realizovan, i to na način da su stvorene formalne pretpostavke za njegovo ispunjavanje, a radi se o osiguranju pravilnog funkcionisanja Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje, dok niti jedan drugi prioritet iz mišljenja nije realizovan u cjelini.

Evropska komisija je 19.10.2021. godine objavila Godišnji izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2021. godine (https://europa.ba/wp-content/uploads/2021/10/izvjestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2021-godinu_1636467943.pdf) kojim je stanje u BiH ocijenjeno kao loše, a zemlja je dobila najlošije ocjene Evropske komisije u odnosu na sve zemlje Zapadnog Balkana. Evropska komisija navodi kako je BiH u pogledu političkih kriterijuma, zakonodavne i izvršne vlasti imala slabe rezultate zbog političke polarizacije i pandemije. Ističe se da se Vlada Federacije BiH još uvijek nalazi u tehničkom mandatu, dok Ustav BiH i dalje krši Evropsku konvenciju o ljudskim pravima (ECHR), u vezi s odlukom u predmetu Sejdić-Finci i drugim povezanim predmetima. Međuresorna radna grupa uspostavljena je u maju 2021. godine kako bi raspravljala o izbornim i ustavnim reformama. S tim u vezi, u decembru 2020.

godine održani su lokalni izbori u Mostaru, prvi put nakon 2008. godine. Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje sastao se u junu 2021. godine i nakon petogodišnjeg zastoja usvojio poslovnik o radu. Izvještajem se naglašava da je inkluzivan proces izborne reforme, kroz istinski dijalog i u skladu s evropskim standardima, a koji bi eliminisao sve oblike nejednakosti i diskriminacije u izbornom procesu, od izuzetnog značaja. Konstatuje se da nije postignut napredak u pogledu unapređenja izbornog okvira u skladu s evropskim standardima, kao i osiguravanja transparentnosti finansiranja političkih stranaka. BiH još uvijek nije ispunila preporuke OSCE/ODIHR, Venecijanske komisije i GRECO Savjeta Evrope, te nacionalni program za usvajanje pravne tekovine EU još uvijek nije kreiran. U pogledu osiguravanja povoljnog okruženja za rad civilnog društva postignut je ograničen napredak.

Bosna i Hercegovina u ranoj je fazi priprema za reformu javne uprave (PAR); određeni napredak postignut je usvajanjem akcijskog plana za reformu javne uprave kao i strategija o upravljanju javnim finansijama na svim nivoima vlasti. U Izvještaju se dalje navodi da BiH mora osigurati profesionalnu i depolitizovanu državnu službu i koordiniran pristup izradi politika na nivou cijele zemlje.

BiH je u ranoj fazi, odnosno ima određeni nivo pripreme u pogledu pravosuđa. U toku izvještajnog perioda konstatuje se da nije postignut napredak u ovoj oblasti. Vlasti su preduzele ograničene mjere za postupanje po nalogu Izvještaja eksperata o pitanjima vladavine prava („Priebeov izvještaj“). Očekuje se da izmjene i dopune zakona koje se odnose na integritet uđu u parlamentarnu proceduru; njihovo usvajanje je ključno za uspostavu kredibilnog sistema provjere finansijskih izvještaja nosilaca pravosudnih funkcija. Stalni i evidentni znaci pogoršanja i dalje zahtijevaju preduzimanje hitnih mjera na jačanju integriteta i ponovnom uspostavljanju povjerenja građana u pravosuđe. Nedostatak posvećenosti političkih aktera za reformu pravosuđa, kao i slabo funkcionisanje pravosudnog sistema i dalje podrivaju uživanje prava građana i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala.

Bosna i Hercegovina je u ranoj fazi u pogledu pripreme za spriječavanje i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, uz napomenu da nije postignut napredak u ovoj oblasti u izvještajnom periodu; naglašava se da su potrebne hitne mjere za usvajanje zakona o javnim nabavkama i zakona o sukobu interesa koji su na čekanju.

Tokom pandemije, negativni efekti široko rasprostranjene korupcije sa zabilježenim političkim klijentelizmom nastavili su se snažno manifestovati, direktno utičući na dobrobit građana. Selektivno i netransparentno procesuiranje i pokretanje pravosudnih postupaka u slučajevima korupcije ukazuju

na sistemске nedostatke u oblasti borbe protiv korupcije. Dalje, navodi se i da postoje sistemski nedostaci u operativnoj saradnji između agencija za provođenje zakona i izuzetno ograničena razmjena obavještajnih podataka, a zaključuje se da ni policijske strukture nisu imune na politička uplitanja. Finansijske istrage i zapljene imovine uglavnom su neučinkovite. Iako su preduzeti neki pripremni koraci, kontakt tačka za saradnju s Europolom još uvijek nije operativna. BiH nije preduzela korake na uspostavi saradnje s Eurojust-om, a potrebno je i dalje raditi na borbi protiv terorizma i trgovine drogom i povećati i ojačati svoje kapacitete za te svrhe.

Što se tiče temeljnih prava, premda zakonodavni i institucionalni okvir u velikoj mjeri postoji, BiH tek mora usvojiti sveobuhvatan strateški okvir. U Izvještaju se navodi da su potrebne značajne reforme kako bi se osiguralo da svi građani mogu ostvariti svoja politička prava i da se osigura nediskriminatorsko, inkluzivno i kvalitetno obrazovanje za sve, uključujući prevazilaženje prakse „dviije škole pod jednim krovom“.

Nije postignut napredak u garantovanju slobode izražavanja i medija, na zaštiti novinara od prijetnji i nasilja osiguravanjem adekvatnog odgovora pravosuđa, niti u osiguravanju finansijske održivosti sistema javnog emitovanja. I dalje postoje izazovi u pogledu slobode okupljanja, kako se navodi posebno u Republici Srpskoj, gdje su aktivisti bili izloženi zastrašivanju i kaznenom gonjenju.

Neuspjeh vlasti da uspostave održiv sistem za migracije i azil doveo je do humanitarne krize u decembru 2020. godine. Nakon obimnog angažmana i podrške EU, uspostavljen je privremeni smještaj u Lipi za pružanje skloništa svim licima u potrebi, dok je stalni višenamjenski prihvatni centar u Lipi u izgradnji u 2021. godini. Bosna i Hercegovina pojačala je napore za unapređenje upravljanja migracijama; potrebno je osigurati efikasnu koordinaciju, na svim nivoima, u upravljanju granicama i kapacitetima upravljanja migracijama, kao i funkcionisanje sistema azila, a da bi se navedeno ostvarilo potrebna je pravična raspodjela odgovornosti između svih entiteta i kantona, uključujući i prihvatne centre.

U pogledu ekonomskih kriterija, Bosna i Hercegovina je postigla ograničen napredak i u ranoj je fazi uspostavljanja funkcionalne tržišne ekonomije. Zemlja je preduzela mjere za borbu protiv negativnih efekata pandemije Covid-19 na ekonomiju i tržište rada. Centralna banka preduzela je značajne mjere za poboljšanje svojih analitičkih kapaciteta. Određeni koraci preduzeti su za jačanje otpornosti finansijskog sektora na udare, međutim nije bilo značajnih mjera za poboljšanje funkcionisanja tržišta proizvoda. Saradnja i koordinacija među učesnicima u zemlji dodatno se pogoršala. Evropske komisija navodi da

je otpor entiteta Republika Srpska protiv reformi u cijeloj zemlji vezanih za pravnu tekovinu EU dodatno usporio usklađenost zemlje s kriterijima za pristupanje EU, što, prema Izvještaju, dovodi do toga da institucionalna struktura zemlje, kao i njeno unutrašnje tržište, i dalje su fragmentirani.

Nije postignuto poboljšanje u pogledu vladavine prava i funkcionisanja nadzornih i regulatornih institucija u cijeloj zemlji, čime se nastavlja ometanje poslovnog okruženja u zemlji. Kvaliteta javne potrošnje nije se poboljšala, dok je javni sektor i dalje neučinkovit i preglomazan.

Bosna i Hercegovina postigla je ograničen napredak, te se i dalje nalazi u ranoj fazi u smislu sposobnosti da se bori s pritiskom konkurencije i tržišnih sila u EU. Ukupni nivo kvaliteta obrazovanja i dalje je nizak, a mjere za unaprijeđenje transportne i energetske infrastrukture i dalje su nedovoljne. Obim strukturalnih prilagođavanja je ograničen. Sveukupno, BiH je u ranoj fazi u pogledu stepena spremnosti i sposobnosti da preuzme obaveze članstva u EU i potrebno je da značajno poboljša usklađenost s pravnom tekovinom EU te provede i primjeni relevantno zakonodavstvo. Tokom izvještajnog perioda postignut je ograničen ili nikakav napredak u različitim poglavljima pravne tekovine EU.

BiH je nazadovala u području javnih nabavki, u kojem je primijenila preferencijalni tretman za domaće ponuđače prilikom dodjele javnih ugovora tokom većeg dijela izvještajnog perioda; izmjene i dopune zakona o javnim nabavkama još nisu usvojene u parlamentarnoj proceduri. Postignut je ograničen napredak u statistici, s obzirom na vrlo male pomake u pripremi za naredni popis stanovništva i domaćinstava. Postignut je određen napredak u javnoj internoj finansijskoj kontroli, pri čemu su oba entiteta usvojila strategije.

Potrebni su veliki koraci kako bi se uskladio zakonodavni okvir s pravnom tekovinom EU o unutrašnjem tržištu (slobodno kretanje roba, usluga i kapitala, konkurentna politika i finansijske usluge). BiH je postigla određen napredak samo u konkurentnoj politici, dodatno uskladivši Zakon o državnoj pomoći s pravnom tekovinom EU, te u finansijskim uslugama. Ovaj klaster je ključan za pripremljenost Bosne i Hercegovine u ispunjavanju zahtjeva unutrašnjeg tržišta EU i izuzetno relevantan za ranu integraciju i razvoj Zajedničkog regionalnog tržišta.

Bosna i Hercegovina je postigla ograničen ili nikakav napredak u većini područja konkurentnosti i inkluzivnog rasta (informacijsko društvo i mediji, oporezivanje, ekonomska i monetarna politika, preduzetništvo i industrijska politika, obrazovanje i kultura, te carinska unija), gdje je u ranoj fazi ili

ima određeni nivo pripremljenosti. Ova područja imaju značajne poveznice s Programom ekonomske reforme BiH. Mora se raditi na socioekonomskim reformama kako bi se riješile postojeće strukturalne slabosti, nizak nivo konkurentnosti, visoka stopa nezaposlenosti, kao i uticaj pandemije koja je dodatno podcrtala hitnost ovih reformi. Postignut je određen napredak usvajanjem politika o inkluzivnom obrazovanju, stručnom obrazovanju i osposobljavanju, te razvijanju preduzetničkih vještina.

BiH je postigla određen nivo ili ograničen napredak u većini područja koja se odnose na Zelenu agendu i održivu povezanost (transevropske mreže, energija, okolina i klimatske promjene), a nalazi se u ranoj fazi ili ima određeni nivo pripremljenosti. Zemlja mora značajno povećati svoje ambicije prema zelenoj tranziciji, te uskladiti svoje zakone o plinu i električnoj energiji s pravnom tekovinom EU. Zelena tranzicija i održiva povezanost ključni su za ekonomsku integraciju unutar regije i sa EU, olakšavajući prekograničnu trgovinu u regiji i stvarajući prave benefite za biznise i građane. Ovaj klaster i povezane reforme značajno su povezane s Programom ekonomskih reformi i Ekonomskim i investicijskim planom, te Zelenim planom za Zapadni Balkan.

2. POGLAVLJE 24: PRAVDA, SLOBODA I BEZBJEDNOST – OPŠTE NAPOMENE

Poglavlje 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost obuhvata širok spektar oblasti pravne tekovine EU i jedno je od najzahtjevnijih pregovaračkih poglavlja, a obuhvata jedanaest tematskih područja: spoljne granice i šengenski sistem, migracije, azil, vize, policijsku saradnju, borbu protiv organizovanog kriminala, borbu protiv trgovine ljudima, borbu protiv terorizma, borbu protiv droga, sudsku saradnju u građanskim i krivičnim stvarima i carinsku saradnju.

Tokom evropske integracije policijska i pravosudna saradnja su se neprestano razvijale, doprinoseći na taj način ostvarivanju višeg nivoa bezbjednosti u okvirima EU. Savremeni bezbjednosni izazovi, rizici i prijetnje, poput međunarodnog terorizma, organizovanog kriminala i migracija, uticali su na sve užu saradnju država članica u ovoj oblasti. U cilju sprovođenja zakona neophodna je kontinuirana saradnja policijskih, carinskih i ostalih organa država članica, ali je takođe potrebna i saradnja pravosudnih organa u građanskim i krivičnim stvarima i usklađivanje nacionalnih krivičnih propisa.

Za pristupanje zemalja Zapadnog Balkana EU poseban akcenat biće na politikama u sektorima slobode, bezbjednosti i pravde, imajući u vidu reputaciju regiona kao izvora nestabilnosti, a značajnu ulogu u tom pogledu će imati i pouke koje je EU izvukla nakon procesa proširenja na Bugarsku i Rumuniju, a zatim i Hrvatsku. U tom smislu, na proces pristupanja država Zapadnog Balkana EU bez sumnje biće primijenjene stečene pouke o tome da su reforme pravosudnog sistema i sistema unutrašnjih poslova u određenim situacijama i složenije od samog usvajanja pravnih tekovina (*acquis*) i integrisanja u ekonomski sistem EU, kao i da uslovljavanje daje bolje rezultate u početnim fazama procesa pristupanja.

Migracije

Pored azila, migracije takođe predstavljaju posebno područje interesovanja EU. Oblast migracija je prije svega složena i predmetom je konstantnog razvoja, te se harmonizuje i između samih država članica EU. Koncept migracije obuhvata nekoliko podoblasti kao što su legalne migracije, sprečavanje ilegalnih migracija, readmisija i postupanje sa strancima.

U pogledu kontrole legalnih i ilegalnih migracija, BiH ima veliku odgovornost s obzirom da ima granicu sa Hrvatskom koja je članica EU, što predstavlja dodatni razlog da se zakonodavstvo u oblasti migracija u narednom periodu uskladi sa pravnom tekovinom EU. Takođe, neophodna je saradnja sa zemljama u regionu u praćenju migratornih tokova, posebno imajući u vidu porast obima i složenosti onoga što ilegalne migracije u velikoj mjeri predstavljaju. Politika i stav država članica EU vezano za temu kontrole ilegalnih migracija je da treba primjenjivati propise EU, koji uključuju pravila o sankcijama protiv lica koja zapošljavaju ilegalne migrante, pomagače za ilegalni prelazak granice, kao i pravila koja se primjenjuju kada je potrebno vratiti lice koje ilegalno boravi u zemlju porijekla. Naročito je od značaja da se efikasno sprovodi sporazum o readmisiji sa državama članicama EU, da se unaprijedi saradnja i koriste primjeri dobre prakse visokorazvijenih imigracijskih sistema. EU ističe da svaka država kandidat tokom pristupanja u članstvo Unije ima i zadatak da osigura integraciju povratnika kroz donošenje mjera neophodnih za njihovu reintegraciju u društvo.

Borba protiv organizovanog kriminala

Borba protiv organizovanog kriminala takođe predstavlja važan cilj i segment zajedničke politike EU. Na nivou EU oblast borbe protiv organizovanog kriminala zasniva se, prvenstveno, na Okvirnoj odluci Savjeta o borbi protiv organizovanog kriminala, kao i na Konvenciji Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, tzv. Palermo konvenciji, s pratećim protokolima.

Postoji nekoliko ključnih oblasti koje su relevantne u kontekstu pridruživanja EU, a u kojima će tokom pregovora sa EU biti potrebno da se ostvari dodatni napredak, među kojima treba istaknuti: procjenu rizika, mapiranje kriminala, statistiku, kapacitet za složene istrage, saradnju među institucijama koje se bave borbom protiv organizovanog kriminala, istrage koje se vode na osnovu obavještajnih podataka, zaštitu svjedoka, međunarodnu saradnju, sprovođenje posebnih istražnih mjera i razmjenu podataka.

Analizom primjera Hrvatske možemo zaključiti da je tokom pregovaračkog procesa u poglavlju 24 takođe bilo neophodno unaprijediti strateški pristup u pogledu rješavanja pitanja kibernetičkog kriminala i kibernetičkih bezbjednosnih prijetnji, te jačanja kapaciteta za borbu protiv kibernetičkog kriminala. U toj zemlji problematikom kibernetičkog kriminala se bavi nekoliko institucija, počev od Ministarstva unutrašnjih poslova, nadležnih sudova, državnih tužilaštava, a osnovana je i specijalna jedinica za borbu protiv kibernetičkog kriminaliteta.

Shodno izloženom, u ovoj oblasti će u narednom periodu biti potrebno posvetiti značajnu pažnju unaprijeđenju saradnje institucija i organa, efikasnijem sprovođenju zakonske regulative, kvalitetnijem korištenju obavještajnih podataka u borbi protiv organizovanog kriminala kao i boljoj i efikasnijoj regionalnoj saradnji. U tom pogledu, naročito treba imati u vidu i specijalizaciju kadrova za borbu protiv organizovanog kriminala, osnaživanje kapaciteta u provođenju finansijskih istraga, kriminalističko-obavještajnih poslova, kriminalističko-obavještajne analitike, te jačanje i unapređivanje saradnje s agencijama za zaštitu zakonitosti u zemlji i šire.

Borba protiv droga

Kao dio nastojanja EU da svojim građanima obezbijedi visok nivo sigurnosti unutar prostora slobode, pravde i bezbjednosti, javlja se i oblast borbe protiv droge. U vezi s tim, zemlje kandidati u obavezi su postepeno usvajati i primjenjivati pravnu tekovinu EU-a kao i što aktivnije učestvovati u postojećim EU strukturama. EU je u oblasti borbe protiv droga usvojila određene strateške dokumente kojima je stavila naglasak na progresivnu integraciju zemalja kandidata u aktivnosti na području suzbijanja droga. U fokusu pregovora za poglavlje 24 u oblasti borbe protiv droge EU posebno postavlja na dnevni red pitanja koja se tiču usklađivanja sa propisima koji se odnose na prekursore, proces uništavanja zaplijenjenih droga, te smanjenje ponude i potražnje droga. Posmatrajući primjere susjednih zemalja, biće potrebno posvetiti pažnju izradi državne strategije za suzbijanje upotrebe droga i u njoj uključiti sve one elemente na koje fokus stavlja i EU strategija za droge, kao što su: koordinacija; smanjenje potražnje droga; smanjenje ponude droga što uključuje: prevenciju ilegalne proizvodnje droga, saradnju mjerodavnih državnih tijela posebno policije, carine i pravosuđa na području organizovanog kriminala vezanog uz droge, te kaznene politike kao i međunarodnu saradnju. Pored navedenog, nužno je izraditi i Akcioni plan te njegovom implementacijom obuhvatiti jačanje administrativne sposobnosti svih državnih i lokalnih vlasti, odnosno kadrovsko jačanje državnih tijela kao i obuku državnih, lokalnih i regionalnih službenika. U kontekstu pregovaračkog procesa u ovoj oblasti, poseban akcenat je stavljen i na unaprijeđenju efikasnosti institucionalnog okvira odgovornog za otkrivanje i procesuiranje krivičnih djela zloupotrebe droga. Obaveze u procesu pregovora u oblasti borbe protiv droga takođe se odnose na uspostavljanje jedinstvenog sistema evidencije i praćenja. Na ovom planu od posebnog značaja je održavanje i uspostavljanje dalje saradnje sa Agencijom EU EMCDDA (Evropski centar za praćenje droge i zavisnosti od droga) koja se bavi problematikom droga.

Borba protiv terorizma

EU u okviru oblasti pravde, slobode i bezbjednosti pridaje veliki značaj borbi protiv terorizma. Na području borbe protiv terorizma najvažniji dokument EU je Okvirna odluka o borbi protiv terorizma koja sadrži definiciju terorizma i određuje sistem kazni za ovo krivično djelo. U kontekstu politike EU u ovoj oblasti takođe je usvojeno nekoliko strateških dokumenata i pratećih akcionih planova među kojima je značajna strategija koja obavezuje EU u borbi protiv terorizma na globalnom nivou uz poštovanje ljudskih prava i na taj način doprinosi tome da njeni građani žive u oblasti slobode, bezbjednosti i pravde. EU je strategijom borbe protiv terorizma definisala i četiri stuba na kojima se zasniva borba protiv terorizma, kao što su: prevencija, zaštita, progon i odgovor. Svaka država će u oblasti borbe protiv terorizma imati obavezu da pokaže konkretne rezultate a prije svega biće neophodno uskladiti zakonodavstvo u ovoj oblasti sa pravnom tekovinom EU, te zatim i poboljšati pouzdanost statistike. Na primjeru Republike Hrvatske se može zaključiti da u ovoj oblasti posebnu pažnju treba posvetiti međunarodnoj saradnji u kontekstu usvajanja međunarodno-pravnih instrumenata, razmjenom informacija, iskustava i dobre prakse u sprovođenju protivterorističkih mjera, primjenom odgovarajućih konvencija i protokola, jačanju saradnje u međunarodno-pravnoj pomoći i pitanjima izručenja, jačanju naučno-obrazovne dimenzije i istraživanju mogućih novih terorističkih prijetnji i razvijanju odgovarajućih protivmjera i mehanizama. Tokom procesa pristupanja, EU isto tako zahtijeva intenzivan pristup obavještajnih i službi za provođenje zakona, kao i dosljednu pravosudnu politiku naspram počinitelja krivičnog djela u ovoj oblasti u vezi sa pojavom stranih terorističkih boraca. Dakle, postoji jasna potreba da se uspostavi sveobuhvatan pristup, koji podrazumijeva osiguranje koordinisanih vojnih, diplomatskih, informacionih i ekonomskih aktivnosti, kao i bolju saradnju obavještajnih službi i razmjenu informacija.

Policijska saradnja

EU permanentno promoviše koncept policijske saradnje između zemalja članica, podsticanjem i zemalja kandidata da prvenstveno poboljšaju saradnju sa agencijama za sprovođenje zakona i tako lakše spriječe i procesuiraju počinioce određenih krivičnih djela. U oblasti policijske saradnje značajnu ulogu ima Evropska policijska kancelarija (Europol), čiji su osnovni zadaci podrška borbi protiv kriminala u različitim oblastima kao što su: oblast droga, trgovine ljudima, krijumčarenja cigareta, ilegalnih migracija, visokotehnološkog kriminala, prava intelektualne svojine, pranja novca, falsifikovanja evra, poreskih prevara i terorizma.

Dalje, u okviru EU takođe postoji i djeluje mreža za zaštitu javnih ličnosti (tzv. European Network for the Protection of Public Figures), i to je još jedna oblast za zemlje kandidate gdje će biti potrebno razmjenjivati informacije i podatke. Kao eklatantan primjer iz Hrvatske može se izdvojiti djelovanje Službe za osiguranje i zaštitu štićenih osoba koja je od 2013. godine službeno i kontakt tačka ove mreže. U oblasti policijske saradnje neophodne elemente čine i edukacija, obuka i specijalizacija policijskih službenika. S tim u vezi, tokom pregovaračkog procesa u oblasti policijske saradnje biće potrebno uskladiti zakonodavstvo sa EU standardima, pojednostaviti i olakšati proces razmjene policijskih i obavještajnih informacija između država članica, osigurati kvalitetnu profesionalnu obuku za policijske službenike, pojednostaviti i proces zaštite podataka o ličnosti kada je riječ o sudskoj i policijskoj saradnji u krivičnim stvarima, te unaprijediti proces razmjene podataka sa Interpolom.

3. SPREČAVANJE ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Ako pogledamo relevantne pravne, ali i političko-strateške dokumente, bilo o kom nivou da se radi (međunarodni, regionalni ili nacionalni), vidjećemo da je organizovani kriminal, uz terorizam, apostrofiran kao najveća (nevojna, asimetrična) prijetnja nacionalnoj, regionalnoj, odnosno globalnoj bezbjednosti. Bez zanemarivanja pluraliteta i raznovrsnosti njegovih etioloških i fenomenoloških dimezija u različitim dijelovima svijeta ili Evrope, pogrešno bi bilo izvesti zaključak po kom organizovani kriminal ugrožava bezbjednost samo tzv. slabih ili malih država, država u kojima demokratske institucije ne funkcionišu i sl. Naime, prijetnja od organizovanog kriminala postoji jednako i u razvijenim zemljama demokratskog svijeta. Te razvijene zemlje su toga, itekako, svjesne i ulažu velike napore ka izgradnji adekvatnih pravnih i institucionalnih kapaciteta za borbu protiv organizovanog kriminala. Toga je odavno svjesna i Evropska unija, čije je jedinstveno tržište i nepostojanje internih granica olakšalo i širenje organizovanog kriminala. Ekonomska liberalizacija i erozija državnog intervencionizma na tržišta, pored svih benefita, omogućili su i širenje ilegalnih tržišta. Na isti način kako se (transnacionalne) organizovne kriminalne grupe uvezuju i povezuju na tlu čitave Evrope, tako i odgovor evropske porodice mora biti jedinstven, koordiniran, opšteprihvaćen i odlučan.¹ Obaveza preduzimanja odlučne i harmonizovane (pravne, institucionalne, socijalne) akcije protiv svih vidova organizovanog kriminala nije postavljena samo pred punopravne članice EU, već i pred one zemlje koje teže da to postanu. Permanentna borba protiv organizovanog kriminala je i jedna od obaveza Bosne i Hercegovine u procesu pristupanja EU. Decembra 2020. godine, na Petom sastanku Pododbora za pravdu, slobodu i bezbjednost između Evropske unije i Bosne i Hercegovine, Delegacija Evropske unije istakla je potrebu usvajanja strateškog pristupa u borbi protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini.² Dakle, borba protiv organizovanog kriminala takođe predstavlja važan cilj zajedničke politike EU. U kontekstu pridruživanja EU

¹ O organizovanom kriminalu na teritoriji Evrope vidjeti: "EU Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA)", Europol, 2013, <https://www.europol.europa.eu/content/eu-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta>, 23. 3. 2016.

² https://www.dei.gov.ba/uploads/documents/peti-sastanak-podobora-za-pravdu-slobodu-i-sigurnost-saopcenje_1608303875.pdf

postoji nekoliko ključnih oblasti u kojima je potrebno ostvariti dodatni napredak. To su: "statistika, kapacitet za složene istrage, procjena rizika, mapiranje kriminala, istrage koje se vode na osnovu obavještajnih podataka, razmjena informacija, zaštita svjedoka, sprovođenje posebnih istražnih mjera, saradnja među institucijama koje se bave tim poslom, međunarodna saradnja i dr."³

Organizovani kriminal proučavan je sa stanovišta različitih naučnih disciplina (pravo, bezbjednost, kriminalistika, kriminologija, defendologija, ekonomija, ponerologija i dr.). Ovaj pojam prožima akademski, dnevno-politički, ali i (sub)kulturni diskurs. Motivi povezani sa mafijom i organizovanim kriminalom neizostavni su u beletristici, filmovima, serijama... Dokaz navedenog su žargoni koji se javljaju u svakodnevnom govoru ljudi: narkomafija, pornomafija, automafija, arheološka mafija, kockarska mafija, urbanistička i građevinska mafija, transplantaciona mafija, farmakomafija, pogrebna mafija, reket, akademska mafija, stečajna mafija, carinska mafija, duvanska mafija, naftna mafija, strujna mafija, đubretarska mafija itd. (Mijalković, 2012:55). Zapravo, nema pojma o kom se više govori, a manje zna. *Michael Levi* (2012) uporedio je organizovani kriminal sa Roršahovom mrljom, čija je prednost, ali i mana što svako u njoj može da vidi bilo šta. Dakle, veoma je teško precizno definisati (pojmovno odrediti), ali i izmjeriti organizovani kriminal.

Jednu od najsveobuhvatnijih definicija organizovanog kriminala dao je *Howard Abadinsky* (2013:3-5). Prema njegovom shvatanju, organizovani kriminal je neideološko udruženje određenog broja lica bliske društvene interakcije, organizovano na hijerarhijskoj osnovi sa najmanje tri horizontalna nivoa, odnosno ranga, a koje funkcioniše u cilju ostvarenja profita i dostizanja moći na osnovu učesća kako u nezakonitim tako i zakonitim poslovima. Kao trajni kriminalni poduhvat, organizovani kriminal se racionalno obavlja radi profita od nelegalnih aktivnosti, koji se trajno održava korišćenjem sile, pretnjama, kontrolom monopola i/ili korumpiranjem javnih službenika (Albanese, 2000:413).

Zatim, jednu od najznačajnijih institucionalnih definicija organizovanog kriminaliteta dala je Evropska unija.⁴ Naime, EU primijenjuje četiri obavezna:

1. saradnja najmanje tri lica,
2. na duži period ili u određenom trajanju,
3. osumnjičeni ili osuđeni za izvršavanje teških oblika krivičnih djela,
4. sa ciljem ostvarivanja dobiti i/ili moći, i sedam fakultativnih elemenata:

³ Vodič za novinare (2013). Poglavlja 23 i 24: O čemu pregovaramo. Srbija.

⁴ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, 6204/2/97, ENFOPUL 35, Brussels, 21 April 1997.

5. postojanje konkretnog zadatka ili uloge svakog člana,
6. primjena nekog oblika interne discipline ili kontrole,
7. primjena sile ili drugih sredstava pogodnih za zastrašivanje,
8. vršenje uticaja na politiku, sredstva javnog informisanja, javnu upravu i agencije za sprovođenje zakona,
9. korišćenje komercijalnih ili poslovnih struktura,
10. uključenost u pranje novca,
11. djelovanje na međunaronom nivou.

Pri tome, potrebno je da, pored minimalnih karakteristika (obavezni kriterijumi 1-4), postoje i minimalno dva fakultativna kriterijuma da bi se kriminalna grupa ili kriminalna aktivnost okvalifikovala kao organizovani kriminal (Šikman, 2011).

Osnovne karakteristike organizovanog kriminala proističu iz unutrašnje logike zasnovane na profitu, jer je organizovani kriminal, u osnovi, biznis (tzv. paradigmna preduzetništva) vođen na inkriminisan način. Korupcija, druga, suštinski najkompleksnija prijetnja „mekoj“ bezbjednosti, te jedan od metoda organizovanog kriminala, predstavlja u osnovi pitanje integriteta, te savršenu podlogu za različite vrste urušavanja političkog i društvenog sistema. U borbi protiv organizovanog kriminala primjenjuje se, sa jedne strane, logika pretpostavljene „generalne prevencije“, to jest prijetnja kaznom koja bi trebalo da utiče na procjenu racionalnog aktera time što će povećati rizike bavljenja organizovanim kriminalom, uz pretpostavku relativno efikasnog sistema otkrivanja krivičnih djela. U novije vrijeme, u kontroli organizovanog kriminala sve se više primjenjuje i metod „napada na resurse“, kako one koji se koriste za samo činjenje krivičnog djela, tako i na tzv. kriminalne profite, koji se u nekim zemljama oduzimaju po kriterijumima građanskog postupka, bez potrebe da se postigne pravosnažna krivična presuda. Borba protiv korupcije podrazumijeva niz sistemskih reformi od kojih je najmanje važno krivično gonjenje, iz prostog razloga što je samo jedan mali dio volumena korupcije u sferi krivičnih djela, a vjerovatno najveći dio u domenu formalno legalnog postupanja koje nije u javnom interesu, iako je u sferi ovlašćenja javnog službenika (Vejnović i Obrenović, 2019).

Kada je riječ o organizovanom kriminalu, počinioci postupaju kao neka vrsta para preduzeća, u kojima može postojati viši ili niži stepen hijerarhijske organizacije, bilo da je riječ o strogoj hijerarhijskoj strukturi ili o neformalnoj mreži. Kada govorimo o korupciji, počinioci mogu biti pojedinci ili široke mreže koje sežu visoko u ešalone državne hijerarhije, u državama u kojima postoji tzv. sistemska korupcija. Programaska platforma organizovanog kriminala

uopšte, a samim tim i transnacionalnog organizovanog kriminala, jeste pretežno usmjerena na ostvarivanje profita, ekonomskog monopola i ekonomske moći, uz minimalne rizike, kao i naknadnu legalizaciju stečenog profita. Ovo su prioritetni ciljevi organizovanog kriminaliteta, te je organizovana kriminalna djelatnost usmjerena u tom pravcu, dok se ostali ciljevi (npr. politička moć) javljaju kao sporedni ciljevi i propratni efekti organizovanog kriminala (Šikman, 2011). Dakle, ostvarivanje profita predstavlja polazni cilj kriminalne organizacije, koji kasnije prerasta u uvećavanje tog profita.

Posljedice organizovanog kriminala ispoljavaju se kroz vezu organizovanog kriminala sa političkom i ekonomskom elitom, ali i sa novim centrima političke i finansijske moći (tzv. tajkuni - tajkunizacija) – (Amidžić i Salamađija, 2018:122). Tajkuni ne pokazuju javno svoje političke ambicije. Međutim, cjelokupna njihova djelatnost je višestruko isprepletena sa politikom primarne žrtve. Radi se o tome da se organizovani kriminalci zadovoljavaju tajnim korumpiranjem službenih lica, posebno političara, i njihovim specifičnim angažovanjem održavaju i šire svoje „poslove“. Korumpirana lica iz sistema političke vlasti, svojim amoralnim i protivzakonitim aktivnostima, nanose ogromnu štetu matičnoj državi, koja se otkriva uglavnom sa velikim zakašnjenjem. Dugotrajno funkcionisanje nekog mješovitog organizovanog kriminalnog kolektiviteta (čine ga privatna i službena lica) rezultira ostvarivanjem ogromne finansijske dobiti ili moći, koja počinje da „nagriza“ nepolitičnost ili neideološkičnost vođa organizovanih kriminalaca, odnosno transformiše je u ekstremnu političnost. To se događa u slučajevima kada kriminalne elite u primarnoj žrtvi dosegnu nivo bolje organizovanosti i funkcionalnosti od postojećih vlasti. Njihovu „paralelnu vlast“ čine korumpirani vladini službenici i ona upravlja legalnom i ilegalnom privredom i politikom. Naravno, njihova ilegalna privreda je profitabilnija, jer nije podložna oporezivanju, a gubitnici su država i njeni građani. Jedinu dobitnici su privatni organizovani kriminalci i korumpirani članovi sistema političke vlasti (Vejnović i Obrenović, 2017).

Region Zapadnog Balkana suočen je sa mnogobrojnim bezbjednosnim izazovima, rizicima i prijetnjama, od kojih je možda i najznačajniji organizovani kriminal. Posebnu grupu originernih prijetnji bezbjednosti čine asimetrične bezbjednosne prijetnje, čiji su nosioci organizovane kriminalne grupe koje djeluju na prostoru Zapadnog Balkana. Države koje se nalaze na tom prostoru su mahom i dalje slabe i nedovršene države sa slabim institucionalnim aparatom. U takvim uslovima, organizovani kriminal ističe se kao jedna od najznačajnijih bezbjednosnih prijetnji. Njegovi nosioci duboko su involvirani u političke strukture zemalja regiona. Zahvaljujući sprezi sa politikom, glavni organizatori kriminalnih aktivnosti preuzimaju monopol nad najunosnijim

granama privrede čime onemogućavaju napredak države u ekonomskom, pa samim tim i u političko-institucionalnom smislu. Ne treba prenebregnuti ni činjenicu da takva lica često vode specijalni (propagandni) rat protiv onog dijela vlasti koji je spreman na odlučnu borbu protiv organizovanog kriminala. Pri tome, korupcija i pranje novca su neizostavan prateći elemenat (Đukić, 2021). U tom smislu, profesor Dragišić (2016) govori o jednom novom obliku totalitarizma, tzv. „ohlokratiji“, koja nastaje kada se korupcijom zahvataju političke partije, organizacije civilnog društva, mediji, zdravstveni i socijalni sektor, pa i, nažalost, vjerske organizacije. Ohlokratija je, svakako, u velikoj mjeri prisutna u državama Zapadnog Balkana. Pri tom, prema geostrateškom položaju, područje Zapadnog Balkana, nalazi se na raskrsnici važnih trgovačkih puteva između Evrope i Azije. To su istovremeno i putevi nezakonite trgovine oružjem, narkoticima, trgovine ljudima, a mogu biti korišteni i za tranzit terorističkih grupa i sredstava za izvođenje terorističkih akcija.

Neupitno je da je organizovanom kriminalu neophodno odgovarajuće društveno-političko okruženje kako bi se razvio i ostvario svoje ciljeve. Međutim, u autokratskim, totalitarnim i nedemokratskim režimima organizovani kriminal nije se mogao razviti na isti način i u mjeri koju srećemo danas u razvijenim demokratskim državama. Procesi uvođenja tržišne ekonomije, politička demokratizacija i pluralizam predstavljaju temelj svakog slobodnog demokratskog poretka, ali istovremeno i osnovni uslov za razvoj organizovanog kriminala, naročito u bivšim komunističkim državama (Grubač, 2009; Banović, 2016:173). Sličan zaključak može se izvesti ako posmatramo nastanak i razvoj organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini. Ugroženost Bosne i Hercegovine od organizovanog kriminala je realna i izvjesna, fenomenologija organizovanog kriminala je raznovrsna, dok se negativan uticaj ovog oblika kriminala odražava na sve životne sfere.

Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini 2017-2020. (2017), prepoznaje najuticajnije faktore koji pogoduju organizovanom kriminalu u BiH:

- poremećen ekonomski sistem i sistemska korupcija (na svim nivoima vlasti);
- nestabilna političko-bezbjednosna situacija;
- specifičan geostrateški položaj BiH;
- nedostatak socijalne države, socijalne nejednakosti i siromaštvo;
- visok stepen nezaposlenosti;
- neadekvatni, neprimjenjivi ili selektivno primjenjivani propisi;
- nedostatak profesionalizma i zloupotreba savremenih tehnologija.

Osim što se internacionalizovao, organizovani kriminal se i profesionalizovao - postao je biznis, zanimanje kojim se stiču prihodi za egzistenciju; i više od toga postao je stil života, i to sve mlađih populacija u regijama tzv. svjetske poluperiferije, kojoj svakako pripada i BiH (Mijalković, 2012:63).

U skladu sa javno dostupnim dokumentima, na području BiH izražena je dinamika fenomenoloije organizovanog kriminala, pa postoje različiti pojavni oblici kao što su: kriminal u vezi sa opojnim drogama, trgovina ljudima, krijumčarenje ljudi i ilegalne migracije, nedozvoljen promet oružjem i vojnom opremom, nedozvoljen promet akciznih proizvoda, privredni kriminal, krivotvorenje novca, krađe i prodaje motornih vozila, ucjene, iznude i dr. Pri tom, korpucija je neizbježan pratilac svih djelatnosti organizovanog kriminala, odnosno metod koji nosioci organizovanog kriminala koriste da olakšaju i unaprijede svoje „poslove“. Na kraju, bavljenje svim pojavnim oblicima organizovanog kriminala za krajnji rezultat ima sticanje potivpravne imovinske koristi koja se ubacuje u legalne novčane tokove - „pranje novca“.

U Strategiji (2017), navedeno je da u BiH djeluju razgranate mreže organizovanih kriminalnih grupa sa šireg područja Balkana, pa i evropskih prostora, koje ovdje imaju svoje ogranke preko kojih realizuju brojne kriminalne aktivnosti. Naši državljani su najčešće izvršioc, ali, u sporadičnim slučajevima, i organizatori pojedinih faza realizacije aktivnosti nekog većeg kriminalnog lanca koji počinje i završava se van prostora naše zemlje. Istovremeno, imamo i situaciju da neke od organizovanih kriminalnih grupa svoje aktivnosti realizuju samo na području Bosne i Hercegovine. Riječ je o kriminalnim grupama čiji je stepen organizovanosti izrazito velik. Takođe, prepoznato je da se organizovane kriminalne grupe lako prilagođavaju promjenama u političkom, ekonomskom i društvenom okruženju.

U BiH, kao i u regionu, vidljiva je veza između organizovanog kriminala i bivših pripadnika državnih snaga bezbjednosti, bilo da se radi o penzionisanim ili otpuštenim pripadnicima. Njihova specifična znanja, sposobnosti i konekcije koje su stvorili dok su bili dio sistema bezbjednosti države, sada im mogu koristiti za aktivno bavljenje organizovanim kriminalom ili pomaganje organizovanih kriminalnih grupa (bilo da im pružaju obavještajnu zaštitu, izvršavaju određene „operacije“, nabavljaju opremu i sl.). Naravno, treba ukazati i na realne mogućnosti angažovanja i aktivnih oficira policije ili obavještajaca, pa čak i rukovodilaca organa bezbjednosti. Niska primanja, razočaranost poslom i želja za polugama moći može uticati na policajce da pređu na stranu organizovanog kriminala.

Kada su u pitanju procjene prijetnji od organizovanog kriminala, treba istaći njihovu nedostatnost u metodološkom smislu, te tamnu brojku kriminaliteta. Naime, procjene te vrste obično se temelje samo na dostupnim kriminalističko-obavještajnim informacijama (koje su predmet daljeg subjektivnog tumačenja), te na osnovu statističkih podataka agencija za sprovođenje zakona.

Predviđa se da će na dalje kretanje i razvoj organizovanog kriminala u BiH, varirajućim intenzitetom, uticati posljedice globalne ekonomske krize, izazvane pandemijom Covid-19, ali i ratnim dešavanjima u Ukrajini. Ova dešavanja, te potencijalni negativni ekonomski i društveni uticaji prijete stvaranjem idealnih uslova za širenje organizovanog kriminala, kako u regionu, tako i u BiH. Kriminalci se veoma brzo prilagođavaju novonastaloj situaciji i uvijek pronalaze nove načine za ostvarivanje protivpravne imovinske koristi. Prema procjenama Europolu "potencijalna duboka ekonomska recesija nakon pandemije COVID-19 mogla bi olakšati rast ozbiljnog i organizovanog kriminala u EU-u" (EU SOCTA 2021).

Pravni okvir za borbu protiv organizovanog kriminala u BiH

Pravni okvir za borbu protiv organizovanog kriminala sastoji se od niza zakonskih propisa na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini. Svi ti propisi mogu biti podijeljeni u četiri grupe:

1. krivično i krivično procesno pravo (krivično zakonodavstvo),
2. propisi kojima se uređuje organizacija i funkcionisanje pravosudnih organa;
3. propisi kojima se uređuje organizacija i funkcionisanje agencija za sprovođenje zakona (policijskih organa u BiH i Obavještano-bezbjednosne agencije BiH) i
4. ostali (*lex specialis*) propisi.

Krivično zakonodavstvo:

- Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine;
- Krivični zakon Bosne i Hercegovine;
- Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima;
- Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske;
- Krivični zakonik Republike Srpske;
- Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH;
- Krivični zakon Federacije BiH;

- Zakon o krivičnom postupku Brčko distrikta BiH;
- Krivični zakon Brčko distrikta BiH.

Propisi kojima se uređuje organizacija i funkcionisanje pravosudnih organa:

- Zakon o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine;
- Zakon o Sudu Bosne i Hercegovine;
- Zakon o javnim tužilaštvima Republike Srpske;
- Zakon o sudovima Republike Srpske;
- Zakon o sudovima u Federaciji BiH;
- Zakon o sudovima Brčko distrikta BiH;
- Zakon o tužilaštvu Brčko distrikta BiH.

Propisi kojima se uređuje organizacija i funkcionisanje agencija za sprovođenje zakona:

- Zakon o policijskim službenicima Bosne i Hercegovine;
- Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu;
- Zakon o Graničnoj policiji Bosne i Hercegovine;
- Zakon o Direkciji za koordinaciju policijskih tijela i o Agencijama za podršku policijskoj strukturi Bosne i Hercegovine;
- Zakon o Obavještajno-bezbednosnoj agenciji Bosne i Hercegovine;
- Zakon o policiji i unutrašnjim poslovima Republike Srpske;
- Zakon o unutrašnjim poslovima Federacije BiH;
- Zakon o policijskim službenicima Federacije BiH;
- Zakon o policiji Brčko distrikta BiH;
- Zakon o policijskim službenicima Brčko distrikta BiH.

Ostali propisi:

- Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije (BiH);
- Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama Bosne i Hercegovine;
- Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti (BiH);
- Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka (BiH);
- Zakon o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini;
- Zakon o suzbijanju korupcije, organizovanog i najtežih oblika privrednog kriminala (Republika Srpska);

- Zakon o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela (Republike Srpska);
- Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnom djelom FBiH.

Institucionalni okvir za borbu protiv organizovanog kriminala u BiH

Institucionalni okvir za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini sastoji se od pravosudnih, policijsko-bezbjednosnih i ostalih organa koji egzistiraju na svim nivoima vlasti u državi.

Sud Bosne i Hercegovine i Tužilaštvo Bosne i Hercegovine djeluju na nivou Bosne i Hercegovine. Između ostalog, Tužilaštvo BiH nadležno je za krivična djela organizovanog kriminala na nivou Bosne i Hercegovine, te naročito za krivična djela međunarodnog prometa opojnim drogama, trgovine ljudima, koruptivnim krivičnim djelima, gdje su izvršioци predstavnici institucija Bosne i Hercegovine, kao i za krivična djela ekonomskog kriminala kojima se ugrožava ekonomski integritet i jedinstvo tržišta u Bosni i Hercegovini. Unutar Tužilaštva BiH je formiran Posebni odjel za organizovani kriminal i korupciju. Na nivou entiteta djeluju okružna/osnovna i kantonalna/opštinska tužilaštva, dok u okviru Brčko distrikta BiH djeluje Tužilaštvo Brčko distrikta BiH. U Republici Srpskoj, u okviru Republičkog javnog tužilaštva, formirano je Posebno odjeljenje za suzbijanje korupcije, organizovanog i najtežih oblika privrednog kriminala (Strategija, 2017).

Policijski sistem Bosne i Hercegovine je složen nekoordiniran policijski sistem što znači da su za iste dijelove teritorije nadležne dvije ili više policijskih agencija u BiH. Dvadeset policijskih agencija koje predstavljaju njegove elemente možemo posmatrati kroz četiri nivoa organizacije državne zajednice: lokalni, kantonalni, entitetski i državni nivo.

Na lokalnom nivou, na teritoriji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, djeluje Policija Brčko Distrikta koja predstavlja samostalnu policijsku agenciju zaduženu za obavljanje svih policijskih poslova na teritoriji ove opštine, odnosno distrikta. Dakle, Policija Brčko distrikta BiH ima potpunu, stvarnu i mjesnu nadležnost na području Brčko distrikta BiH. U okviru Jedinice kriminalističke policije, formirani su: Odsjek za sprečavanje i suzbijanje privrednog kriminaliteta i korupcije i finansijske istrage, Odsjek za sprečavanje i suzbijanje organizovanog kriminaliteta i zloupotrebe droga, te Odsjek za kriminalističko-obavještajne poslove i posebne istrage.⁵

⁵ <https://www.policijabdbih.gov.ba/>

Kantonalni nivo čine kantonalna minsitarstva unutrašnjih poslova: MUP Unsko-sanskog kantona, MUP Posavskog kantona, MUP Tuzlanskog kantona, MUP Zeničko-dobojskog kantona, MUP Bosansko-podrinjskog kantona, MUP Srednje-bosanskog kantona, MUP hercegovačko-neretvanskog kantona, MUP Zapadno-hercegovačkog kantona, MUP Sarajevskog kantona i MUP Kantona 10. Ove agencije imaju visok stepen samostalnosti i obavljaju najveći obim policijskih poslova u Federaciji Bosne i Hercegovine. Kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova imaju nadležnosti propisane kantonalnim zakonima o unutrašnjim poslovima.

Na entiteskom nivou svoje nadležnosti ostvariju Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske i Ministarstvo unutrašnjih poslova Federacije Bosne i Hercegovine. Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske je jedinstven republički organ uprave zadužen za obavljanje poslova državne uprave koji se odnose na zaštitu od ugrožavanja Ustavom utvrđenog poretka i ugrožavanja bezbjednosti Republike Srpske, zaštitu života i lične bezbjednosti građana, kao i druge poslove utvrđene Zakonom o republičkoj upravi. Dakle, ovaj organ nadležan je za obavljanje policijskih (operativno-stručnih) i ostalih unutrašnjih poslova na teritoriji Republike Srpske. Kao osnovna organizaciona jedinica u sjedištu, u okviru Ministarstva djeluje Uprava za organizovani i teški kriminalitet, koja, u svom sastavu ima četiri jedinice: Jedinica za organizovani kriminalitet i droge, Jedinica za posebne poslove, Jedinica za operativnu podršku i Jedinica za operativnu analitiku. Takođe, kao osnovna organizaciona jedinica u sjedištu Ministarstva, formirana je i Uprava kriminalističke policije, koja u okviru svoje dvije jedinice ima formirano Odjeljenje za privredni kriminalitet i korupciju, Odjeljenje za finansijske istrage i pranje novca i Odjeljenje za visokotehnološki kriminalitet.⁶ Ministarstvo unutrašnjih poslova Federacije Bosne i Hercegovine je policijska agencija koja, na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, obavlja unutrašnje poslove iz nadležnosti Federacije, a to su: sprečavanje i otkrivanje krivičnih djela terorizma, međukantonalnog kriminala, stavljanja u promet opojnih droga i organizovanog kriminala, te pronalaženje i hvatanje učinilaca tih krivičnih djela i njihovo privođenje nadležnim organima; obezbjeđenje određenih ličnosti i zgrada Federacije; školovanje, stručno osposobljavanje i usavršavanje; sticanje i prestanak državljanstva Federacije.⁷

Na nivou Bosne i Hercegovine, između ostalih, u okviru Ministarstva bezbjednosti Bosne i Hercegovine, djeluju Državna agencija za istrage i zaštitu

⁶ <https://mup.vladars.net/index.php>

⁷ <http://www.fmup.gov.ba/v2/>

(SIPA) i Granična policija BiH, koje se bave operativnim radom na suzbijanju organizovanog kriminala.

SIPA je osnovana kao upravna organizacija Ministarstva bezbjednosti BiH, sa operativnom samostalnošću, čije su nadležnosti, između ostalih, sprečavanje, otkrivanje i istraga krivičnih djela iz nadležnosti Suda BiH, a posebno organizovanog kriminala, terorizma, ratnih zločina, trgovine ljudima i drugih krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, te teškog finansijskog kriminala. Za sprečavanje i otkrivanje organizovanog kriminala, kriminala u vezi sa opojnim drogama, trgovinom ljudima i ostalim krivičnim djelima nadležno je Kriminalističko-istražno odjeljenje u sjedištu Agencije, te kriminalističko-istražni odsjeci u Regionalnim kancelarijama. Za poslove i zadatke sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti nadležno je Finansijsko-obavještajno odjeljenje (FOO) SIPA.⁸

Granična policija BiH takođe je osnovana kao upravna organizacija Ministarstva bezbjednosti BiH, sa operativnom samostalnošću, čije su nadležnosti, između ostalih sprečavanje, otkrivanje i istraživanje krivičnih djela propisanih krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini kada su ta krivična djela usmjerena protiv bezbjednosti državne granice ili protiv izvršenja poslova i zadataka iz nadležnosti GP BiH. U sklopu GP BiH djeluje Centralni istražni ured, čija je nadležnost sprječavanje i otkrivanje krivičnih djela iz oblasti organizovanog prekograničnog kriminala a naročito u segmentu krijumčarenja ljudi, ilegalnih migracija i krijumčarenja roba.⁹

Obavještajno-bezbjednosna agencija Bosne i Hercegovine je odgovorna za prikupljanje obavještajnih podataka u vezi sa prijetnjama po bezbjednost Bosne i Hercegovine kako unutar, tako i van Bosne i Hercegovine, njihovo analiziranje, obradu i prenošenje ovlaštenim funkcionerima i tijelima, kao i za prikupljanje, analiziranje i prenošenje obavještajnih podataka s ciljem pružanja pomoći ovlaštenim službenim licima kako je definisano zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini, te ostalim nadležnim tijelima u Bosni i Hercegovini kada je to potrebno radi suzbijanja prijetnji po bezbjednost Bosne i Hercegovine. Prijetnjama po bezbjednost BiH, između ostalih, se smatraju: organizovani kriminal usmjeren protiv Bosne i Hercegovine ili štetan po bezbjednost Bosne i Hercegovine na bilo koji drugi način; trgovina drogama, oružjem i ljudima usmjerena protiv Bosne i Hercegovine ili štetna po bezbjednost Bosne i Hercegovine na bilo koji drugi način; nezakonita međunarodna proizvodnja oružja za masovno uništenje, ili njihovih komponenti,

⁸ <http://www.sipa.gov.ba/sr>

⁹ <http://www.granpol.gov.ba/?lang=sr>

kao i materijala i uređaja koji su potrebni za njihovu proizvodnju; nezakonita trgovina proizvodima i tehnologijama koje su pod međunarodnom kontrolom i dr.¹⁰

Uprava za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine je samostalna upravna organizacija koja, na nivou države, provodi zakonske i druge propise o indirektnom oporezivanju. Nadležnost Uprave za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine se ogleda, između ostalog, u suzbijanju, otkrivanju i istraživanju carinskih, poreskih i drugih prekršaja, te, u skladu sa uputstvima nadležnog tužioca, vođenju aktivnosti u vezi s istragom krivičnih djela vezanih za indirektno oporezivanje, a putem Sektora za provođenje propisa UIO.¹¹

Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije (APIK) je nezavisna i samostalna upravna organizacija koja je nadležna za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije u institucijama javnog i privatnog sektora.¹²

Mjere i aktivnosti koje je potrebno preduzeti – mapa puta

Aktuelni pravi i institucionalni ambijent u Bosni i Hercegovini diktiraju nužnost multiagencijskog pristupa suprotstavljanju organizovanom kriminalu, kako na preventivnom, tako i na represivnom planu. S druge strane, otvara se pitanje dupliranja nadležnosti, te adekvatnosti kapaciteta pojedinih organa ovlašćenih za suzbijanje organizovanog kriminala. Dupliranje nadležnosti je svakako problem karakterističan za Bosnu i Hercegovinu i njen policijski sistem, koji je složen nekoordiniran. Realne su poteškoće u koordinaciji rada velikog broja agencija u našem sistemu bezbjednosti, između ostalog i zbog različitosti pravnog okvira koji definiše njihove nadležnosti i ovlašćenja. Pored toga, zabrinjava zavisnost policije od obavještajno-bezbjednosne zajednice prilikom upotrebe nekih specijalnih istražnih tehnika u (pred)krivičnim istragama.

Takođe, evidentno je da između klasičnih ili tradicionalnih istražnih radnji i organizovanog kriminaliteta postoji nesrazmjer, u kontekstu ne postojanja realnih istražno-dokaznih mogućnosti koje se odnose na postupak istraživanja i dokazivanja, odnosno utvrđivanja postojanja objektivno- subjektivne komponente (Karović, 2018:843).

Na planu prakse suprotstavljanja organizovanom kriminalu, kao ključan faktor, javlja se politička volja, prije svega izvršne vlasti, ali i drugih subjekata

¹⁰ <https://www.osa-oba.gov.ba/>

¹¹ <http://www.new.uino.gov.ba/sr>

¹² http://www.apik.ba/Default.aspx?langTag=sr-SP-Cyrl&template_id=194&pageIndex=1

političkog sistema, što je konstatovano i u strateškim dokumentima. Takođe, dosadašnja praksa u BiH uglavnom je bila bazirana na represivnom pristupu, dok je proaktivno, preventivno postupanje bilo zapostavljeno. Skoro je nezamislivo pravilno i uspješno funkcionisanje sistema prevencije ako se ne zasniva na kompleksnom planiranju i usmjeravanju na osnovu prethodnih naučnih prognoza i analiza (Milosavljević, 2016).

Prema tome, u ovoj oblasti će, u narednom periodu, biti potrebno posvetiti značajnu pažnju efikasnijem sprovođenju propisa i strategija, unaprijeđenju saradnje institucija i organa, boljem korištenju obavještajnih podataka u borbi protiv organizovanog kriminala kao i boljoj i efikasnijoj regionalnoj policijsko-pravosudnoj saradnji. Posebno treba imati u vidu i specijalizaciju kadrova za borbu protiv organizovanog kriminala, jačanje kapaciteta u provođenju finansijskih istraga, kriminalističko-obavještajnih poslova i kriminalističko-obavještajne analitike.¹³

Poteškoće i problemi sa kojima se suočava pravosudno-policijski aparat BiH su brojne, a neke od mjera koje bi doprinijele njegovoj efikasnosti i efektivnosti na planu borbe protiv organizovanog kriminala bile bi sljedeće:

- *Kadrovski popuniti policijske agencije u BiH, u skladu sa pravilnicima o sistematizaciji radnih mjesta.*
- *Kontinuirano unaprijeđivati stepen specijalizacije državnih organa na planu dokazivanja krivičnih djela organizovanog kriminala.* U materijalnom smislu, specijalizacija se ogleda u odabiru ljudskih resursa, odnosno profesionalaca koji raspolažu kako teorijskim, tako i praktičnim znanjima i vještinama, te posjedovanju tehničkih uređaja, radi efikasne realizacije krivičnog progona i kasnije osude. Jako je bitno zaposliti kadrove sa završenim visokim školama i fakultetima policijsko-bezbjednosnog usmjerenja, (ali svakako radi specifičnosti poslova i drugih fakultetskih usmjerenja). U formalnom smislu, specijalizacija se ispoljava u zakonskim rješenjima (Krstić, 2017:68-69).
- *Potencirati proaktivni pristup borbi protiv organizovanog kriminala, sa akcentom na proces prikupljanja, obrade, analize i distribucije kriminalističko-obavještajnih podataka.*
- *Proces planiranja i upravljanja rizicima kod realizacije posebnih istražnih mjera i tehnika shvatiti ozbiljno, uvažavajući sve pravne, tehničke i operativne rizike.*
- *Obezbijediti svim policijskim agencijama u Bosni i Hercegovini*

¹³ *Pregovaračka poglavlja 23 i 24: O čemu pregovaramo.* (2016). Ur: Dr Armin Kržalić. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije.

mogućnost nadzora i tehničkog snimanja komunikacija koje se odvija-ju preko najkorištenijih aplikacija za komunikaciju (Viber, Whats App, Signal, Messenger i dr.). Nije realno očekivati da će izvršio- ci krivičnih djela razgovarati putem telefona o kriminalnim aktivnostima. I ako razgovaraju, trudiće se da uvijek imaju internet konekciju i da koriste navedene aplikacije za razgovor i razmjenu poruka. Dakle, nije realno očekivati dobre rezultate primjene posebne istražne radnje koja se odnosi na nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija bez mogućnosti praćenja tih aplikacija u realnom vremenu.

- *Uspostaviti nadležnost policije za realizaciju određenih posebnih istražnih radnji i tehnika nezavisno od obaveštajno-bezbjednosne zajednice. Obavještajno-bezbjednosna zajednica ima bolje tehničke mogućnosti za sprovođenje nekih specijalnih istražnih tehnika, ali i fleksibilnija zakonska rješenja u odnosu na policiju. Time je omogućeno pojedinim dijelovima obavještajno-bezbjednosne zajednice da budu korak ispred policije, a tu postoji rizik od selektivnog ustupanja informacija policiji i pravosuđu.*
- *Efikasnije uspostaviti međupolicijsku saradnju u Bosni i Hercegovini, sa akcentom na unapređenje rada u zajedničkim istragama.*
- *Poboljšati i unaprijediti partnerske odnose između agencija za sprovođenje zakona (policijske agencije na svim nivoima, carinske službe, poreske uprave i dr.) sa naučnim ustanovama (fakulteti, instituti i dr.). Akademski radnici iz polja pravnih, kriminalističkih, defendoloških, psiholoških, poneroloških, medicinskih, hemijskih, nauke bezbjednosti moraju biti aktivnije uključeni u donošenje propisa. U tom smislu, potrebno je inicirati i ostvariti potrebnu saradnju između akademske zajednice i profesije (struke) (što je doprinos i razvoju tzv. treće misije univerziteta-prva je obrazovanje, druga je naučnoistraživački rad, a treća je angažovanje u zajednici koje, između ostalog, ima svoju preduzetničku, inovativnu i socijalnu ulogu), sa namjerom prepoznavanja i identifikacije postojećih anomalija i problema sa posebnim osvrtom na praktični aspekt primjene zakona, na osnovu čega je moguće kreirati efikasnu strategiju kao i pronaći konkretne preventivno - zaštitne mehanizme u odnosu na specifične oblike organizovanog kriminaliteta.*
- *Promovisati i podsticati naučno-istraživački i nastavni rad praktičara – tužilaca i istražitelja. Dakle, potrebno je omogućiti zaposlenima da pohađaju postdiplomske, odnosno master studije, doktorske studije i angažovati ih, honorarno, na fakultetima i institutima.*

- *Unaprijediti edukaciju tužilaca iz oblasti kriminalistike (kriminalistička taktika, kriminalistika metodika, kriminalistika tehnika, kriminalistika operativa).*
- *Propisati posebne uslove za predlaganje kandidata za tužioca za organizovani kriminal. Na svim pravosudnim nivoima u BiH, davati prednosti kandidatima koji posjeduju potrebna stručna znanja i iskustvo iz oblasti borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije u izbornom postupku.*
- *Intenzivirati saradnju okružnih i kantonalnih tužilaštava i Državne agencije za istrage i zaštitu i Granične policije na planu suzbijanja organizovanog kriminala.*
- *Imenovati službenike za vezu Unutar carinskih organa, poreskih organa, Centralne banke BiH, Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije i drugih državnih organa koji raspoložu informacijama iz djelokurga svojih poslova, a koje su neophodne organima gonjenja za razjašnjenje ili utvrđivanje činjenica. Ti službenici biće zaduženi za promptno dostavljanje potrebnih informacija policiji i tužilaštvu u istrazi, čime će se izbjeći duga čekanja uzrokovana formalnim i birokratskim procedurama.*
- *Po uzoru na Republiku Srbiju, donijeti zakon o organizaciji i nadležnosti državnih i entitetskih organa u suzbijanju organizovanog kriminala i korupcije. Ovakav zakon imao bi za predmet regulisanje organizacione strukture i saradnje državnih i entitetskih organa s ciljem efikasnijeg otkrivanja, krivičnog gonjenja i suđenja za krivična djela organizovanog kriminala i korupcije. Zakon bi trebalo donijeti na nivou BiH, kao plod konsenzusa dva entiteta i tri konstitutivna naroda, te distrikta Brčko, imajući u vidu da organizovani kriminal ne poznaje entitetske i nacionalne granice.*

4. SPREČAVANJE TRGOVINE LJUDIMA

Trgovina ljudima se smatra jednim od najvećih problema današnjice i već odavno je u svijetu prepoznata kao veoma opasan oblik organizovanog kriminala, koji, na globalnom nivou, predstavlja veoma unosnu i profitabilnu kriminalnu aktivnost, a čemu doprinose i druge kriminalne aktivnosti koje su usko povezane sa trgovinom ljudima. Trgovina ljudima, kao globalni fenomen, prolazi kroz više faza u okviru kojih se žrtva regrutuje, transportuje i eksploatiše, a svaka od tih faza ima svoje specifičnosti i u svakoj od tih faza izvršio ci se mogu krivično goniti i za druga, „usput“ izvršena krivična djela.¹⁴ Milijarde dolara stečene trgovinom ljudima služe da se dalje finansiraju organizovani kriminal, terorizam i korupcija, da se produžava ljudska patnja i kršenje osnovnih ljudskih prava.

Gallagher (2010) se bavi pitanjem da li se i pod kojim uslovima, država može smatrati odgovornom za postojanje trgovine ljudima i njenih konsekvenci. Na osnovu izvršenih određenih analiza, ovaj autor ukazuje na izvedene zaključke vezane za korelaciju države i trgovine ljudima. Ona određuje četiri razloga zbog kojih je država odgovorna u slučajevima prisutnosti trgovine ljudima i to:

1. Međunarodno – pravna odgovornost;
2. Činjenje ili propust predstavlja kršenje međunarodnih obaveza države;
3. Odgovornost države za izvor trgovine ljudima i
4. Odgovornost za nastale posljedice“.

Definicija trgovine ljudima najpotpunije je utvrđena u Konvenciji UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminaliteta, odnosno njenom Protokolu za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno žena i djece (tzv. Palermo protokol¹⁵). Trgovina ljudima se, u ovom protokolu, određuje kao “vrbovanje, prevoženje, prevođenje, prebacivanje, skrivanje i primanje lica, putem prijetnje silom ili upotrebom sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlašćenja ili teškog položaja, davanja ili primanja novca ili drugih koristi da bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem, u cilju eksploatacije”. Pristanak žrtve trgovine ljudima

¹⁴ Kriminalne aktivnosti koje se često povezuju sa trgovinom ljudima su krijumčarenje ljudi, krijumčarenje i prodaja droge, pranje novca, krivotvorenje dokumenata, prevare, ucjene i slično.

¹⁵ Ovaj protokol je ratifikovalo Predsjedništvo BiH, a objavljen je u „Službenom glasniku BiH“, broj 14/02- Međunarodni ugovori.

na planiranu eksploataciju nema nikakvog značaja, odnosno ne umanjuje odgovornost pred zakonom onih lica koja su učinioci trgovine ljudima.

Trgovina ljudima je složena djelatnost koja se odvija u tri faze, a to su:

- a) faza regrutovanja,
- b) faza tranzita/transporta i
- c) faza destinacije/eksploatacije.

Eksploatacija, kao svrha trgovine ljudima, najčešće se odvija u trećoj fazi, ali je neizbježno da žrtve trgovine ljudima u toku sve tri faze doživljavaju ozbiljne povrede ljudskih prava. Imajući u vidu konačnu namjeru trgovaca ljudima, treba voditi računa o činjenici da su sve tri faze trgovine ljudima pogodne za krivično gonjenje učinilaca.

Sam proces trgovine ljudima počinje vrbovanjem potencijalnih žrtava. Metode kojima trgovci regrutuju žene i djevojke se razlikuju i zavise od *modus operandi* i stepena do kojeg su trgovci organizovani. Postoji niz sredstava koja imaju raspon od puke sile do manje nasilnih načina prevare. Profil potencijalne žrtve nije precizno određen, mada su najčešće žrtve žene i djevojke između 15 i 25 godina starosti.

Transportna ili transferna faza može podrazumijevati i obezbeđivanje smještaja i prihvata žrtve sa nizom prolaznih skloništa, uključujući početni prihvata i transfer unutar njene vlastite zemlje, ali i ozbiljne povrede ljudskih prava i fizičko zlostavljanje za vrijeme putovanja. Mnoge žrtve nisu nikada ranije napuštale svoju zemlju i potpuno su zavisne od trgovaca ljudima. Neke napuštaju svoj dom bez posjedovanja pasoša, jer im je rečeno da nema stvarne potrebe da ga imaju ili da će ga dobiti kasnije.

U fazi eksploatacije dolazi do potpune realizacije iskorišćavanja, što predstavlja osnovni cilj trgovaca. Prije toga, potrebno je govoriti o načinima ulaska u finalnu destinaciju. Prema IOM-u (2008), postoje tri temeljne metode ulaska u finalnu državu destinacije: prikriveno – krijumčareni ulazak vozilima, kontejnerima, vozovima, trajektima, pješice itd; otvoreno – pokazivanjem ukradenih ili falsifikovanih dokumenata; otvoreno – pokazivanjem *bona fide* dokumenata koji imaju unesene vize za ulazak u državu, kao što su poslovna, turistička ili studentska viza. Kasnije, mnoge su žrtve fizički ili seksualno zlostavljane i držane u uslovima stvarnog i psihološkog zatočeništva.

Organizovane kriminalne grupe koje vrše krivična djela iz oblasti trgovine ljudima obično imaju veći broj članova čiji tačan broj nije moguće precizirati, ali se procjenjuje da imaju od 15 do 20 članova sa jasno određenim zadacima, a radi se uglavnom o državljanima Bosne i Hercegovine ili susjednih zemalja. Kriminalne grupe saraduju tako što se direktno sastaju ili komuniciraju preko moderne i sofisticirane opreme, komunikacijskih sredstava i

kriptovanih telefona, a u pravilu koriste društvene mreže, poput Facebook, te aplikacije za slanje poruka poput Skype, Viber, WhatsApp, Signal, Telegram i dr., što otežava njihovo praćenje i otkrivanje.

Većina studija identifikuje sljedeće faktore trgovine ljudima:

- Globalizacija transporta, tržišta i radne snage,
- Siromaštvo,
- Socijalno-ekonomska nesigurnost,
- Ekonomomska tranzicija,
- Ekonomski i društveni poremećaji kao rezultat konflikta.

Ekonomomska liberalizacija indirektno je doprinijela stvaranju pogodnog okruženja za međunarodni organizovani kriminal, a mnoge kriminalne organizacije proširile su svoj portfolio i na trgovinu ljudima. Razlog za to je jasan: s jedne strane rastuće potrebe i potražnja za migracijama u ekonomski razvijenije regione, a s druge strane dobra mogućnost zarade kroz kriminalnu eskpolataciju ovog fenomena od strane krijumčarskih grupa. Prema US Congressional Research Service 2002, trgovina ljudima predstavlja treći po veličini izvor profita od organizovanog kriminala, poslije trgovine drogom i oružjem (Kelly, 2002:19). Siromaštvo je jedan od ključnih uzroka migracija iz ekonomski siromašnih ka ekonomski razvijenim regionima. Na taj način siromaštvo predstavlja plodno tle za razvoj ovog fenomena. Potom, privatizacija državne imovine kao bitan segment društvene tranzicije bivših socijalističkih zemalja, nejednako se odnosila na žensku populaciju, jer su žene ostale lišene socijalne sigurnosti koju je pružao socijalistički sistem. Iz tih razloga žene nisu uspjele da dobiju svoj dio u redistribuciji imovine, kojom su uglavnom dominirali bivši partijski rukovodioci i organizovane kriminalne grupe (Shalley, 2003). Sljedeći uzrok trgovine ljudima su društveni premećaji kao rezultat konflikta. Nestanak konflikta između super sila zamijenjen je povećanim brojem regionalnih konflikata, što je doprinijelo problemu. To je učinilo mnoge žene u ratom ugroženim područjima ne samo ugroženim, nego i ranjivim kategorijama, u pravcu da postanu žrtve trgovine ljudima. Ratna dešavanja u Ukraniji će svakako pogodovati ovom fenomenu.

Pored brojnih socijalnih, ekonomskih i političkih uzroka, trgovina ljudima može se posmatrati kroz nemogućnost ljudi da emigriraju zbog političkih, finansijskih, geografskih ili drugih razloga. Praznina između velike želje da se emigrira i smanjenih mogućnosti da se to i ostvari često biva ispunjena organizovanim krijumčarenjem, a od tih krijumčarskih grupa stvoreni su krijumčarski karteli.

Većina žrtava trgovine ljudima potiče iz država koje prolaze kroz političku i ekonomsku tranziciju, kao i država koje se suočavaju sa poslijeratnom rekonstrukcijom. Takav slučaj je i sa Bosnom i Hercegovinom. Bosna i Hercegovina i dalje se karakteriše kao zemlja u procesu tranzicije društvenog sistema, gdje se siromaštvo i nezaposlenost i dalje javljaju kao značajni problemi. U takvim uslovima, neminovno je prisustvo i trgovine ljudima. Neki od uzroka nastanka pojave trgovine ljudima u BiH su:

- slom društvenog sistema – slom odgovornosti,
- nasljedstvo nedozvoljene trgovine i krijumčarenja – prednost koju su trgovci ljudima znali iskoristili,
- siromaštvo kao bašta za regrutaciju,
- nedostatak političke volje za sprečavanje organizovanog kriminala.

Nadalje, ako na sve to dodamo i probleme izazvane pandemijom COVID-19, nameće se zaključak da isti podsticajno djeluju u pravcu intenziviranja dinamika ove kriminalne aktivnosti. Trenutni trendovi pokazuju da BiH sve više postaje zemlja polazišta trgovine ljudima, odnosno zemlja izvora, u smislu da su žrtve državljani BiH, koji se na različite načine eksploatišu, najčešće u svrhu prosjačenja, zatim u svrhu drugih radnih i seksualnih potreba. Smanjenje zaposlenosti izazvano pandemijom dovodi do toga da se kriminalna aktivnost u vezi s trgovinom ljudima intenzivira, i to u smislu da je mnogo lakše vrbovati žrtve koje su u potrazi za zaposlenjem. Sa druge strane, globalne restrikcije na putovanja izazvane pandemijom dovele su do toga da se lanac trgovine ljudima znatno poremeti. U BiH, kao i u svijetu, mjere socijalnog distanciranja dovele su do toga da ova kriminalna aktivnost bude, u izvjesnoj mjeri, ometena. Ipak, uprkos nekim ograničavajućim faktorima, možemo zaključiti da je kriminalna aktivnost u vezi sa trgovinom ljudima prilično stabilna, te da su organizovane kriminalne grupe pronašle izvjesne mehanizme prilagođavanja novonastalnoj situaciji. Svakako su se orijentisale na upotrebu interneta, „dark neta“, društvenih mreža, te enkriptovanih kanala komunikacije kada su u pitanju (međunarodni) kontakti, a naročito oglašavanje radi vrbovanja za eksploataciju. Iskustva iz prakse govore da u BiH postoji nedovoljna opštedruštvena upoznatost o pojavnim oblicima trgovine ljudima što rezultira veoma malim procentom prepoznatosti tih krivičnih djela od strane običnog građanina, te samim tim je mali i broj evidentiranih krivičnih djela iz oblasti trgovine ljudima.

Pravni okvir za borbu protiv trgovine ljudima u BiH

Krivično djelo „Međunarodna trgovina ljudima“ propisano je Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine u članu 186., a osim ove inkriminacije, propisana su i krivična djela „Zasnivanje ropskog odnosa i prevoz osoba u ropskom odnosu“ (član 185.), „Organizovana međunarodna trgovina ljudima“ (član 186a.) i „Međunarodno navođenje na prostituciju“ (član 187.). U Krivičnom zakoniku Republike Srpske, članom 145. propisano je krivično djelo „Trgovina ljudima“, članom 146. „Trgovina djecom“ i članom 147. „Udruživanje radi vršenja krivičnih djela trgovine ljudima i djecom“. U Krivičnom zakonu Brčko distrikta BiH, članom 207a. propisano je krivično djelo „Trgovina ljudima“ a članom 207b. „Organizovana trgovina ljudima“. U Krivičnom zakonu Federacije BiH, članom 210a. propisano je krivično djelo „Trgovina ljudima“ a članom 210b. „Organizovana trgovina ljudima“.

Na strateškom planu, usvojeni su Strategija suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini 2020–2023 i Akcioni plan za provođenje Strategije suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini 2020–2023.

Stanje i trendovi trgovine ljudima u BiH

Bosna i Hercegovina je zemlja porijekla, tranzita i odredišta za trgovinu ljudima u svrhu prisilnog prosjačenja, činjenja krivičnih djela, seksualne eksploatacije, radne eksploatacije, služenja u domaćinstvu, dječije pornografije i prisilnih brakova. Trgovci ljudima eksploatišu domaće i strane žrtve u Bosni i Hercegovini, te eksploatišu žrtve iz Bosne i Hercegovine u drugim zemljama. Neke od pojedinačnih karakteristika pojedinih oblika trgovine ljudima su sljedeće:

- Ženske osobe iz Bosne i Hercegovine (pa i iz drugih zemalja) su podvrgnute trgovini ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja unutar zemlje u privatnim stanovima, motelima i na benzinskim pumpama;
- Marginalizovana romska djeca su podvrgnuta prisilnom prosjačenju i trgovini ljudima radi seksualnog iskorištavanja i služenju u domaćinstvu protiv njihove volje, u prisilno sklopljenim brakovima;
- Žrtve iz Bosne i Hercegovine su podvrgnute trgovini u svrhu seksualnog iskorištavanja i prisilnog rada u sektoru građevinarstva i drugim sektorima u zemljama širom Evrope;
- Na hiljade migranata iz Afganistana, Pakistana, Irana, Iraka, Sirije i drugih zemalja koji putuju kroz Bosnu i Hercegovinu, koji su u Bosni i Hercegovini jer ne mogu nastaviti putovanje ili su prokrijumčareni

kroz Bosnu i Hercegovinu, podložni su trgovini ljudima, posebno ženske osobe i djeca bez pratnje.

- Maloljetne osobe su izložene iskorištavanju radi pornografije i u realnom i u digitalnom okruženju (Strategija suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini 2020–2023).

Prema Strategiji, za period januar - decembar 2018. godine, identifikovano je ukupno 36 potencijalnih žrtava trgovine ljudima, u najširem smislu. Od tih 36 potencijalnih žrtava, 21 je ženskog pola, a 15 muškog, odnosno 12 žrtava je punoljetno, a 24 su maloljetne. Prema izvještaju državnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, za period januar - jun 2019. godine, identifikovana/pomognuta je ukupno 21 potencijalna žrtva trgovine ljudima.

Na osnovu raspoloživih informacija iz javno dostupnih dokumenata, može se zaključiti da Bosna i Hercegovina, već duže vrijeme, nije u kategoriji tranzitne zemlje i zemlje destinacije žrtava trgovine ljudima. Možemo reći da je BiH prešla u kategoriju zemlje polazišta, čiji građani sve više postaju žrtve trgovine ljudima. Procjene su da će se trend povećanja trgovine ljudima nastaviti i u narednom periodu zbog postojanja faktora koji pogoduju njegovom rastu a prije svega: loše ekonomske i socijalne situacije, siromaštva, velike nezaposlenosti, mogućnosti velike finansijske zarade, stalnog priliva migranata, poroznosti granica, nepovoljnih posljedica sukoba u Ukrajini po svjetsku ekonomiju i dr. Eskalacija migranske krize (pogotovo u vezi sa najnovijim dešavanjima u Ukrajini) dovodi do stvaranja uslova koji pogoduju povećanju broja krivičnih djela u vezi sa trgovinom ljudima, kao i povećanju broja potencijalnih žrtava trgovine ljudima. Migranti su, tokom svog putovanja, stalno izloženi ucjenama, otmici, seksualnoj eksploataciji ili prinudnom radu.

Mjere i aktivnosti koje je potrebno preduzeti – mapa puta

Trgovina ljudima, u najvećem broju slučajeva, ima karakteristike organizovanog i prekograničnog kriminala. Specifične mjere u cilju što efikasnijeg sprečavanja trgovine ljudima u BiH treba posmatrati u kontekstu generalnih mjera i aktivnosti koje bi trebalo preduzeti na planu borbe protiv organizovanog kriminala. Ukazivanje na neke od osnovnih karakteristika ovog fenomena iziskuje potrebu sveobuhvatnog i usklađenog odgovora svih struktura i nivoa vlasti, a posebno civilnog društva, kao i koordinaciju i saradnju svih aktera uključenih u suprotstavljanje trgovini ljudima.

Trgovina ljudskim bićima nije samo pitanje od interesa za krivičnopravnu oblast kao takvu, to je i primarno pitanje ljudskih prava. Stoga, države imaju dvostruku pozitivnu obavezu kad je trgovina ljudima u pitanju:

- Da preveniraju i spriječe krivična djela u vezi sa trgovinom ljudima i
- Da osiguraju ili zaštite ljudska prava koja se krše trgovinom ljudima (Šikman, 2011).

U oblasti borbe protiv trgovine ljudima, prije svega, mora se uskladiti zakonodavstvo sa Direktivom 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava. Ovo se posebno odnosi na uvođenje odredbi kojima bi se predvidjele oštre kazne za zvaničnike za koje se utvrdi da su, u vrijeme vršenja dužnosti, bili uključeni u trgovinu ljudima (Kržalić, 2016).

Neke od mjera koje bi doprinijele efikasnosti i efektivnosti na planu sprečavanja trgovine ljudima u BiH bile bi sljedeće:

- *Razvijati viktimološko-preventivni pristup suzbijanju trgovine ljudima.* Ova mjera odnosi se na proaktivnu identifikaciju žrtava, posebno djece, uz sadejstvo policije i socijalnih službi.
- *Posebnu pažnju posvetiti žrtvama trgovine ljudima i obezbijediti im uključivanje u društvo i adekvatan nivo zaštite.* U sprovođenje ove mjere potrebno je uključiti i konvencionalne i nekonvencionalne subjekte sistema bezbjednosti.
- *Uspostaviti mehanizam po kom će svi policijski službenici koji rade na predmetima trgovine ljudima morati proći posebne obuke za rad sa žrtvama.* Takvi mehanizmi već postoje kada je u pitanju rad na predmetima nasilja u porodici. Posebno je važno obezbijediti sva, međunarodnim i domaćim pravnim propisima, zagarantovana prava žrtvama trgovine ljudima, uključujući prava na zaštitu, pomoć i podršku, nezavisno od formalnog pokretanja krivičnog postupka.
- *Pronaći i uspostaviti mehanizam koji će omogućiti iskorištavanje resursa organizacija civilnog društva u krivičnim istragama i razvijati mehanizme saradnje i koordinacije aktivnosti.* Potrebno je uvesti socijalni aspekt u borbu protiv trgovine ljudima.
- *Organizovati predavanja u školama i fakultetima na temu trgovine ljudima.* Jačanje svijesti kod djece i omladine posebno je važno za efekat prevencije. Potrebno je voditi i sve druge vidove javnih kampanja.
- *Uspostaviti timove za koordinaciju mjera u suzbijanju trgovine ljudima na svim nivoima vlasti u BiH.* Timovi bi se starali o održivosti multi-sektorskog i multidisciplinarnog pristupa trgovini ljudima.

- *Zadužiti akademsku zajednicu da provede sveobuhvatno multidisciplinarno i interdisciplinarno istraživanje o trgovini ljudima u BiH. Rezultati istraživanja bi obuhvatili snimanje stanja, trendove i način suzbijanja.*
- *Uskladiti odredbe krivičnih zakona u Bosni i Hercegovini koje se odnose na krivična djela trgovine ljudima. Potrebno je uvesti nove inkriminacije kako bi bili obuhvaćeni svi modaliteti trgovine ljudima i podignuti visinu kazni.*
- *Uskladiti sudsku, tužilačku i policijsku praksu po pitanju suzbijanja trgovine ljudima u BiH. Preporučuje se formiranje zajedničkih istražnih timova, senzibilizacija sudija, tužilaca i istražitelja, te realizacija obuka na temu trgovine ljudima.*
- *Pored konvencionalnih subjekata sistema bezbjednosti, aktivno uključiti sljedeće subjekte u kreiranje bezbjednosnih politika za trgovinu ljudima: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, centre za socijalni rad, obrazovne institucije, zdravstvene ustanove i nevladine organizacije.*

5. SPREČAVANJE TRGOVINE DROGOM

Droga/narkotik je prirodna ili sintetička hemijska supstanca koja utiče na promjene u fiziološkim i psihičkim (intelektualnim, emocionalnim i motivacionim) funkcijama, te bitno mijenja ponašanje. Višekratna upotreba dovodi do navikavanja ili stvaranja (psihičke i/ili fizičke) zavisnosti. Uzimanje nekih droga/narkotika (heroin, krek, kokain) dovodi brzo do stvaranja zavisnosti, a kada se naglo prestane s njihovim uzimanjem dolazi do apstinencijalnog sindroma. Ako bismo željeli definisati zavisnosti od droga, ne bismo uspjeli to uraditi na jedinstven način, budući da su definicije razne. Svjetska zdravstvena organizacija – Komitet za droge objašnjava zavisnost od droga kao stanje periodične ili hronične intoksikacije štetno, kako za pojedinca, tako i za društvo, do koga dolazi ponovljenim uzimanjem neke prirodne ili sintetičke droge. Droga i narkomanija nesumnjivo spadaju u najveće probleme današnjice.

U smislu Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (član 1), opojna droga je „medicinski lijek ili opasna supstanca s adiktivnim i psihotropnim svojstvima, ili supstanca koja se lako može pretvoriti u takvu supstancu, ako podliježe kontroli prema međunarodnoj konvenciji koju je Bosna i Hercegovina ratifikovala, ili supstanca koja je proglašena opojnom drogom od nadležne institucije Bosne i Hercegovine ili nadležne institucije entiteta.“ Upotreba psihoaktivnih droga nije nov fenomen. U drevnim civilizacijama ljudi su koristili prirodne droge/narkotike iz svoje okoline, najčešće u magijskim i religioznim obredima. Korišćenje droga izvan tog konteksta bilo je rijetka pojava. U drugoj polovini XX vijeka došlo je do ekspanzije zloupotrebe droga, kao i do dramatičnog porasta broja osoba koje su zavisnici od različitih droga, bilo da su one prirodnog ili sintetičkog porijekla. Ova pojava je raširena naročito među mladima. Karakteristično je i to da su u svim krajevima svijeta dostupne sve droge, bez obzira gdje se one proizvode. Danas je karakteristično postojanje nesređenog tržišta droga, koje se razvilo i postoji u cijelom svijetu, s tim da se ispoljava u različitim oblicima i različitim aktivnostima u pojedinim dijelovima svijeta. Upravo zbog toga se i koristi termin „nesređeno tržište droga“ koji se, u generičkom smislu, koristi u inostranoj literaturi¹⁶ (Šikman, 2011). Put od proizvođača droge do krajnjeg potrošača je dug i zahtijeva određeno vrijeme. Organizatori njenog transporta preduzimaju sve mjere predostrožnosti koje

¹⁶ Report of the International Narcotic Control Board for 2006, International Narcotic Control Board, United Nations, New York, 2007, pp. 1.

garantuju sigurnost puta droge. Krijumčarenje opojnih droga podrazumijeva visok stepen organizovanosti, opremljenosti, snalažljivosti i profesionalizma, bez obzira na puteve i sredstva krijumčarenja.

Prema načinu na koji su droge tretirane u zakonskim odredbama, možemo ih podijeliti na legalne i ilegalne. U legalne droge spadaju alkohol i nikotin, kao i mnogi lijekovi (poput lijekova za smirenje, protiv bola, za spavanje).

Prema psihoaktivnim učincima, droge se mogu podijeliti na:

1) opijate koji uključuju opijumove derivate kao što su heroin, morfijum i kodein kao i sintetički proizvodi slični morfijumu, poput metadona; male doze izazivaju efekte slične depresantima, ali sa manjim uticajem na motoriku i intelektualni proces;

2) depresante - sedative ali ovde takođe spadaju i barbiturati i kanabis; male doze dovode do osjećanja opuštenosti i udružene su sa slabljenjem intelektualne funkcije i koncentracije;

3) stimulanste kao što su amfetamin, kokain, kofein i slične; male doze izazivaju osjećaj živahnosti i energije, 'podizuju' raspoloženje i smanjuju apetit;

4) halucinogene droge kao LSD i meskalin koje izazivaju halucinacije ili iluzije koje su povezane s promjenom raspoloženja ili misli pa tako sigurno izazivaju promjene u opažanju, mislima i osjećanjima.

Analizirajući krivična djela koja su u vezi sa opojnim drogama, a imajući u vidu njihovu društvenu opasnost, ovaj vid kriminaliteta može se klasifikovati u tri osnovne grupe:

- Primarni – krivična djela koja su u vezi sa proizvodnjom, preradom, nabavkom i distribucijom narkotika;

- Sekundarni – krivična djela koja su izvršena pod dejstvom droge ili s ciljem njene nabavke;

- Tercijarni – obuhvata međunarodne kriminalne organizacije koje, u proizvodnji i nedozvoljenoj trgovini drogama, ulažu određeni kapital i, uz sav rizik ovakvog nedozvoljenog posla, ostvaruju ogromnu dobit (Bošković i Jovičić, 2002).

Borba protiv droge ulazi u okvir nastojanja Evropske Unije da svojim građanima pruži visok nivo sigurnosti unutar prostora slobode, pravde i bezbjednosti. EU je, u oblasti borbe protiv droga, usvojila određene strateške dokumente i njima stavila naglasak na progresivnu integraciju zemalja kandidata u aktivnosti na području suzbijanja droga. U fokusu pregovora za poglavlje 24 u oblasti borbe protiv droge, EU posebno postavlja na dnevni red pitanja koja se tiču:

- usklađivanja sa propisima koji se odnose na prekursore,
- smanjenje ponude i potražnje droga i
- proces uništavanja zaplijenjenih droga (Kržalić, 2016).

Pravni okvir za borbu protiv trgovine drogom u BiH

Krivična djela iz oblasti neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga propisana su u krivičnom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini, i to: u članu 195. Krivičnog zakona BiH („*Neovlašteni promet opojnim drogama*”), članu 207. Krivičnog zakonika Republike Srpske („*Neovlašteni proizvodnja i promet opojnih droga*”), članu 238. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (Neovlašteni proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga), te članu 232. Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („*Neovlašteni proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga*”).

Poseban, *lex specialis* zakon je Zakon o sprečavanju i suzbijanju zloupotreba opojnih droga („Službeni glasnik BiH“, broj 8/06), koji je stupio na snagu u februaru 2006. godine, a donesen je s ciljem da se unutrašnje zakonodavstvo u ovoj oblasti harmonizuje i uskladi s važećim Konvencijama Ujedinjenih nacija.

Na strateškom planu usvojena je Državna strategija nadzora nad opojnim drogama, sprječavanja i suzbijanja zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini 2018-2023, čiji je jedan od ciljeva sprječavanje i smanjivanje zloupotrebe opojnih droga.

Stanje i trendovi trgovine drogom u BiH

Trgovina drogom predstavlja jednu od najprofitabilnijih i najbrojnijih nezakonitih kriminalnih aktivnosti kako u Bosni i Hercegovini tako i u svijetu. Globalni svjetski trendovi krijumčarenja i trgovine drogom imaju implikaciju na Bosnu i Hercegovinu. Nedožvoljeni promet opojnim drogama smatra se jednom od najznačajnijih aktivnosti organizovanih kriminalnih grupa u ovoj zemlji, pogotovo ako uzmemo u obzir geografski položaj Bosne i Hercegovine, te značaj tzv. „Balkanske rute“¹⁷ koja, jednim dijelom, i prolazi kroz BiH. Dalje, što se tiče nezakonitog prometa opojnim drogama, BiH se, vjerovatno, može smatrati „centrom redistribucije“ droge. BiH je privlačno tranzitno područje, pogodno za prepakivanje i redistribuciju droge (Šikman, 2011). Preko BiH se

¹⁷ Balkanska ruta služi za transport i snabdijevanje drogom (prije svega heroinom) zapadnoevropskih zemalja: Njemačke, Italije, Holandije, Španije, Velike Britanije, Francuske, Švajcarske, Belgije.

odvija krijumčarenje opojnih droga ka većim potrošačkim centrima u zapadnim zemljama. Sve u svemu, može se konstatovati da trgovina narkoticima predstavlja značajnu prijetnju za Bosnu i Hercegovinu.

Na ilegalnom tržištu u Bosni i Hercegovini prisutne su gotovo sve vrste opojnih droga, dok su produkti kanabisa, heroin i sintetičke droge još uvijek najčešće opojne droge u zemlji, u smislu njihovog krijumčarenja i njihove upotrebe. Takođe, marihuana je pogodna za proizvodnju i na području Bosne i Hercegovine, a plantaže marihuane i vještačke laboratorije za proizvodnju marihuane su pronađene u različitim krajevima BiH. Posljednjih godina u BiH je povećana količina privremeno oduzete genetski modifikovane marihuane – skanka (Državna strategija nadzora nad opojnim drogama, sprečavanja i suzbijanja zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini 2018-2023).

Broj registrovanih krivičnih djela u vezi sa zloupotrebom droga u BiH, u 2019. godini, iznosi 2.276, što je više za 6% u odnosu na 2018. godinu (2.144). Prema podacima policijskih agencija i institucija, ova krivična djela počinilo je 3519 osoba, što je za 11% počinitelaca više nego 2018. godine. Najbrojnije krivično djelo (KD) je posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga, nakon kojeg slijedi neovlaštena proizvodnja i promet opojnih droga (Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2018. i 2019. godini). Kada je u pitanju vrsta narkotika, najčešće se krijumčari “skank”, koji je u posljednjih par godina veoma tražen na tržištu, zatim heroin i kokain.

Organizovane kriminalne grupe i njihovi pripadnici sarađuju tako što se direktno sastaju ili komuniciraju preko moderne i sofisticirane opreme i kriptovanih telefona, a u pravilu koriste društvene mreže, te aplikacije za slanje poruka, kao što su Viber, WhatsApp, Signal, Telegram i dr., a što znatno otežava njihovo praćenje i otkrivanje. Posebno je aktuelno korišćenje aplikacija kao što su Sky i Anom, koje se mogu koristiti samo na posebnim telefonima, a čiji sadržaj je, u aktuelnom trenutku, predmet istraga tužilaštava i policijsko-bezbjednosnih agencija u zemlji. Kriminalne grupe sa područja Bosne i Hercegovine sarađuju sa kriminalnim grupama izvan granica države, posebno sa kriminalnim grupama koje su aktivne na području ostalih zemalja Zapadnog Balkana. Međutim, pored saradnje, prisutan je i animozitet između pojedinih grupa zbog kontrole teritorija, što nerijetko dovodi do fizičkih obračuna i likvidacija.

Na trgovinu drogom u BiH uticala je i pandemija Covid-19. Globalne restrikcije na putovanja, izazvane pandemijom, dovele su do toga da se distribucija narkotika, u smislu lanca snabdijevanja i logistike, znatno poremeti, pa je primijetan i rast cijena narkotičkih sredstava na ilegalnim tržištima. U BiH, kao i u svijetu, mjere socijalnog distanciranja dovele su do

toga da ova kriminalna aktivnost bude, u izvjesnoj mjeri, ometena. Takvo nestabilno okruženje dovelo je do povećanja nasilničkog kriminaliteta koji se može dovesti u vezu sa trgovinom narkoticima. Uprkos tome, organizovane kriminalne grupe pronašle su dobre mehanizme prilagođavanja novonastaloj situaciji, pa je kriminalna aktivnost u vezi sa narkoticima ostala prilično stabilna.

Trgovina drogom, definitivno, predstavlja jednu od najvećih kriminalnih prijetnji u BiH kojoj se mora posvetiti posebna pažnja. Globalno i aktivno djelovanje organizovanih kriminalnih grupa koje se bave nedozvoljenim prometom opojnim drogama zahtijeva isto takvo djelovanje agencija za provođenje zakona. Trenutne političko-bezbjednosne i socio-ekonomske prilike u BiH, kontinuirani porast u oblasti zloupotrebe opojnih droga, stalnog jačanja i širenja kriminalnih organizacija koje se bave pomenutim vidom kriminala, te složenost policijskog sistema BiH predstavljaju indikatore koji ukazuju da će se trend porasta zloupotrebe narkotika u ovoj zemlji nastaviti i u narednom periodu. Vidljivo je da Bosna i Hercegovina nije više dominantno tranzitna zemlja, već postaje i zemlja krajnje potrošnje narkotika.

Mjere i aktivnosti koje je potrebno preduzeti – mapa puta

Organizovane kriminalne grupe razvile su modalitete nedozvoljene trgovine drogom, posebno kada je riječ o kanalima komunikacije. To im često omogućava da budu korak ispred agencija za sprovođenje zakona. Potrebni su politička volja i značajna materijalno-finansijska sredstva da se taj problem prevaziđe. U uslovima složenosti policijskog sistema, razmjena informacija je prvi i najvažniji oblik saradnje, ali je samo prvi korak u zajedničkom radu, odnosno uvod u dalje korake, kao što su formiranje zajedničkih istražnih timova, obezbjeđenje djelovanja ovakvih timova na području zemalja u kojima postoji potreba, obezbjeđenje finansijskih sredstava za rad ovakvih timova na duži vremenski period, uspostavljanje mreže oficira za vezu i dr.

U kontekstu pregovaračkog procesa u ovoj oblasti, poseban akcenat je stavljen i na unaprijeđenju učinkovitosti institucionalnog okvira odgovornog za otkrivanje i procesuiranje krivičnih djela zloupotrebe droga. Obaveze u procesu pregovora u oblasti borbe protiv droga takođe se odnose na uspostavljanje jedinstvenog sistema evidencije i praćenja.

Neke od mjera koje bi doprinijele efikasnosti i efektivnosti na planu sprečavanja trgovine drogom u BiH bile bi sljedeće:

- *Poboljšati kontrolu prekursora.* Potrebno je potpuno uskladiti državne propise sa propisima EU koji se odnose na prekursore.
- *Olakšati i intenzivirati primjenu posebnih istražnih radnji* (korištenje prikrivenog istražitelja, simulovani otkup i kontrolisana isporuka).
- *Kontinuirano vršiti edukacije policijskih službenika u pogledu novih vrsta droga na tržištu.*
- *Razviti program prevencije zloupotrebe droga kroz edukaciju djece i omladine.*
- *Definisati jasne mjere zaštite policijskih službenika koji dolaze u kontakt s opojnim drogama.* Takvi kontakti mogu biti izuzetno opasni po život i zdravlje policijskog službenika (pretresanje laboratorija i sl.).
- *Forenzičke laboratorije opremiti najsavremenijom opremom.*
- *Aktivno uključivanje BiH u rad EMCDDA (Evropski centar za praćenje droge i zavisnosti od droga) s ciljem analize stanja i davanje podataka koji će pomoći daljem rješavanju problema.*

6. SPREČAVANJE TERORIZMA

Terorizam predstavlja bezbjednosni izazov, rizik i prijetnju sa kojom su suočene nacionalne države, regioni i međunarodna zajednica u cjelini. Sve brojniji i smrtonosniji teroristički akti širom svijeta naveli su pojedine autore da kažu kako je svijet ušao u „eru terorizma“ (Talbot & Chanda, 2002). Sama činjenica postojanja sredstava za masovno uništenje i objektivne mogućnosti da isto dospije u ruke terorista, učinila je suprotstavljanje terorizmu ključnim pitanjem sistema globalne bezbjednosti. Nacionalne države, uz neizbježnu i stalnu koordinaciju od strane međunarodne zajednice, odnosno regionalnih i međunarodnih organizacija, njeguju sveobuhvatan i strateški pristup suprotstavljanja terorizmu. Svjedoci smo donošenja brojnih strateških akata na različitim nivoima, od nacionalnog, preko regionalnog, pa do međunarodnog, što je bespogovorno važan segment borbe protiv terorizma, jer, da bi ta borba bila djelotvorna neophodno je na strateškom nivou definisati širok dijapazon politika i mjera (Đukić, 2018).

Riječ „terorizam“ potiče od latinske riječi *terror* što označava intenzivan strah, užas, i francuske riječi *terrere*, što znači sijanje straha. U suštini, terorizam predstavlja metod smišljene i sistematske upotrebe nasilja s ciljem razvijanja straha kod ljudi i predstavnika vlasti, radi ostvarivanja ličnih političkih i drugih ideoloških ciljeva. Izloženost građana opasnosti stvara osjećaj nebezbjednosti, slabosti, nemoći, nespokojsstva i nepovjerenja u državnu vlast koja je dužna da im osigura mir i bezbjednost. To je i cilj terorista: da akcijama nasilja prema nedužnima privuku pažnju domaće i svjetske javnosti i zastraše je ili pridobiju za ostvarenje interesa i ciljeva koje proklamuju, kako bi ta ista javnost izvršila pritisak na državu da udovolji zahtjevima terorista (Đukić i dr., 2015; Lutz & Lutz, 2010).

Etiološke faktore savremenog terorizma nemoguće je odvojiti od ciljeva terorista. Primarni cilj terorista je ostvarivanje proklamovanih interesa i vrijednosti raspoloživim sredstvima. Sekundarni ciljevi su promovisanje proklamovanih vrijednosti u zemlji i inostranstvu, vraćanje zasluženog prestiža, stvaranje boljih životnih prilika, obezbjeđivanje saveznika i prijatelja, progresivno slabljenje protivnika itd. Najzad, konačni ciljevi su puno samoodređivanje i međunarodno priznavanje statusa (Crenshaw, 2003).

Fenomenologija terorizma je multimanifestna, jer je multivarijantnost pojavnih oblika terorizma „ograničena maštom terorista.“ Odlikuje ga upotreba nasilja, vatrenog oružja, eksplozivnih naprava, otrova, radioaktivnih

materija i sl., a nerijetko i raznih oblika mentalne manipulacije, indoktrinacije prema javnosti, ali i prema žrtvama otmica koje su se posle „ispiranja mozga“ pridružile terorističkim organizacijama. Savremeni terorizam se manifestuje terorističkim aktima koji se najčešće realizuju kao: oružani napadi na objekte i lica, podmetanje i aktiviranje eksplozivnih naprava, izazivanje požara, upotreba otrova, štetnih gasova, hemijskih ili drugih opasnih materija, otmica lica, vozila, brodova ili vazduhoplova, te uzimanje talaca i kidnapovanje, slanje, „pisma - bombi“, upotreba „automobila - bombi“, „živih bombi“; prijetnje terorističkim napadom, lažne dojave i uzbune i slično.

Za terorizam kao pojavu od presudnog značaja je efekat iznenađenja, čak i kada se teroristički napadi očekuju, izbor mete, vremena, mjesta i načina napada iznenađuju državu, domaću i međunarodnu javnost, čime se stvara neizvjesnost, nesigurnost, panika i strah da je svako potencijalna žrtva, što predstavlja jedan od najvažnijih ciljeva terorizma. Terorističkim aktom se prenosi izvjesna poruka, tj. proklamuju se određeni ciljevi i interesi i upozorava na posljedice u slučaju njihovog neispunjenja. „Odjek“ poruke je veći ukoliko je riječ o „važnoj žrtvi“ kao npr. političar, biznismen, funkcioner međunarodne organizacije, zatim ukoliko je djelo izvršeno na lokaciji od naročito značaja, ambasada, zgrada vlade ili međunarodne organizacije, plovilo ili vazduhoplov u međunarodnom saobraćaju, ako je teroristički čin spektakularniji itd. Međutim, teroristički akt najčešće odlikuje simboličnost, time što se napadom na neposredne žrtve simbolizuje napad na stvarnu metu političkog nasilja, odnosno, državu. Terorizma ne bi ni bilo bez očekivanih efekata i reakcija „mentalne agresije“ produkovanjem panike, straha i drugih psihičkih reakcija vlasti, domaće i strane javnosti, te reakcija medija koji ih „reklamiraju i promovišu“, reakcija države koja ih osuđuje, popušta im ili vodi beskompromisnu politiku, reakcija građana koji osuđuju ili podržavaju državno rukovodstvo, reakcija drugih država i međunarodnih subjekata itd. Osim navedenog, savremeni terorizam odlikuju i sistematičnost, tj. ciljno, planirano i organizovano djelovanje, zatim, nemoralnost i protivzakonitost, ekonomičnost u postizanju ciljeva, raznovrsnost objekata napada itd. U teoriji se, kao odrednice savremenog terorizma, po kojima se on razlikuje od tradicionalnog, mogu izdvojiti sljedeće karakteristike: globalnost, letalnost (ubiti što više ljudi), znatno veća koordinisanost terorista i veći obim nasilja, takođe, brišu se klasične granice između terorizma i objavljenog rata među državama, upotreba najrazvijenije tehnologije i usmjerenost ka uništavanju tih tehnologija koje po njima ugrožava „svetu tradiciju“ (Falk, 2003:87-115). Za razliku od „klasičnih“ (tradicionalnih, staromodnih) terorista koji su primarno zainteresovani da oduzmu što više nevinih života ili da udare na

simbole savremene demokratske države, „racionalni/kalkulišući“ teroristi teže da pričine što veću ekonomsku štetu i ugroze kvalitet života, nastojeći da poštede ljudske živote. Takav je, primjera radi, tzv. energetski terorizam protiv nacionalnih i međunarodnih ekonomsko-energetskih sistema, koji postaje „moćno ekonomsko i političko oružje“.

Danas u svijetu postoje pojedine države koje su pokrovitelji terorista (sponzorisani terorizam) jer podstiču i pomažu teroriste u realizaciji njihovih namjera, odnosno, iniciraju i naručuju terorističke akte, te, preko pripadnika svojih vojnih i tajnih službi, u njima neposredno učestvuju. Najčešće je riječ o „tzv. ideološkoj, finansijskoj, vojnoj (obuka i naoružavanje) i operativnoj (obezbeđivanje falsifikovanih isprava i dokumenata, specijalnog oružja, sigurnih utočišta) podršci, iniciranju terorističkih napada i direktnom učestvovanju u terorističkim akcijama.“ Poseban vid državnog terorizma je terorizam surogat rata – agresije, koji se primjenjuje u okviru različitih koncepata specijalnog – nekonvencionalnog ratovanja (Martin, 2003). Ako se u izvođenju terorističkih napada koristi oružje za masovno uništavanje, može se govoriti o nuklearnom, hemijskom, biološkom ili kombinovanom terorizmu. Zajednički naziv za ove vidove terorizma, ali i za terorističke akte kojima se uzrokuje smrt većeg broja lica i ogromna materijalna šteta je super (mega) terorizam, odnosno postindustrijski terorizam. Bioterorizam može da se manifestuje kao tzv. agroterorizam čije su mete poljoprivreda i izvori hrane, odnosno biljke i životinje koje se koriste u prehrambene svrhe (zoocidni i fitocidni oblik), odnosno kao genocidni (protiv ljudi) i ekocidni terorizam (protiv životne sredine) – (Jović i Savić, 2004).

Postmoderni (visokotehnološki) terorizam podrazumijeva zloupotrebu savremenih tehnologija u izvođenju terorističkih napada. Njegov poseban vid je kiber (kompjuterski) terorizam, odnosno izvođenje terorističkih napada posredstvom savremenih informacionih tehnologija. Jedan od specifičnijih vidova je tzv. kompromisni terorizam. U užem smislu, riječ je o obračunavanju stranih službi bezbjednosti sa političkim protivnicima koji su našli azil u drugoj državi, uz zloupotrebu pogodnosti diplomatskih funkcija i gostoprinstva državne akreditacije. U širem smislu, riječ je o terorističkom napadu koji je organizacija ili grupa usmjerila protiv jedne države, zahtijevajući pri tom da im treća država (koja nije neposredno pogođena terorističkim aktom) ispuni političke zahtjeve. Specifičan je i fenomen tzv. narkoterorizma. U nepravom značenju, to je finansiranje terorizma profitom od trgovine narkoticima. U pravom smislu, riječ je o nastojanjima narkokartela (narkomafije) da steknu političku moć, zbog čega pribjegavaju (neposrednim ili plaćeničkim) terorističkim aktima ne bi li se razračunali

sa postojećim režimom na vlasti na čije mjesto pretenduju (Davids, 2002). Novi je i vid tzv. zelenog terorizma, koji preduzimaju formalne ili neformalne društvene grupe koje se zalažu za prava životinja, očuvanje životne sredine, šuma, voda, vazduha i slično. Veoma je interesantna i oblast zloupotrebe informatičke tehnologije u terorističke svrhe, odnosno posljednjih godina postaje veoma zanimljiva materija kompjuterskog terorizma, kao svojevrsne forme kompjuterskog kriminaliteta. Korišćenje interneta od strane terorista može biti trojako: kao oružje cyber terrorism¹⁸, kao način komunikacije među aktivistima i kao medij za obraćanje javnosti.

Na kraju, samo po sebi se postavlja pitanje kakav se terorizam može očekivati u budućnosti? Realno je očekivati da će terorističke napade pretežno izvoditi pojedinci ili male grupe naoružane prostim automatskim oružjem. Osim toga, realno je očekivati upotrebu malih bombi, konvencionalnih (vojnih) i iz „kućne radinosti“ (tzv. improvizovanih). Sljedeći, viši nivo terorističkih opasnosti dolazi od profesionalno obučениh grupa opremljenih konvencionalnim naoružanjem srednje klase koje koriste „auto-bombe“ (putnički automobil ili kamion napunjen konvencionalnim eksplozivom), projekte zemlja-vazduh i toplotno i infra-crveno navođene projekte za napad na civilne i vojne vazduhoplove, ručne bacače raketa i slično oružje. Najzad, treći nivo opasnosti dolazi od visoko obučениh grupa opremljenih oružjem za masovno uništavanje koje bi koristile nuklearno, hemijsko ili biološko oružje, prije „prljave bombe“ nego vojnoformacijsko oružje.

EU pridaje veliki značaj borbi protiv terorizma. Na ovom području najvažniji dokument EU je Okvirna odluka o borbi protiv terorizma koja sadrži definiciju terorizma i određuje sistem kazni za ovo krivično djelo. U kontekstu politike EU u ovoj oblasti takođe je usvojeno nekoliko strateških dokumenata i pratećih akcionih planova među kojima je značajna strategija koja obavezuje Uniju u borbi protiv terorizma na globalnom nivou uz poštovanje ljudskih prava i omogućava da njeni građani žive u oblasti slobode, bezbjednosti i pravde. Strategijom borbe protiv terorizma EU je definisala i četiri stuba na kojima se zasniva borba protiv terorizma, kao što su:

- prevencija,
- zaštita,
- progon i
- odgovor (Kržalić, 2016).

¹⁸ Cyber Operations and Cyber Terrorism, Handbook No. 1.02. (2005). US Army Training and Doctrine Command, Fort Leavenworth, Kansas.

Pravni okvir za borbu protiv terorizma u BiH

Krivična djela terorizma propisana su u krivičnom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini, i to: u članu 201. Krivičnog zakona BiH („Terorizam”), članu 202. („Finansiranje terorističkih aktivnosti”), članu 202a. („Javno podsticanje na terorističke aktivnosti”), članu 202b. („Vrbovanje radi terorističkih aktivnosti”), članu 202c. („Obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti”) i član 202d. („Organizovanje terorističke grupe”); zatim u Glavi XXIII Krivičnog zakonika Republike Srpske („Krivična djela terorizma”), Glavi XVIII Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine („Krivična djela terorizma”), te Glavi XVIII Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Krivična djela terorizma”).

Poseban, *lex specialis* zakon je Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti („Službeni glasnik BiH“, broj 47/15, 67/16), kojim se propisuju: mjere, radnje i postupci u finansijskom i nefinansijskom sektoru koje se preduzimaju s ciljem sprečavanja i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti; obveznici provođenja mjera, radnji i postupaka, nadzor nad obveznicima, zadaci i nadležnosti Finansijsko-obavještajnog odjeljenja Državne agencije za istrage i zaštitu, međunarodna saradnja u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, te ostali poslovi značajni za razvoj sistema za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

Stanje i trendovi terorizma u BiH

Mnogobrojni su faktori koji doprinose pojavi terorizma u BiH, a naročito oni faktori koji terorizmu u BiH daju međunarodnu konotaciju (strani teroristički borci, nasilni ekstremizam, govor mržnje, zloupotrebe interneta u terorističke svrhe). Paralelno sa suzbijanjem nasilnog ekstremizma koji može voditi ka terorizmu, kao značajan bezbjednosni izazov, rizik i prijetnja postavlja se prisutnost i velikih količina zaostalog oružja iz proteklog rata, posebno malog i lakog oružja, te minsko-eksplozivnih sredstava i relativno lake dostupnosti improvizovanim eksplozivnim napravama. Određena bezbjednosna saznanja ukazuju da je ilegalna trgovina oružjem raširena pojava koja direktno utiče na opšte stanje bezbjednosti u BiH, s obzirom na to da krijumčareno oružje može završiti u rukama izvršilaca potencijalnih terorističkih akata. Pored toga, ne samo da se u BiH nalazi određeni broj lica, bezbjednosno interesantnih sa aspekta terorističkog djelovanja, nego je i evidentan broj njihovih kontakata sa stranim državljanima u zemlji i inostranstvu iz jednakog miljea. Takođe, zabilježeno je i kretanje i boravak stranaca na području BiH, koji su i ranije boravili

u BiH kao učesnici rata, a što se dovodi u vezu sa pojedinim terorističkim organizacijama. Potencijalne mete terorističkih napada u BiH, nažalost, su raznovrsne, počevši od bezbjednosti leta vazduhoplova, energetskih postrojenja, transportne i komunikacione infrastrukture, diplomatskih objekata i objekata od posebnog značaja za BiH i međunarodnu zajednicu, do mjesta masovnog okupljanja kao što su škole, bolnice, javni prevoz, gradski trgovi i slično. U globalnom kontekstu, najveća prijetnja bezbjednosti i bezbjednosnim interesima Bosne i Hercegovine, u ovom trenutku, dolazi od sljedećih terorističkih organizacija, odnosno pojedinaca i grupa inspirisanih njihovih ideologijama: Al Qaida, ISIL i Al-Nusra front. Dakle, Bosna i Hercegovina, u osnovi, suočena je i suprotstavlja se istim onim globalnim terorističkim prijetnjama sa kakvim se suočavaju i druge zemlje članice Antiterorističke i Anti-ISIL koalicije (Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma, 2015).

Prema podacima SIPA-e, Granične policije BiH, Direkcije za koordinaciju policijskih tijela BiH, Službe za poslove sa strancima, Obavještajno-bezbjednosne agencije BiH, Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske i Policije Brčko Distrikta BiH, u Bosni i Hercegovini u 2018. i 2019. godini nije bilo terorističkih napada. Bez obzira na složene bezbjednosne prilike u Bosni i Hercegovini, u proteklom periodu nije bilo naznaka direktne terorističke prijetnje niti se u ovom trenutku, na osnovu raspoloživih obavještajnih saznanja, može tvrditi da je teroristički napad vjerovatan. Međutim, s obzirom da terorističke prijetnje poprimaju savremeni oblik, kao i zbog opredjeljenosti BiH euroatlanskim integracijama, potencijalni rizik od terorističke prijetnje i napada se ne može isključiti. Bezbjednosni izazov, rizik i prijetnja s kojim se BiH i dalje suočava je boravak nekih naših državljana u Siriji, Iraku i Ukrajini, njihovo učešće u oružanim sukobima, identifikacija potencijalnih povratnika, kao i moguće bezbjednosne posljedice od lica koja su se vratila sa spomenutih ratišta u BiH (Informacija, 2019).

Pandemija Covid-19 nije značajnije ograničavajuće djelovala na terorizam u BiH. Ipak, postojale su naznake da ekstremističke grupe koristile pandemiju kako bi apdejtovale njihove ideološko-političke agende, pojačavajući ustaljene narative. Pored toga, nepopularne mjere koje su donosile vlasti pojačale su nezadovoljstvo i revolt kod već radikalizovanih pojedinaca i grupa. Te grupe su samo uklapale svoju ustaljenu retoriku u kontekst pandemije, agitujući protiv mjera karantina, policijskog časa i slično. Naravno, ne treba posebno apostrofirati da je pojačano oglašavanje na internetu i dark netu. U pandemijskim uslovima, poseban izazov predstavlja sajberterorizam – zloupotreba interneta od strane terorista (napadi na informacione sisteme i sl.).

Imajući u vidu sve opasnosti koje po BiH mogu proisteći iz migrantske krize, prvenstveno što se u migrantske strukture mogu infiltrirati lica povezana sa međunarodnim terorističkim organizacijama, postoji izvjestan stepen opasnosti od aktivnosti pojedinih lica stranog porijekla u Bosni i Hercegovini. Potencijalni bezbjednosni izazov, rizik i prijetnju u narednom periodu mogu predstavljati radikalizovani pojedinci, inspirisani ideologijom terorističkih organizacija, povratak bivših pripadnika ISIL-a, te potencijalni tranzit preko BiH stranih državljana koji podupiru terorističke aktivnosti, ali i one tendencije koje imaju indirektan uticaj, u prvom redu dalji razvoj ekonomsko-socijalnih prilika, kao i političkih i reformskih procesa u BiH, a posebno onih koji utiču na evroatlantski put Bosne i Hercegovine. Povratak stranih dobrovoljaca u matične zemlje svakako će, i u narednom periodu, predstavljati dodatni i jedan od najznačajnijih društvenih i bezbjednosnih problema za BiH ali i Evropu. (Informacija, 2019). Ovo posebno dolazi do izražaja u svjetlu aktuelne Ukrajinske krize. Možemo očekivati odlazak nekih državljana BiH u Ukrajinu, radi borbe na stranom ratištu, i to na obje sukobljene strane. Ovo će dodatno intenzivirati bezbjednosne dinamike povezane s terorizmom u BiH.

Mjere i aktivnosti koje je potrebno preduzeti – mapa puta

Sprečavanje terorizma podrazumijeva organizovani oblik društvene prevencije, kriminalnu profilaksu kao osnovnu funkciju kriminalne politike. Sprovodi se formalnim i neformalnim oblicima uticaja na etiološke faktore delinkvencije, suzbijanjem procesa i pojava koje su u osnovi njene uzročnosti. Sprečavanje terorizma pretpostavlja poznavanje kriminalnih pojava, političkih, ekonomskih, socijalnih i društvenih uzroka i uslova koji do njih dovode. Odvija se kroz preventivnu djelatnost državnih organa i društvenih institucija, a prate je političke, socijalne, ekonomske, pedagoške, psihološke, defendološke, poneroške i druge mjere usmjerene na otklanjanje faktora delinkventnih pojava, pa i terorizma. Savremeni teroristički izvori i oblici ugrožavanja prakse i vrijednosti države, čine nužnim visok materijalno-tehnički nivo opremljenosti organa bezbjednosti države, njihovu efikasnu organizaciju, sve razvijeni prostor za primjenu rezultata prirodnih i društvenih nauka u ostvarivanju njihove uloge i zadataka kao stručne službe društvenog sistema i njemu odgovarajućeg sistema bezbjednosti kao podsistema društva.

U zavisnosti od terorističkih strategija, i država će zauzeti stav o „tvrdem“ ili „mekšem“ antiterorističkom djelovanju, te primjeniti pomirljivu strategiju (činjenje izvjesnih ustupaka teroristima u zamjenu za odustajanje ili prekid terorističkih aktivnosti), pregovaračku strategiju (neposredno

ili posredovano pregovaranje s teroristima, koja i ne moraju da rezultiraju ustupcima) ili nepopustljivu strategiju (rješavanje problemske situacije odbijanjem zahtjeva terorista ili bez ikakvog pregovaranja).

Bosna i Hercegovina je država koja definitivno mora zauzeti stav o tvrdem antiterorističkom djelovanju, a neke mjere koje je neophodno preduzeti su:

- *Maksimalno potencirati lokalni pristup prevenciji terorizma.* Djelovanjem lokalnih policijskih organizacija i ostalih subjekata u lokalnoj zajednici, moguće je ostvariti ranu detekciju ponašanja koja prethode terorizmu.

- *Razviti sistem ranog prepoznavanja svih pojavnih oblika ekstremnog ponašanja koji mogu voditi ka terorizmu.* Mnogi izvršioци terorističkih akata u BiH ispoljavali su ponašanje koje prethodi terorizmu, a po tom pitanju je urađeno malo ili nimalo.

- *Razviti dodatne programe praćenja podstrekavanja na nasilni ekstremizam i terorizam putem društvenih mreža.* Društvene mreže su, od strane terorista, prepoznate kao značajno bojno polje, posebno kada govorimo o regrutovanju i radikalizaciji.

- *Jačati ulogu tzv. društvenih korektiva u prevenciji terorizma.* Socijalne službe, vjerske zajednice, obrazovne institucije su, pored policije, subjekti bezbjednosti u lokalnim zajednicama i značajan su faktor prevencije radikalizacije pojedinaca.

- *Maksimalno angažovati akademsku zajednicu na planu istraživanja etiologije i fenomenologije terorizma.*

- *Posebnu pažnju posvetiti zaštiti kritične infrastrukture koja može biti predmet terorističkog napada.* Zaštita kritične infrastrukture posebna je naučna oblast koja se izučava na fakultetima i univerzitetima, ali za sada nedovoljno. Budući da BiH nije mnogo napredovala na planu zaštite kritične infrastrukture, potrebno je donijeti sveobuhvatan strateški dokument o kritičnoj infrastrukturi na nivou države, te donijeti registar rizika.

- *Potpuno usaglasiti pravni okvir za borbu protiv terorizma sa svim međunarodnim dokumentima, a posebno dokumentima Savjeta Evrope.* Najbitnije je uskladiti norme krivičnog materijalnog i krivičnog procesnog zakonodavstva.

- *Uspostaviti nacionalnu listu nasilnih ekstremista i terorista.*

- *Pojačati krivično-pravnu zaštitu od predikativnih krivičnih djela.* Riječ je, prije svega, o krivičnim djelima finansiranja terorizma i ilegalne trgovine oružjem i eksplozivom i drugim materijalima koji mogu poslužiti za izvršenje krivičnog djela terorizma.

- *Donijeti procedure za postupanje nakon terorističkog napada u okviru sistema zaštite i spasavanja.*

- *Napraviti analizu i registar rizika od terorističkog napada.*

7. MIGRACIJE

Kretanje stanovništva – seobe naroda (izbjeglica, migranata, azilanata) kao pojava migracije stara je koliko i samo čovječanstvo i odigrala je suštinsku ulogu u oblikovanju svijeta onakvog kakvog ga poznajemo danas. Migracije su kretanje ljudi iz jednog mjesta u drugo, sa jednog kontinenta na drugi, s ciljem privremene ili stalne promjene mjesta boravka. Jedan od najaktuelnijih savremenih izazova bezbjednosti jeste migrantska kriza uzrokovana migracijskim i izbjegličkim kretanjima svjetskog stanovništva usljed različitih faktora kao što su siromaštvo, ratna dejstva, problemi životne sredine. Dakle, migracije su redovno rezultat djelovanja različitih faktora. U naučno-stručnom diskursu napravljena je razlika između push i pull faktora. Push faktori su oni faktori koji utiču na ljude da napuste njihovu zemlju, dok su pull faktori ti koji ih privlače ka zemlji koju su odredili kao svoju destinaciju.

Politički stabilne i ekonomski razvijene zemlje, u kojima su demografske tranzicije završene ili se nalaze u fazi stabilizacije, izložene su početkom XXI vijeka prilivu migranata iz nerazvijenih i zemalja u razvoju. Rijeke neobrazovanih, siromašnih i socijalno obespravljenih i ugroženih migranata narušavaju demografsku strukturu u tim zemljama, donoseći ukorijenjene načine, obrasce i stilove ponašanja, sopstveni etnički kolorit i vjerske običaje. U dodiru sa tradicionalnim vrijednostima i obrascima ponašanja domicilnog stanovništva, migranti, i pored napora da se prilagode drugačijim društvenim uslovima, doživljavaju mnoge neprijatnosti (problem zaposlenja, zdravstvenog osiguranja i stanovanja), tako da se nerado integrišu sa lokalnim stanovništvom. Takvo ponašanje migranata dovodi do toga da se kod domaćeg stanovništva javlja strah od gubljenja kontrole nad postojećim vrijednostima, nacionalnim resursima i sopstvenim kulturnim i nacionalnim identitetom, strah i od stranih ljudi i stranih načina života, vjerskih normi i kulturnih navika, strah da će pridošlice izvršiti najezdu na imovinu, obrazovni sistem i socijalne beneficije u vlasništvu domorodaca, koje uglavnom oni i plaćaju. Ovo može uzrokovati različite tenzije između domaćeg stanovništva i migranata (socijalne, etničke i vjerske).

Ubrzani rast stanovništva u siromašnim zemljama vodi i pretjeranoj eksploataciji prirodnih resursa (obradivog zemljišta, šuma i dr), što otežava ekonomski razvoj i ubrzava degradaciju životne sredine. Takođe, iz istih razloga dolazi i do pojave zagađenja, zaraznih bolesti i mikroorganizama, koji narušavaju zdravlje stanovništva. Rast stanovništva može da nadvlada i kapacitete

slabih ili podijeljenih vladajućih režima u naporima da zadovolje osnovne potrebe stanovništva, što može dovesti do propasti država ili do sukoba među postojećim grupama. Na kraju, izgledni su i novi međudržavni sukobi zbog nastojanja ugroženih zemalja da nasilnim putem pokušaju obezbijediti vitalne resurse za svoje stanovništvo. Sukobi mogu izbiti i kada države niske stope rasta stanovništva i opterećene migrantima, pokušaju uvesti oštre mjere (rigorozna kontrole priliva i protjerivanje) prema migrantima iz susjednih zemalja u kojima je stopa rasta visoka (Vejnović i Obrenović, 2019).

Prema nekim analitičarima, ovo nije „izbjeglička kriza“, ovo je seoba naroda. Razmjere seobe su biblijske. U talasima „migranata“ su, prije svega, mladi, odrasli muškarci, vojno sposobni, koji su napustili ognjište, žene, djecu i ostarjele roditelje i ostavili ih na milost i nemilost života. Po svemu sudeći, navodi nas na razmišljanje da se među brojnim migrantima (izbjeglicama) nalaze i vojni dezerteri. Znači, mi ovdje pored ostalog, imamo posla sa dezerterima, među kojima su brojne bezbjednosne službe otkrile i veliki broj terorista. Sve više uviđamo da su oni odlično organizovani, imaju mape sa maršrutama kretanja, solidno su odjeveni, imaju skupe i savremene „pametne mobitele,“ organizovano dižu novac u bankama, kreću se obično u „trojkama“, i uopšte ne liče na ljude koji su izgubili dom, porodicu, domovinu i sredstva finansiranja. Isto tako, na njihovim licima vidimo da nisu utučeni ni nesrećni, već naprotiv, oni su srećni što dolaze u Evropu, obećanu zemlju, punu mladih djevojaka i života bez napornoga rada, a sigurne pomoći koju očekuju – odnosno dobivaju. Svedoci smo da, ukoliko zemlje domaćini ne tolerišu njihovo agresivno i zahtevno ponašanje, oni postaju nasilni i skloni različitim oblicima kriminalne aktivnosti (Vejnović i Radišić, 2018).

Pored ekonomskih migracija, u svijetu je uočen i trend nasilnih migracija kao posljedica „nestašice životne sredine“ i raspada pojedinih zemalja, ili unutrašnjih sukoba u njima. Degradacija životne sredine može da dovede do pojave ogromnog broja, ekoloških izbjeglica, mada sintagma „ekološke izbjeglice“ stvara lažnu sliku da je oskudna životna sredina jedini uzrok velikog broja izbjeglica. Naime, pokušaji definisanja ekoloških izbjeglica praćeni su različitim teškoćama, prije svega u smislu odvajanja dobrovoljnih od nedobrovoljnih migracija i „mjerjenja“ intenziteta uticaja različitih faktora na migracije (da li su presudan uticaj imali ekološki ili npr. ekonomski faktori). Važno je napomenuti da ljudima izmještenim ili raseljenim usljed ekoloških problema Ujedinjene nacije i međunarodna zajednica nerado dodjeljuju zvanični status izbjeglica. To se objašnjava velikim brojem izbjeglica koje bježe od nasilja, a jednostavno govoreći, nema ni dovoljno sredstava koja bi omogućila svijetu da se bori za sada takozvanim „nelegitimnim“ izbjeglicama.

Pravni okvir migracija u Bosni i Hercegovini

Oblast migracija uređuje čitav niz domaćih i međunarodnih pravnih akata, i to: međunarodni ugovori (sporazumi) i konvencije; akti EU; Ustav; zakoni i podzakonski akti. U pravnom sistemu BiH predmetnu oblast i pravni položaj migranata regulišu sljedeći akti: Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951. godine i Protokol o statusu izbjeglica iz 1967. godine; Aneks I Ustava BiH koji sadrži međunarodne dokumente koji su sastavni dio Ustava BiH; Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP); Sporazum o readmisiji između Evropske zajednice i Bosne i Hercegovine; Odluka Savjeta EU o principima, prioritetima i uslovima sadržanim u Evropskom partnerstvu s BiH i opoziv Odluke 2006/55/EZ-(2008/21/EC); Uredba Evropskog parlamenta i Savjeta EU broj 1091/2010 od 24. novembra 2010. godine kojom se mijenja Uredba Savjeta (EC) broj 539/01 o listi trećih zemalja čiji su državljani obavezni posjedovati vizu kada prelaze vanjske granice i granice onih zemalja čiji su državljani izuzeti od ovog pravila; Direktive koje uređuju pitanja u vezi s ulaskom, boravkom i kretanjem stranaca na teritoriji EU; Dokumenti EU o migraciji i razvoju; Protokol o prevenciji, eliminisanju i kažnjavanju trgovine ljudskim bićima, posebno ženama i djecom – dopuna Konvencije UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminaliteta; Konvencija Savjeta Evrope u akciji protiv trgovine ljudima; Direktiva (2004/81/EU) o dozvoli boravka koja je izdata državljanima trećih zemalja koji su žrtve trgovine ljudima ili koji su korišćeni za djelovanja kojima se omogućava nezakonito useljavanje, koji saraduju s nadležnim tijelima; Direktiva (2011-36/EU) o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima te zaštiti žrtava; bilateralni ugovori koje je BiH zaključila s pojedinih susjednim državama, koji pretežno uređuju oblast readmisije (povratka) osoba u države porijekla ili tranzita, a koje ne ispunjavaju ili su prestale da ispunjavaju uslove za ulazak, prisustvo ili boravak u zemlji domaćinu; Prvi i drugi dijalog Generalne skupštine UN-a na visokom nivou o međunarodnim migracijama i razvoju (2006, 2013); Globalni pristup migracijama EU (2005); Evropski pakt o imigraciji i azilu (2008); Praški proces (2009); Zakon o strancima („Službeni glasnik BiH“, br. 88/15 i 34/21); Zakon o Službi za poslove sa strancima („Službeni glasnik BiH“, br. 54/05 i 36/08); Zakon o državljanstvu BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 4/97, 13/97, 41/02, 6/03,14/03, 82/05, 43/09, 76/09, 87/13 i 13/16).

Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951. godine definiše pojam izbjeglica, kao i prava i obaveze izbjeglica u zemlji izbjeglištva; institute naturalizacije i protjerivanja i zabrane protjerivanja i dr. Protokol o statusu izbjeglica iz 1967. godine redefiniše pojam izbjeglica, koji u odnosu na Konvenciju iz 1951.

godine obuhvata i žrtve budućih konflikata. Isto tako, Protokol uspostavlja obavezu država da izvještavaju i dostavljaju podatke o izbjeglicama Visokom komesarijatu UN-a za izbjeglice. Prema odredbama Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Bosna i Hercegovina je prihvatila obaveze saradnje i razmjene podataka u oblastima viza, granične kontrole, azila i migracija, i to kako s državama članicama Evropske unije tako i sa zemljama regije. Sporazum između Evropske zajednice i Bosne i Hercegovine o readmisiji lica koja borave bez dozvole ima prednost u primjeni u odnosu na odredbe bilo kojeg drugog bilateralnog sporazuma ili dogovora o readmisiji osoba koje nemaju dozvolu za boravak, a koji su zaključeni između pojedinih zemalja članica EU i Bosne i Hercegovine.

Položaj azilanata u Bosni i Hercegovini uređen je Ustavom BiH i Zakonom o azilu. Ustav BiH, u čl. 3 st.1 tačka f), definiše nadležnost BiH u pogledu politike i regulisanja pitanja migracija, izbjeglica i azila, iz čega proizlazi da institut azila predstavlja ustavnu kategoriju koja je u isključivoj nadležnosti države, a ne entiteta u BiH. Zakon o azilu definiše organe nadležne za provođenje zakona; principe, uslove i postupak za odobravanje, kao i ukidanje izbjegličkog statusa i statusa supsidijarne zaštite; privremenu zaštitu; identifikacione dokumente; prava i obaveze tražitelja azila, izbjeglica i stranaca pod supsidijarnom zaštitom, kao i druga pitanja u vezi sa oblastima azila u BiH (član 1. Zakona o azilu).

Shodno odredbama navedenog zakona, azil obuhvata izbjeglički status i status supsidijarne zaštite. Izbjeglica je stranac ili lice bez državljanstva kojem je Ministarstvo bezbjednosti BiH priznalo izbjeglički status u skladu s Konvencijom o statusu izbjeglica iz 1951. godine i Protokolom o statusu izbjeglica iz 1967. godine i Zakonom o azilu. Dalje, odredbama Zakona o azilu izbjeglički status se utvrđuje kao status koji se priznaje na osnovu odluke nadležnog tijela o ispunjenju uslova iz Zakona o azilu, dok je istim propisom definisano da je stranac pod supsidijarnom zaštitom onaj stranac kojem je Ministarstvo bezbjednosti BiH priznalo status supsidijarne zaštite, u skladu sa Zakonom o azilu. Zakon propisuje da tražitelj azila ima pravo na: a) boravak u BiH; b) informisanje na jeziku koji razumije ili za koji se može osnovano pretpostaviti da razumije o postupcima, pravima i obavezama koje, u skladu sa Zakonom o azilu, proizlaze iz njegovog statusa; c) smještaj u centar za tražitelje azila; d) primarnu zdravstvenu zaštitu; e) pristup osnovnom i srednjem obrazovanju; f) pristup tržištu rada; g) pristup besplatnoj pravnoj pomoći; h) praćenje toka postupka na jeziku koji razumije ili za koji se osnovano pretpostavlja da razumije i) psihosocijalnu pomoć (čl. 76. Zakona o azilu). Izbjeglica i stranac pod supsidijarnom zaštitom imaju pravo na: a) identifikacioni dokument;

b) informisanje; c) smještaj; d) rad; e) obrazovanje; f) zdravstvenu zaštitu; g) socijalnu pomoć i h) pomoć pri integraciji u društvo. Pored navedenih prava, izbjeglica ima pravo na spajanje s porodicom i pravo na putnu ispravu. Stranac pod supsidijarnom zaštitom ima pravo na održavanje porodičnog jedinstva.

Analizirajući propisani obim prava, može se konstatovati da su ista širokog spektra. Ipak, Zakon o azilu ne naznačava precizno subjekte koji trebaju omogućiti ostvarivanje preostalog obimnog seta prava, izuzev Ministarstva bezbjednosti koje je konkretno zaduženo samo za ostvarivanje nekih od ovih prava. Pored navedenog, moguće je očekivati probleme u primjeni kako zbog budžetske nadležnosti tako i zbog operacionalizacije seta prava, jer je nemoguće podzakonskim aktima sa državnog nivoa vlasti nametati obaveze entitetskim i kantonalnim organima. U pogledu ostvarivanja prava na azil (izbjegličkog statusa i supsidijarne zaštite), čiji je postupak propisan čl. 19-51 Zakona o azilu, uočava se pristup koji je u osnovnim obilježjima usklađen s evropskom regulativom. Potrebno je istaknuti i činjenicu da lice kojem je priznat status izbjeglice može steći državljanstvo BiH i bez ispunjavanja čitavog niza uslova (poznavanje jezika i pisma, odricanja od postojećeg državljanstva i drugo) ukoliko je u statusu izbjeglice neprekidno boravilo u BiH u trajanju od pet godina prije podnošenja zahtjeva. Takođe, prema Zakonu o državljanstvu, stranac može steći državljanstvo BiH, pored ostalih uslova, ukoliko ima odobren boravak na teritoriji BiH najmanje tri godine prije podnošenja zahtjeva. Posmatranjem ovako propisanih uslova dolazi se do zaključka da se stvaraju široke mogućnosti migrantima da na veoma jednostavan način mogu da steknu državljanstvo BiH, što nije slučaj u mnogim drugim evropskim državama.

Ilegalne migracije - stanje u BiH

Migrantska kriza, odnosno masovni mješoviti migracioni tokovi preko tzv. zapadnobalkanske rute su počeli od druge polovine 2015. godine i trajali su do 8. 3. 2016. godine, kada je navedena ruta zatvorena. Zapadnobalkanska ruta za organizovan i kontrolisan prolazak migranata se zatvara, ali je otvoren prostor za nezakonite migracije, kao i za djelovanje kriminalnih mreža sa posebnim akcentom na krijumčarenje, pa i trgovinu ljudima (Migracioni profil BiH, 2021). Bosna i Hercegovina se, krajem 2017. godine, susrela sa masovnim nezakonitim ulaskom migranata na svoju teritoriju, a trend nezakonitog ulaska je pojačan u 2018., 2019. i 2020. godini. U navedenom razdoblju, Služba za poslove sa strancima registrovala je približno 70.000 migranata koji su nezakonito ušli u zemlju (Strategija u oblasti migracija i azila

za period 2016 – 2020). Istovremeno, identifikovane su sljedeće rute koje ilegalni migranti koriste najčešće za prolazak kroz BiH:

- Grčka - Albanija - Crna Gora - BiH - Hrvatska i dalje prema drugim zemljama EU;
- Grčka - Makedonija - Srbija - BiH - Hrvatska i dalje prema drugim zemljama EU;
- Grčka - Bugarska - Srbija - BiH - Hrvatska i dalje prema drugim zemljama EU.

U 2020. godini, Službi za poslove sa strancima prijavljeno je ukupno 16.190 nezakonitih migranata, što predstavlja smanjenje u odnosu na 2019. godinu za 44,75%. Od ukupno 16.190 prijavljena nezakonita migranta, namjeru za podnošenje zahtjeva za azil u BiH u 2020. godini iskazalo je 15.170 osoba. Takođe je vidljivo da, u prva dva mjeseca 2020. godine, broj nezakonitih migranata je veći nego u istom periodu prethodne godine, a onda se bilježi stalni pad broja nezakonitih migranata u odnosu na isti period prethodne godine koji je prouzrokovan uglavnom pojavom pandemije virusa Covid-19. Takođe je vidljivo da je najveći broj nezakonitih migranata iz Pakistana, Afganistana, Irana, Sirije, Iraka, Bangladeša, Maroka, Alžira, Libije, Palestine i Egipta i čine 93% od ukupnog broja nezakonitih migranata u 2018., 2019. i 2020 (Migracioni profil BiH, 2021).

Mjere i aktivnosti koje je potrebno preduzeti – mapa puta

Migrantska kriza predstavlja veliki izazov za Bosnu i Hercegovinu kao tranzitnu zemlju. Riječ je o značajnom bezbjednosnom izazovu koji vrlo lako može eskalirati problematikom humanitarne prirode. Kako bi najgori scenariji bili izbjegnuti, u BiH je potrebno preduzeti niz mjera i aktivnosti na planu upravljanja rizicima izazvanim globalnom migrantskom krizom. Neke od mjera su sljedeće:

- *Jačanje kapaciteta Granične policije Bosne i Hercegovine u svrhu efikasnije kontrole državne granice.* Prije svega, Graničnoj policiji nedostaje veliki broj policijskih službenika, pa je ta radna mjesta neophodno što prije popuniti kvalitetnim kadrovima. Dakle, potrebno je u potpunosti popuniti Graničnu policiju BiH, prema aktuelnom pravilniku o sistematizaciji radnih mjesta.

- *Jačanje kapaciteta Službe za poslove sa strancima u svrhu efikasnijeg upravljanja migrantskom krizom.*

- *Jačanje kapaciteta Državne agencije za istrage i zaštitu u svrhu intenziviranja borbe protiv krijumčarenja migranata.*

- *Jačanje kapaciteta Sektora za imigraciju, kao organizacione jedinice Ministarstva bezbjednosti Bosne i Hercegovine.*

- *Jačanje readmisijskih kapaciteta i realizacija svih sporazuma o readmisiji.*

- *Unapređenje saradnje između institucija sa različitih nivoa vlasti i podrška lokalnim zajednicama.* Teret migrantske krize ne osjeća samo država, već i entiteti, pa čak i lokalne zajednice, odnosno jedinice lokalne samouprave.

- *Unapređenje regionalne saradnje.* Naime, neophodno je ostavriti zadovoljavajući nivo saradnje sa ostalim zemljama tzv. zapadnobalkanske rute.

- *Spriječiti zloupotrebe sistema azila.*

- *Utvrdjivanje identiteta ilegalnih migranata.*

8. MEĐUNARODNA POLICIJSKA SARADNJA

Međunarodna policijska saradnja nije rezultat savremenih međunarodnih odnosa i procesa globalizacije. Različiti modaliteti policijske saradnje poznati su od trenutka nastajanja policijske profesije, ali institucionalizovani oblici javljaju se tek u XIX vijeku. U prošlosti je policijska saradnja korišćena u političke svrhe, u borbi protiv opozicije i političkih neistomišljenika, a u savremenim međunarodnim odnosima policijska saradnja predstavlja jedan od načina suzbijanja prekograničnog organizovanog kriminala (Vodič kroz saradnju u unutrašnjim poslovima u Evropskoj Uniji, 2015).

Bezbjednosna međuzavisnost jedna je od osnovnih karakteristika savremenog svijeta, a kriminalitet već odavno ne poznaje i ne priznaje državne granice. Mobilnost izvršilaca krivičnih djela i (internacionalnih) kriminalnih grupa je nus-produkt međunarodnih integracionih procesa nošenih krilima globalizacije i liberalizacije tržišne ekonomije. Pad SSSR-a, rušenje berlinskog zida, formiranje Šengenske zone unutar Evropske unije, pojava novih globalnih i bezbjednosnih oblika komunikacija i veoma razgranati svi oblici međunarodnog saobraćaja doprinijeli su stvaranju kriminalnih organizacija koje mogu da djeluju preko granica u brojnim zemljama, bez velikog rizika (Pikareli, 2012). Tako je danas gotovo nemoguće govoriti o organizovanom kriminalitetu koji na ovaj ili onaj način ne prelazi okvire jedne države, uzimajući u obzir činjenicu da kriminalne organizacije locirane u raznim državama uspostavljaju odnose saradnje, nastojeći da ostvare veći profit i jači uticaj (Bošković, 2004). Isto tako, nemoguće je govoriti o terorističkoj aktivnosti koja nema neku međunarodnu ili, pak, regionalnu crtu¹⁹, a „međunarodnost kao prefiks teorizma, čini vrh oštrice prijetećeg koplja kriminalnih aktivnosti, čiji modaliteti ispoljavanja sve manje poznaju etničke i teritorijalne granice savremenih naroda i država“ (Krstić, 2015, str. 313).

Po svojoj prirodi, transnacionalni organizovani kriminal i terorizam su pitanja međunarodne bezbjednosti i svakako su predmet kolektivne akcije država. Savremeni proces sekuritizacije migracija samo je pojačao potrebu zajedničkog angažovanja i saradnje svih subjekata međunarodnog prava na polju bezbjednosti (pri tome mislimo na najširu interpretaciju pojma bezbjednosti).

¹⁹ Npr. terorista potiče iz države A, obučavan je u državi B, sredstva za izvršenje terorističkog akta nabavio je u državi V, teroristički napad se dogodio u državi G, žrtve napada potiču iz više različitih država...

Gotovo svaka međunarodna organizacija (Ujedinjene nacije, Evropska unija, STO), bez obzira na njenu osnovnu delatnost, pokušala je da da svoj doprinos borbi protiv međunarodnog kriminala. Takve aktivnosti rezultirale su brojnim bilateralnim i multilateralnim ugovorima između država članica. Dio tih ugovora odnosio se na međusobnu saradnju pravosudnih organa i bezbjednosnih službi različitih zemalja, dok je drugi dio tretirao suprotstavljanje pojedinim oblicima kriminaliteta (terorizam, pranje novca, ilegalni promet opojnih droga, trgovina ljudima i dr.) – (Joubert & Bevers, 1996). Paralelno sa tim, prilagođeni su postojeći i izgrađeni novi institucionalni kapaciteti za međunarodnu saradnju.

Postoje različite definicije međunarodne policijske saradnje. Tako profesor Nikač (2003, str. 81) smatra da je „međunarodna policijska saradnja sastavni deo međunarodne krivičnopravne pomoći i u najvećem broju slučajeva prethodi međunarodnoj sudskoj saradnji, jer organima pravosuđa omogućava da ostvare procesne i zakonske pretpostavke za otpočinjanje, vođenje i okončanje krivičnog postupka.“ Generalno, policijska saradnja podrazumijeva interakciju dvije ili više policijskih agencija (uključujući i državne i privatne agencije) u svrhu razmjene kriminalističko-obavještajnih podataka, sprovođenja istraga i, na kraju, hapšenja osumnjičenih. Međunarodna policijska saradnja je dinamičan proces razmjene kriminalističko-obavještajnih podataka preko državnih i geopolitičkih granica (Lemieux, 2013).

Na aktuelnom nivou razvoja, predmet i sadržaj međunarodne policijske saradnje čine:

- razmjena informacija,
- preduzimanje odgovarajućih operativno-taktičkih mera i procesnih radnji na molbu strane države (potraga, hapšenje, saslušanje, pritvor, ekstradicija),
- zajedničke akcije („razbijanje“ regionalnih kriminalnih mreža),
- saradnja u tehničko-logističkom domenu,
- policijska obuka i dr. (Nikač i Juras, 2015).

Bitna karakteristika međunarodne policijske saradnje jeste i to da se ona zasniva na nacionalnom i međunarodnom policijskom pravu, na određenim institucionalnim mehanizmima, kao i na postojanju određenih informacionih sistema i baza podataka. Pored ovog formalnog dijela, moramo pomenuti i mogućnosti neformalnih kontakata policijskih oficira iz različitih zemalja. Ovaj neformalni vid saradnje oduvijek je bio važan na svim nivoima, ali njegov značaj svakako je porastao u uslovima kada su svi vidovi međunarodnog saobraćaja visoko razvijeni, a posebno informaciono-komunikacioni kanali i

tehnologije. Treba primijetiti da globalni integracioni procesi nisu doveli samo do povezivanja kriminalaca i kriminalnih grupa. Naime, policijski službenici i policijski rukovodioci takođe komuniciraju i saraduju sa kolegama širom svijeta. Kombinovanje formalnih i neformalnih vidova policijske saradnje svakako se preporučuje.

Na kraju, ne smijemo izostaviti policijsku diplomatiju kao specifičan vid međunarodne policijske saradnje. Policijsku diplomatiju možemo definisati kao „lanac mera i postupaka u upućivanju policijskih službenika i organa iz jednog međunarodno priznatog subjekta (međunarodno priznata država, zvanična međunarodna organizacija) u drugi u službenom svojstvu, koji pritom, poseduju određene imunitete i privilegije u međunarodnom subjektu u okviru kojeg se akredituju, pri čemu izvršavaju zadatke od važnosti za suprotstavljanje, sprečavanje i borbu protiv međunarodnih izazova, rizika i pretnji bezbednosti“ (Kekić i Subošić, 2009, str. 147). Policijsko-diplomatski predstavnici su policijski ataše i oficir za vezu.

Međunarodna policijska saradnja odvija se na bilateralnom, regionalnom i globalnom (multilateralom) planu. Savremeni trendovi čvršćeg regionalnog povezivanja i jačanja regionalnih bezbjednosnih identiteta su u prvi plan gurnuli regionalnu saradnju. Regionalna saradnja ima različite oblike i uglavnom se odnosi na pojedine bezbjednosne izazove, rizike i prijetnje, kao i različite oblike rada policije i pravosuđa. Naravno, potrebno je imati u vidu specifičnosti konkretnog regiona u smislu geopolitičkih i bezbjednosnih okolnosti koje su od značaja za bolje međusobne odnose država i saradnju (Nikač i Juras, 2015). Regionalnu policijsku saradnju mogli bismo odrediti kao odnos između država koje pripadaju istom regionalnom bezbjednosnom (pot) kompleksu i odnos njihovih policijskih organa koji se uspostavlja s ciljem preduzimanja zajedničkih aktivnosti radi rješavanja zajedničkih bezbjednosnih problema.

Možemo razlikovati dva modela regionalne policijske saradnje – horizontalni i vertikalni model.

Horizontalni model policijske saradnje obuhvata:

- usvojene državne strateške dokumente (strategije ili planovi organa unutrašnjih poslova);
- utvrđene prioritete u međunarodnoj saradnji;
- interese državnih i nedržavnih aktera (Bigo, 1996).

Ovaj model bismo mogli ilustrovati formulom: strategija + prioritet + interes = policijska saradnja. Takođe, prema horizontalnom modelu, postoje tri sastavna činioca policijske saradnje. Prvi činilac odnosi se na postojanje

takvog geopolitičkog okruženja koje zahtijeva ubrzanu razmjenu onih informacija koje se tradicionalno čuvaju u okvirima nacionalne države. Primjer takvog okruženja jeste i regionalni bezbjednosni potkompleks Zapadni Balkan, kroz koji prolaze putevi trgovine ilegalnim narkoticima, ali i putevi kojima migranti nastoje da dođu do razvijenih zemalja Zapadne Evrope. Razmjena podataka podrazumijeva izgradnju informacionih sistema koji su dostupni svim akterima (Šengenski informacioni sistem). Najzad, intenzitet policijske saradnje zavisi i od sposobnosti država određenog regiona da reaguju na bezbjednosne izazove, rizike i prijetnje na osnovama određenog pravnog ili institucionalnog okvira. Drugi činilac koji je neophodan za uspješnu policijsku saradnju jesu dostupni materijalni, finansijski i ljudski resursi, u smislu informacionih sistema koji podupiru razmijenu podataka, budžeta i stručnjaka iz policijskih i pravosudnih struktura. Konačno, treći činilac odnosi se na organizacionu strukturu rada policijskih inicijativa – preko neformalnih kontakata policijskih rukovodilaca pa sve do izgrađenih institucionalnih mehanizama (koji se često razvijaju iz neformalnih kontakata), kao što su Europol ili Interpol (Vodič kroz saradnju u unutrašnjim poslovima u Evropskoj Uniji, 2015). Prema tome, sistemski pristup primjenom horizontalnog modela policijske saradnje podrazumijevao bi „zajednički pogled na bezbednosne izazove, rizike i pretnje regiona, pretočen u multilateralne pravne i institucionalne mehanizme međunarodne policijske saradnje, uz efektivnu upotrebu resursa i prilagođavanje tome odgovarajuće organizacione strukture policijskih foruma“ (Keković i Dimitrijević, 2017, str. 165).

Vertikalni model policijske saradnje obuhvata tri nivoa analize – makro nivo, mezo nivo i mikro nivo (Benyon, 1996). Na makro (državnom) nivou utvrđuju se politike unutrašnje bezbjednosti i osnovni načini saradnje. Drugim riječima, država izražava (ne)spremnost za saradnju sa drugim državama regiona po pitanju zajedničkih bezbjednosnih izazova i, shodno tome, ratifikuje određene međunarodne sporazume i usklađuje nacionalno zakonodavstvo sa standardima međunarodne policijske saradnje. Na mezo nivou analiziraju se organizaciona struktura, praksa i postojeće procedure za rad policijskih službi. Saradnja na ovom nivou podrazumijeva i kreiranje profila policijskih službenika koji će znati da rade sa kriminalističko-obavještajnim podacima. Ti službenici postaju tzv. policijske diplomate. Policijske radnje na mikro nivou odnose se na konkretne policijske istražne aktivnosti – formiranje zajedničkih istražnih timova, razmjena policijskih službenika i zajedničke obuke (Vodič kroz saradnju u unutrašnjim poslovima u Evropskoj Uniji, 2015).

Potrebe regionalne policijske saradnje objašnjavaju prednosti i nedostatke centralizovanog i decentralizovanog modela upravljanja informacijama. Centralizovani model podrazumijeva postojanje posebne organizacione jedinice unutar nacionalnog policijskog sistema čija nadležnost se odnosi na slanje i primanje podataka. Ta služba koordiniše sve aktivnosti vezane za međunarodnu policijsku saradnju. Ovakav model ne odgovara savremenim prilikama u međunarodnim odnosima. Sa druge strane, decentralizovani model omogućava svim organizacionim dijelovima nacionalnog policijskog sistema razmjenu podataka sa partnerskim službama u inostranstvu. Nikakav centralni organ nema potrebu i obavezu da se uključuje u ovakav vid komunikacije. Ovim modelom, pak, ruši se princip suvereniteta, dok brzina razmjene podataka često nije zadovoljavajuća usljed uključenosti velikog broja organizacionih jedinica policije. U praksi se preporučuje kombinovanje ova dva načina sa horizontalnim i vertikalnim modelom. U središtu takvog promišljanja nalazi se koncept upravljanja na više nivoa – vertikalni, koji podrazumijeva standardnu komunikaciju između tradicionalnih birokratskih institucija država, dok se horizontalni odnosi na direktne funkcionalne kontakte (Vodič kroz saradnju u unutrašnjim poslovima u Evropskoj Uniji, 2015; Keković i Dimitrijević, 2017).

Institucionalizacija regionalne policije saradnje na evropskom nivou vezuje se, prije svega, za razvoj Evropske unije, od mastrihtskog ugovora pa na ovamo. U okviru tih procesa osnovan je i Europol, najznačajnija evropska policijska institucija. Međutim, pored Europola, postoje i brojne druge institucije evropske policijske saradnje (asocijacije, forumi, tijela, organizacije). Te institucije osnivane su u svrhu saradnje po određenoj oblasti kriminaliteta (npr. pranje novca i finansiranje terorizma) ili, pak, radi unapređenja pojedinih policijskih funkcija (saobraćajna ili kriminalistička policija) – (Đukić, 2021).

Kada su u pitanju zemlje Zapadnog Balkana, vrlo rijetko se odvojeno govori o regionalnoj policijskoj saradnji na Zapadnom Balkanu i procesu integracije zapadnobalkanskih država u Evropsku uniju. Dakle, EU i neke njene članice su itekako zainteresovane za razvijanje saradnje u oblasti bezbjednosti, jer je takva saradnja preduslov političke i ekonomske stabilnosti regiona. Ovo se ostvaruje upravo putem Poglavlja 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost.

Pravni okvir međunarodne policijske saradnje u BiH

Svaki oblik međunarodne saradnje temelji se na međunarodnim sporazumima (ugovori, konvencije, inicijative). Bosna i Hercegovina je učesnik brojnih bilateralnih i multilateralnih aranžmana koji se, direktno ili indirektno,

odnose na oblast međunarodne policijske saradnje. Takođe, međunarodna policijska saradnja, zavisi od strateških opredijeljenja države, kao i njenih spoljnopolitičkih prioriteta i interesa. Sve državne strategije iz oblasti bezbjednosti koje su i pomenute u ovom dokumentu prepoznaju značaj međunarodne policijske saradnje.

Zakonski okvir međunarodne policijske saradnje u Bosni i Hercegovini odnosi se na čitav niz zakona sa različitih nivoa zakonske regulative. Riječ je o, prije svega, setu policijskih zakona, tj. zakona iz domena policijskog prava. Tim zakonima uređena su pitanja organizacije i nadležnosti policijskih agencija koje predstavljaju elemente policijskog sistema BiH.

Međunarodna policijska saradnja u BiH – stanje i mjere

Poslovi međunarodne policijske saradnje mogu se podijeliti na strateške i operativne. Tu podjelu možemo prepoznati i u okviru funkcionalne diferencijacije policijskog sistema BiH. Isto tako, ova podjela mogla bi biti iskorišćena u svrhu pravljenja jasnije distinkcije između uloga državnih službi i službi nižih nivoa vlasti u ostvarivanju međunarodne policijske saradnje.

Strateški poslovi predstavljaju bazu međunarodne policijske saradnje i njihovim obavljanjem stvaraju se preduslovi za efikasnu saradnju na operativnom nivou. Ti poslovi obuhvataju pripremu, sklapanje, praćenje, analiziranje i sprovođenje međunarodnih sporazuma, kao i saradnju sa drugim državnim tijelima, predstavnicima stranih policija i međunarodnih organizacija u pitanjima koja nisu vezana za operativno postupanje policije. Strateški nivo obuhvata i aktivnosti koordinacije i nadzora obavljanja poslova međunarodne saradnje iz djelokruga rada policije, kao i predlaganja mjera za unapređenje tih poslova (Marag, 2018). Poslove koje smo naveli upravo možemo prepoznati među nadležnostima Direkcije za koordinaciju policijskih tijela BiH. Dakle, strateške poslove međunarodne policijske saradnje u Bosni i Hercegovini obavljaju organi na državnom nivou, a prije svega Direkcija.

Operativna međunarodna policijska saradnja odnosi se na konkretne funkcionalne kontakte, odnosno na konkretne aktivnosti koje se zasnivaju na gore pominjanim sporazumima, ugovorima, inicijativama i slično. Dakle, riječ je o konkretnim policijskim akcijama, direktnoj razmeni informacija, realizaciji obuka i slično. Dio ovih poslova, opet, obavlja Direkcija, preko Sektora za međunarodnu operativnu policijsku saradnju. Međutim, najveći dio operativnih poslova, po prirodi stvari, (treba da) obavljaju druge policijske agencije u BiH. S obzirom na djelokrug i nadležnost tih agencija, njihova operativna samostalnost je neophodna. Dakle, niko ne može osporiti pravo entitetskih i

kantonálnih službi (kao i Policije Brčko Distrikta BiH) da međunarodnu policijsku saradnju ostvaruju neposredno. Bez takvog pristupa, sveukupna saradnja bi bila dosta usporena i samim tim – neefikasna.

Da zaključimo, funkcionalan model saradnje predstavljala bi jasna podjela poslova u kojoj strateške poslove obavljaju organi BiH, odnosno Direkcija za koordinaciju policijskih tijela, dok bi operativni poslovi bili u nadležnosti drugih policijskih agencija. Drugim riječima, Direkcija bi određivala strategiju, prioritete i interese, a sve druge službe bi to realizovale u praksi. Normativno-pravno posmatrano, to i jeste model koji je predviđen za policijski sistem BiH. Faktički, situacija je dosta drugačija, i to u smislu da podjela poslova o kojoj smo govorili nije jasna (precizna). Naime, ostavljeno je dovoljno prostora za uticaj nepolicijskih i „nepravni“ faktora. Dnevnopolitički sukobi i međua-gencijsko rivalstvo u BiH svakako se osjete i na ovom polju. Policija i bezbjednosne agencije i institucije treba da budu depolitizovane, dezideologizovane, profesionalne, one treba da budu izraz institucionalne, pravne, zakonite vlasti, a ne sredstvo za održavanje bilo koje stranke ili pojedinca na vlasti.

Upravljanje informacijama i razmjena informacija predstavljaju temelj (bazu) međunarodne policijske saradnje. Postoje centralizovani i decentralizovani modeli upravljanja informacijama. Centralizovani model podrazumijeva postojanje posebne organizacione jedinice unutar državnog policijskog sistema čija nadležnost se odnosi na slanje i primanje podataka. Ta služba koordiniše sve aktivnosti vezane za međunarodnu policijsku saradnju. Sa druge strane, decentralizovani model omogućava svim organizacionim dijelovima nacionalnog policijskog sistema razmjenu podataka sa partnerskim službama u inostranstvu, pa nikakav centralni organ nema potrebu i obavezu da se uključuje u ovakav vid komunikacije. S obzirom na krupne nedostatke i jednog i drugog modela, u praksi se preporučuje njihovo kombinovanje. U središtu takvog promišljanja nalazi se koncept upravljanja na više nivoa – vertikalni, koji podrazumijeva standardnu komunikaciju između tradicionalnih birokratskih institucija država, dok se horizontalni odnosi na direktne funkcionalne kontakte.

Možemo reći da se u Bosni i Hercegovini primjenjuje upravo kombinacija centralizovanog i decentralizovanog modela upravljanja informacijama, koju bismo mogli okarakterisati kao tzv. osposobljeni centralizovani model. U „osposobljenom centralizovanom“ modelu postoje tačno određene organizacione jedinice koje su zadužene za međunarodnu komunikaciju, dok je ostalim dijelovima policijske službe dozvoljena direktna saradnja sa partnerima u drugoj zemlji (Vodič kroz saradnju u unutrašnjim poslovima u Evropskoj Uniji, 2015). Ovo ćemo pokazati na primeru Interpola i njegovog odnosa sa policijskim sistemom BiH.

Interpol, inače, podstiče Nacionalne centralne biroe država članica da, u skladu sa članom 32. stav 1. tačka a) Statuta Interpola, „osiguravaju veze s različitim službama u svojoj zemlji“. Zahvaljujući ovoj odredbi Statuta, ostvarena je, primjera radi, direktna konekcija MUP-a Republike Srpske putem I-24/7 sistema komunikacije sa Sektorom za međunarodnu operativnu policijsku saradnju Direkcije, a koja se ostvaruje preko oficira za vezu s Interpolom MUP-a RS, koji djeluje u sastavu Uprave kriminalističke policije. Dakle, saradnja MUP-a RS i Interpola ostvaruje se na dva osnovna načina:

- komuniciranjem posredstvom elektronske pošte u formi zaštićenih mejlova I24/7;
- pristupom Interpolovoj ASF bazi podataka (Ivetić i Rosić, 2015).

Dakle, Interpol, u skladu sa odredbama svog statuta, promoviše decentralizovan vid policijske saradnje. Takav vid saradnje omogućava različitim policijskim (ali i pravosudnim, carinskim...) službama u odnosnoj državi da komuniciraju sa Interpolom i da koriste informacije kojima Interpol raspolaže (baze podataka). Ovo je posebno važno za složene nekoordinirane policijske sisteme kakav je i policijski sistem BiH. Vidjeli smo i da je Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske omogućena direktna komunikacija sa Interpolom, kao i korišćenje Interpolovih baza podataka. Tu mogućnost imaju i druge policijske agencije u BiH, s tim da Direkcija za koordinaciju policijskih tijela ima koordinirajuću i „objedinjujuću“ ulogu. Kao dobar primjer možemo navesti i specifičnost učešća BiH u radu Asocijacije šefova policija Jugoistočne Evrope. Naime, u radu Asocijacije učestvuju Direktor Policije Republike Srpske i Direktor Federalne uprave policije. U skladu s tim, predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova RS i Ministarstva unutrašnjih poslova Federacije BiH učestvuju u radu svih pet pododбора Asocijacije (Ivetić i Rosić, 2015). Dakle, u radu ove značajne regionalne inicijative učestvuju šefovi entitetskih policija, a ne direktor Direkcije za koordinaciju policijskih tijela. Sve nam to govori u prilog visokog stepena operativne samostalnosti entitetskih službi, što im omogućava da, u određenim slučajevima, „zaobiđu“ Direkciju.

Međutim, sve u svemu, kombinacija centralizovanog i decentralizovanog modela je, u Bosni i Hercegovini, izvršena dosta nespretno. Naime, i dalje su ostale brojne nesuglasice i nedoumice po pitanju stepena operativne samostalnosti koji ostale policijske agencije u državi imaju u odnosu na centralni organ u sastavu Direkcije. Koliko, zapravo, ostala policijska tijela u BiH, zavise od Direkcije, kada su u pitanju kontakti i razmjena informacija sa međunarodnim policijskim organizacijama i policijskim strukturama drugih država? Ovo je pitanje oko kog se često vode polemike između entitetskih i državnih vlasti, odnosno rukovodilaca i funkcionera različitih policijskih agencija. Takođe, ni

akademska zajednica nema jasno definisan stav po tom pitanju. Neujednačena tumačenja pravnih normi, dnevno-političke nesuglasice u BiH, kao i opšti problemi sa kojima je suočen policijski sistem BiH, doveli su do toga da je jako teško precizno definisati model obavljanja poslova regionalne policijske saradnje u zemlji.

Možemo zaključiti da se neriješena pitanja na drugim poljima negativno reflektuju i na oblast regionalne policijske saradnje. Jako je zanimljivo sagledati način na koji se opšta politička i (ne) pravna slika Bosne i Hercegovine odražava na jedno konkretno pitanje kakvo je i pitanje izbora između centralizovanog ili decentralizovanog modela saradnje, odnosno upravljanja informacijama. Osnovna politička podjela u BiH je podjela na one koji zagovaraju unitarizaciju, tj. centralizaciju, te na one koji se zalažu za samostalnost entiteta, odnosno decentralizaciju. Za sada, okončanje ovog političkog konflikta se ne nazire, dok značajne oblasti „državnog života“ trpe. Elem, svi sukobi na tom polju i u vezi s tim, obično se okončavaju postizanjem kompromisnog rješenja koje je nefunkcionalno i, dugoročno, neodrživo. Upravo takav slučaj je bio i sa međunarodnom policijskom saradnjom, odnosno modelom upravljanja informacijama. Potpuna centralizacija sistema nije moguća, kao ni potpuna decentralizacija, a sve to zbog djelovanja političkih vektora o kojima smo govorili. Rezultat je, na kraju, bio kombinovan, ali i dalje dosta nejasan i konfuzan model upravljanja informacijama u okviru međunarodne policijske saradnje.

Mjere koje bi trebalo preduzeti u cilju efikasnijeg ostvarivanja međunarodne policijske saradnje u BiH su:

- *Popuniti radna mjesta u Direkciji za koordinaciju policijskih tijela BiH kvalitetnim i obučanim kadrovima, riješiti pitanje materijalno-tehničke opremljenosti i trajno riješiti pitanje smještaja.*
- *Donijeti jasne smjernice ili instruktivne akte (standardne operativne procedure) o načinu izvještavanja i ostvarivanja međunarodne policijske saradnje.*
- *Omogućiti Direkciji pristup korišćenju elektronskog sistema razmjene podataka između policijskih agencija i tužilaštava.*
- *Obavezati sve druge policijske agencije u BiH da obavještavaju Direkciju o njihovim direktnim međunarodnim kontaktima. Načelno, takva obaveza postoji, ali za njeno neizvršenje nije predviđena nikakva sankcija.*
- *Razvijati i jačati komunikaciju, koordinaciju i saradnju između policijskih i drugih relevantnih tijela u BiH. Posebnu pažnju posvetiti realizaciji projekta „Izgradnja kapaciteta implementacijom Sistema za izvještavanje o događajima i evidencija predmeta namijenjenih*

policijskim tijelima“, čiji je cilj jačanje komunikacije, saradnje, koordinacije i razmjene podataka među agencijama za sprovođenje zakona, poboljšanje efikasnosti, efektivnosti i nezavisnosti, te jačanje njihove odgovornosti.

- *Uspostaviti redovnu razmjenu biltena dnevnih događaja između policijskih agencija u BiH.*
- *Uspostaviti međunarodne operativne sobe u Direkciji za koordinaciju policijskih tijela BiH.*
- *Omogućiti pristup „SIENA“ aplikaciji svim agencijama za sprovođenje zakona u BiH.*

9. POLICIJSKO-OBAVJEŠTAJNI MODEL

Neki novi koncepti policijskog rada se, počev od posljednje dvije decenije dvadesetog vijeka pa sve do danas, sa uspjehom primijenjuju u razvijenim zapadnim zemljama. Opšti ciljevi ovakvih programskih orijentacija jesu prevazilaženje tradicionalnog načina upravljanja policijom i obavljanja policijskih poslova i zadataka, povećanje efikasnosti u radu, kreiranje čvršćih relacija između građana i policije i sl. Dolaskom višepartijskog sistema na političku pozornicu bivše Jugoslavije otpočeli su reformski procesi sistema bezbjednosti, pa tako i policije (Đukić, 2017). Prije svega, došlo je do decentralizacije javne uprave, a u okviru tog procesa i do razdvajanja resora državne i javne bezbjednosti. To je, između ostalog, dovelo i do potrebe da se u okviru policije razvije samostalni kriminalističko-obavještajni model prikupljanja i korišćenja podataka (Leštanin i dr., 2018:242). Međunarodni intervencionizam se i u ovoj oblasti snažno ispoljio. Pod okriljem različitih projekata finansiranih od strane međunarodne zajednice realizovane su određene programske aktivnosti s ciljem modernizacije policije. Značajan dio procesa promjena svakako su i one promjene uslovljene evrointegracijama (Đukić, 2017). Dva najznačajnija koncepta koja su se pojavila, sa čijom je implementacijom pokušano, odnosno na čijoj se implementaciji radi, jesu rad policije u zajednici (community policing) i policijsko-obavještajni model (Intelligence-Led Policing).

Policijsko-obavještajni model prvi put je primijenjen u Velikoj Britaniji, početkom devedesetih godina dvadesetog vijeka. Upravo tih godina u studijama bezbjednosti javila se ideja regionalnog bezbjednosnog kompleksa koja je kasnije i zaživjela na krilima razvoja Evropske unije. Novi bezbjednosni problemi sa kojima se suočila „evropska porodica“ doveli su do potrebe širenja međupolicijske saradnje, usklađivanja strateških i operativnih procedura rada policijskih struktura evropskih zemalja i sl. Potrebno je bilo ustanoviti i jedan jedinstven model upravljanja policijskim strukturama. Zbog toga su svakoj zemlji koja teži statusu kandidata, odnosno punopravnog člana Evropske unije postavljeni uslovi koje mora da ispuni u pogledu ovih pitanja. Tako bi policijski sistem te zemlje bio integrisan u evropski bezbjednosni kompleks. Ovi uslovi sistematizovani su u pregovaračkom poglavlju 24 – Pitanja pravde, slobode i bezbjednosti.

Ispunjavanjem pregovaračkog poglavlja 24 želi se omogućiti slobodno kretanje ljudi, uz garantovanje njihove bezbjednosti. Ovo predstavlja široko postavljen okvir koji obuhvata veliki broj pitanja koja se odnose na: upravljanje

vanjskim granicama Evropske unije, saradnje u krivičnim stvarima, sprečavanje organizovanog kriminaliteta, sprečavanje trgovine ljudima, sprečavanje trgovine drogom, sprečavanje terorizma, viznu politiku, migracije, azil, policijsku saradnju i carinsku saradnju. Da bi policijske agencije mogle efikasno da odgovore na sve navedene izazove, neophodno je da posjeduju pravovremene informacije o kriminalnom okruženju. Prema teoretičarima zapadnoevropske orijentacije ovo je uslovalo veću posvećenost, modernih policijskih agencija, sistemu kriminalističko-obavještajne djelatnosti, odnosno primjeni proaktivnih strategija i fokusiranju na kriminalno okruženje, lica i kriminalne grupe za koje postoje informacije da su uključene u kriminalne aktivnosti (Simonović, 2012:25). Po nekim od tih stavova ovo je uslovalo da se moderni policijski sistemi u svom radu posvete inovativnom načinu proaktivnog djelovanja koji se zasniva na kriminalističko-obavještajnoj djelatnosti. Procijenilo se da je za ovakvu djelatnost neophodno da cjelokupni policijski sistem bude uključen, te se na osnovu toga razvio policijsko-obavještajni model.

U naučnoj i stručnoj literaturi ne možemo pronaći neku univerzalnu, opšteprihvaćenu definiciju policijsko-obavještajnog modela. Naprotiv, nailazimo na niz različitih, pa čak i međusobno suprotstavljenih koncepcija. Profesor Jerry H. Ratcliffe (2016:67), koji je najcitiraniji naučni autoritet iz ove oblasti, definiše policijsko-obavještajni model (rad policije zasnovan na obavještajnim saznanjima) kao poslovni model za rad policije tretirajući kriminalističko-obavještajne informacije kao kombinaciju kriminalističke analize i obavještajnih informacija u upravljačko-informacionom okviru na osnovu kojih analitičari pripremaju elemente za donošenje odluka. Kelling i Bratton kažu da je rad policije zasnovan na obavještajnim saznanjima borba protiv kriminala vođena efektivnim prikupljanjem i analizom obavještajnih saznanja koji ima potencijal da bude najvažnija inovacija u oblasti provođenja zakona u 21. vijeku (Priručnik OEBS, 2017:22). U Priručniku izdatom od strane Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, policijsko-obavještajni model definisan je u širem i u užem smislu. Posmatrano u širem smislu, pod pojmom policijsko-obavještajni model podrazumijeva se skup međusobno povezanih principa, procedura, standarda i metoda, koji omogućuju stalno unapređivanje efektivnosti i efikasnosti operativno-policijskih poslova vođenih posebno izrađenim, odabranim i strukturiranim kriminalističko-obavještajnim informacijama i na njima zasnovanim strateškim (dugoročnim) i operativnim (kratkoročnim) odlukama. Posmatrano u užem smislu, pod pojmom policijsko-obavještajni model podrazumijeva se sistem upravljanja kriminalističko-obavještajnim i planiranim operativno-policijskim poslovima, po kome

kriminalističko-obavještajne informacije predstavljaju osnov za definisanje prioriteta, strateških i operativnih ciljeva u oblasti sprečavanja i suzbijanja kriminaliteta i drugih bezbjednosno ugrožavajućih pojava, kao i donošenje odgovarajućih odluka o operativno-policijskim poslovima i akcijama, racionalnim angažovanjem raspoloživog ljudstva i alokacijom materijalno-tehničkih sredstava (Kostadinović & Klisarić, 2016:3).

Za policijsko obavještajni model se može reći da je riječ o modelu rada, menadžerskoj filozofiji u donošenju odluka o organizaciji policijskih poslova na osnovu relevantnih, istinitih, preciznih, potpunih, pravovremenih i upotrebljivih informacija o kriminalitetu. Korišćenjem ove filozofije obezbjeđuje se bolje razumijevanje bezbjednosnih problema, strateško i operativno odlučivanje i raspodjela organizacionih resursa kako bi se ostvario veći stepen efikasnosti i efektivnosti u suprotstavljanju trenutnim i budućim bezbjednosnim izazovima (Ratcliffe, J. H., 2007:2).

Policijsko-obavještajni model u praksi se sprovodi kroz tzv. kriminalističko-obavještajni proces koji je strukturisan na dvanaest osnovnih funkcija, i to: strateško i operativno planiranje, zahtjev, planiranje kriminalističko-obavještajnih poslova, prikupljanje, obrada, analiza, dostavljanje, odlučivanje, planiranje operativno-policijskih poslova, sprovođenje, praćenje, evaluacija i upravljanje kvalitetom (Kostadinović & Klisarić, 2016:8).

Upravljanje i primjena policijsko-obavještajnog modela u policijskim strukturama u BiH

Kada govorimo o upravljačkoj djelatnosti organizacije nailazimo na problem njenog definisanja, ali i na problem određivanja značenja termina kojima se ta djelatnost definiše. Profesor Stevanović upravljanje i rukovođenje određuje kao upravljačke funkcije organizacije čiji je odnos višeg i nižeg nivoa istog sadržaja. U tom smislu, za upravljanje se može reći da je organizovana upravljačka djelatnost koja se pojavljuje na višim nivoima organizacije i kojom se postavljaju ciljevi, utvrđuju globalni zadaci – poslovi organizacije i određuju politika, strategija i uslovi za ostvarivanje tih ciljeva i zadataka, dok je rukovođenje, takođe, organizovana, upravljačka djelatnost, ali kojom se konkretizuju i sprovode, politika, ciljevi i zadaci definisani upravljanjem (Stevanović, 2003:31).

Kostadinović i Klisarić „rukovođenje“ i „upravljanje“ koriste zajedno i ne bave se njihovim razlikovanjem. Tako pod pojmom rukovođenje i upravljanje, u okviru policijsko-obavještajnog modela, podrazumijevaju usmjeravanje i koordiniranje kriminalističko-obavještajnih i planiranih operativno-policijskih

poslova, odnosno kompletnog kriminalističko-obavještajnog procesa. Osnovne funkcije tih poslova su: određivanje prioriteta, strateških i operativnih ciljeva u oblasti suprotstavljanja kriminalitetu; identifikacija potreba i dostavljanje zahtjeva za kriminalističko-obavještajnim informacijama; donošenje odluka o obavljanju operativno-polijskih poslova, korišćenju ljudskih i materijalno-finansijskih resursa; praćenje sprovođenja odluka, strateških i operativnih ciljeva i zadataka; evaluacija i stalno unapređivanje kvaliteta svih entiteta POM-a, razvoj metodologije policijskog rada (Kostadinović & Klisarić, 2016:13). Dakle, oni upravljanje sagledavaju kroz procese koji se odvijaju u okviru kriminalističko-obavještajnog modela, te se onda može reći da se upravljanje ovim modelom i odnosi na već navedene aktivnosti.

Kada je riječ o samom upravljanju i rukovođenju u okviru policijske agencije u kojoj je došlo do implementacije policijsko-obavještajnog modela, uzimajući primjer policije Srbije, vidimo da u okviru policijske agencije dolazi do formiranja i rada strateške i operativnih grupa za rukovođenje i upravljanje. Strateška grupa za rukovođenje i upravljanje odgovorna je za izradu Strateške procjene javne bezbjednosti i Strateškog plana policije, odnosno identifikaciju najtežih bezbjednosnih problema, izbor prioriteta, definisanje mjera za rad i usmjeravanje resursa, način praćenja sprovođenja planiranih aktivnosti i ocjenu postignutih rezultata. Na čelu Strateške grupe nalazi se Direktor policije. Za rukovođenje i upravljanje aktivnostima na operativnom nivou formirane su operativne grupe za rukovođenje i upravljanje. Na čelu operativnih grupa su rukovodioci regionalnih osnovnih organizacionih jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (područnih policijskih uprava). Za koordinaciju aktivnosti i praćenje realizacije planiranih aktivnosti zadužene su kontakt osobe. Posebna pažnja u izradi strateških i operativnih planova posvećena je izboru prioriteta rada, jasnom postavljanju ciljeva koje treba ostvariti i nosiocima odgovornosti za njihovo postizanje (Đurđević & Racić, 2018:477). Kao što je očigledno iz navedenog primjera policije Srbije, prilikom implementacije policijsko-obavještajnog modela u policijskoj agenciji neophodno je da dođe do uspostavljanja strateške i operativnih grupa. Iz ovog je jasno da uspostavljanje ovih grupa odmah podrazumijeva i promjenu načina upravljanja policijskom organizacijom i promjenu načina funkcionisanja policijske organizacije. Ovo može biti poseban problem u policijskim sistemima koji se mogu odrediti kao složeni policijski sistemi. Naravno, implementacija policijsko-obavještajnog modela će biti pravi izazov za policijski sistem Bosne i Hercegovine koji je po svojim karakteristikama specifičan, složen, nekoordiniran policijski sistem.

Neophodan preduslov za funkcionisanje policijsko-obavještajnog modela u policijskim agencijama je sistemski uređena organizaciona struktura

jedinica koje prikupljaju podatke sa terena, izrađuju i dostavljaju kriminalističko-obavještajne proizvode strateškim i operativnim grupama za upravljanje i rukovođenje. Određeni broj autora kao ključni uslov za uspostavljanje i implementaciju policijsko-obavještajnog modela navodi uspostavljanje organizacione jedinice na centralnom nivou policijske agencije (u kojoj se vrši implementacija policijsko-obavještajnog modela), čiji je osnovni zadatak da koordinira kriminalističko-obavještajnim poslovima. Imajući u vidu složenu organizaciju policijskog sistema u Bosni i Hercegovini, potrebno je iznaći rješenje koje će omogućiti dobro upravljanje kriminalističko-obavještajnim informacijama na nivou države, a da se, pri tom, ne naruši samostalnost policijskih agencija na nižim nivoima vlasti.

Policijsko-obavještajni model bi trebalo da bude srce pristupa cijele policijske organizacije u okviru kog moraju biti integrisane analitička i obavještajna funkcija usmjerene ka najtežim bezbjednosnim problemima, konkretno višestrukim učinocima, kriminalnim grupama, kriminalnim žarištima i metama/licima koja su više puta bila objekt radnje krivičnog djela. Kako možemo vidjeti, uspjeh ovog modela rada najčešće se veže za organizacione jedinice koje se bave prikupljanjem i analizom podataka (Đurđević & Racić, 2018:479). Prema ovome, policijske organizacije (policijske agencije) koje u svoj rad implementiraju ovaj model upravljanja policijskom strukturom, neophodno je da svoj način funkcionisanja promjene u pravcu integracije analitičke i obavještajne funkcije, koja će biti usmjerena ka rješavanju najsloženijih bezbjednosnih prijetnji i problema. Imajući u vidu trenutno stanje analitike i kriminalističko-obavještajne djelatnosti u policijskim agencijama u Bosni i Hercegovini, smatramo da se pred policijske agencije stavlja veliki zahtijev u smislu integracije i usmjeravanja pomenutih funkcija ka navedenim problemima. Takođe, problemi u smislu funkcionalnosti policijskih struktura u BiH, kao i način organizacije policijskog sistema u BiH, svakako će negativno uticati na integraciju pomenutih funkcija, koje trebaju da doprinesu promjenama funkcionalnosti pojedinih policijskih agencija, a na kraju i ukupnoj funkcionalnosti policijskog sistema (Šetka i Đukić, 2019).

Strateška procjena javne bezbjednosti

Strateška procjena javne bezbjednosti predstavlja ključni kriminalističko-obavještajni proizvod u okviru policijsko-obavještajnog modela. Ovaj dokument mora donijeti i Bosna i Hercegovina. U nastavku ćemo pokušati predstaviti njene osnovne karakteristike i način nastanka, a koje mogu poslužiti prilikom izrade Strateške procjene javne bezbjednosti BiH. Pri tome ćemo se

poslužiti primjerom Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije sagledavši, dakle, na koji to način primjena policijsko-obavještajnog modela doprinosi nastanku takve procjene koja je kvalitativno mnogo bolja i, reći ćemo, sadržajnija od nekog „klasičnog“ strateškog dokumenta.

Prema Zakonu o policiji Republike Srbije (član 24, stav 1) , Direkcija policije u saradnji sa organizacionom jedinicom nadležnom za strateško planiranje izrađuje stratešku procjenu javne bezbjednosti. Dajući sliku aktuelnih i dugoročnih problema javne bezbjednosti, strateška procjena predstavlja osnovu za strateško i operativno planiranje. Ona je i orijentacija za usmjeravanje analitičkih, obavještajnih i operativnih aspekata policijskog djelovanja prema ključnim bezbjednosnim prijetnjama i izazovima, odnosno za usmjeravanje rukovođenja i upravljanja na svim nivoima policijske organizacije preko strateških i operativnih grupa u okviru policijsko-obavještajnog modela. U izradi procjene primjenjen je participativni pristup u vidu zajedničkog rada i saglasnosti organizacionih jedinica MUP-a, tužilaštva, Bezbednosno-informativne agencije, Vojno-bezbednosne agencije, akademskih institucija (KPA i FON) i stranih eksperata (Strateška procena javne bezbednosti – javna verzija, 2017:4).

Struktura i metodologija

Metodološki okvir dokumenta zasnovan je na primarnim i sekundarnim izvorima informacija i primjeni savremenih metoda i tehnika strateške analize i procjene rizika i prijetnji. Procjena se sastoji iz dvije velike cjeline: strateška analiza i strateška procjena.

Prva cjelina (strateška analiza) prikazuje:

1. stanje i kretanje kriminala: ukupan kriminal, organizovani kriminal, opšti kriminal, privredni kriminal, korupcija, visokotehnološki kriminal i ekološki kriminal;
2. terorizam i ekstremizam;
3. javni red i mir: javna okupljanja, sportske priredbe, bezbjednost u školama, narušavanje javnog reda i mira, broj i struktura krivičnih djela nad policijskim službenicima opšte nadležnosti;
4. bezbjednost saobraćaja: saobraćajne nezgode i njihove posljedice, struktura lica stradalih u saobraćajnim nezgodama, faktori nastanka saobraćajnih nezgoda, saobraćajne nezgode na državnim putevima u Republici Srbiji i faktori njihovog nastanka prema podacima evidencija „CADaS“, otkriveni prekršaji i krivična djela iz oblasti bezbjednosti saobraćaja na putevima;

5. granična bezbjednost i stranci: promet putnika, prekogranični kriminal, iregularna migracija i krijumčarenje ljudi, stranci;
6. upravni poslovi: readmisija, prijava prebivališta lica sa područja AP Kosova i Metohije s ciljem dobijanja pasoša, pravno nevidljiva lica, državljani trećih država i lica bez državljanstva, oružje u legalnom posjedu građana.

Vidimo da su strateškom analizom obuhvaćene sve linije rada – poslovi uniformisane policije, poslovi kriminalističke policije i upravno-pravni poslovi. Što se tiče metodologije, u analizama su korišćene kvalitativne i kvantitativne informacije za period od 2011. do 2015. godine i prvih deset mjeseci 2016. godine, uključujući i informacije iz internih i eksternih izvora. Riječ je, dakle o analizi sadržaja različitih dokumenata, kako onih kojima raspolaže MUP i njegova analitička služba, tako i dokumenata kojima raspolažu drugi državni organi i pravna lica. Na osnovu toga su prezentovani podaci o npr. broju prijavljenih krivičnih djela na teritoriji Republike Srbije, geografskoj distribuciji kriminaliteta, broju organizovanih kriminalnih grupa u Srbiji itd. Ono što je bitno naglasiti jeste da strateška analiza ne predstavlja samo puko navođenje kvantitativnih podataka. Korišćenje različitih izvora podataka omogućilo je tvorcima predmetnog dokumenta u Srbiji da prezentuju i niz informacija kvalitativnog karaktera.

U drugoj cjelini (strateška procjena) određeno je osam bezbjednosnih prioriteta u radu policije:

1. organizovani kriminal;
2. suzbijanje proizvodnje i krijumčarenja droga, s težištem na marihuani i sintetičke droge;
3. suzbijanje korupcije;
4. borba protiv zloupotreba informaciono-komunikacionih tehnologija na teritoriji Republike Srbije;
5. borba protiv terorizma i nasilnog ekstremizma koji vodi ka terorizmu;
6. unapređenje stanja javnog reda i mira suprotstavljanjem nasilju, s posebnim osvrtom na nasilje na sportskim priredbama, u školama i na javnim mjestima;
7. unapređenje stanja bezbjednosti saobraćaja na državnim putevima, uključujući i prolaskе državnih puteva kroz naselje;
8. iregularne migracije i krijumčarenje ljudi.

Svaki od ovih prioriteta obrađen je u tri segmenta:

1. opis - ukazuje na stepen opasnosti, manifestacije i pojavne oblike same prioritetne oblasti;
2. projekcija kretanja – ukazuje na dalje moguće pravce i tendencije u razvoju bezbjednosnih prioriteta;
3. preporuke – definišu moguća rješenja za što efikasnije suzbijanje prioritetnih bezbjednosnih problema i poboljšanje trenutnog stanja.

Preporuke su, za svaki od prioriteta, grupisane na sljedeći način:

- unapređenje normativnog okvira i praktičnog rada;
- jačanje institucionalnih i stručnih kapaciteta;
- razvijanje operativnih procedura;
- unapređenje prevencije i
- unapređenje saradnje na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou.

Što se metodološkog okvira tiče, u izradi procjene korišćene su najmodernije specifične metode i tehnike procjene rizika i prijetnji: SWOT analiza, PESTEL analiza, analiza zainteresovanih strana, metoda FMEA, model CIRAM, analiza stabla problema, analiza jaza i portfolio matrice. Takođe, korišćene su opšte naučne metode. Donošenje čitavog dokumenta karakterisalo je grupno odlučivanje, a odluke su donošene konsenzusom članova radne grupe. Svi članovi radne grupe predlagali su eksperstke ocjene koje su poslužile za kvantitativno rangiranje modelom zbira bodova, kao i za konačni izbor strateških prioriteta (Šetka i Đukić, 2020).

Postupak donošenja

Strateška procjena javne bezbjednosti nastaje na najvišem, strateškom nivou rukovođenja i upravljanja. U smislu policijsko-obavještajnog modela, u Republici Srbiji uspostavljena je na strateškom nivou Strateška grupa za rukovođenje i upravljanje Direkcije policije (SG). SG je sastavljena od rukovodilaca strateškog i visokog nivoa, sastaje se svaka tri mjeseca, a sastankom predsjedava Direktor policije.

Treba praviti razliku između javne i interne verzije strateške procjene. Sve do sada izloženo bazira se na interpretaciji javno dostupne verzije iz 2017. godine. Međutim, ona verzija koja je integralni dio kriminalističko-obavještajnog procesa mnogo je konkretnija, iako se izrađuje po istom, prethodno predstavljenom šablonu. Takođe, njeno ažuriranje vrši se na godišnjem nivou. Za nastanak strateške procjene ključne su prve dvije aktivnosti strateškog

planiranja. Prva aktivnost odnosi se na dostavljanje zahtjeva organizacionim jedinicama nadležnim za kriminalističko-obavještajne poslove za izradu strateške procjene javne bezbjednosti (na trogodišnjem nivou). U okviru druge aktivnosti, strateška procjena se blagovremeno dostavlja članovima Strateške grupe na upoznavanje. Nakon toga, procjena se dostavlja ministru u svrhu uvažavanja iste prilikom izrade Plana i Programa rada MUP-a. Nakon toga, proces se nastavlja strateškim i operativnim planiranjem.

Da zaključimo, u BiH je potrebno:

- *uspostaviti policijsko-obavještajni model upravljanja kriminalističko-obavještajnim informacijama, kao temeljni preduslov za ostvarenje svih činilaca Poglavlja 24;*
- *izraditi Stratešku procjenu javne bezbjednosti za BiH, po uzoru na uopredno rješenje u Republici Srbiji.*

INTERPRETACIJA REZULTATA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

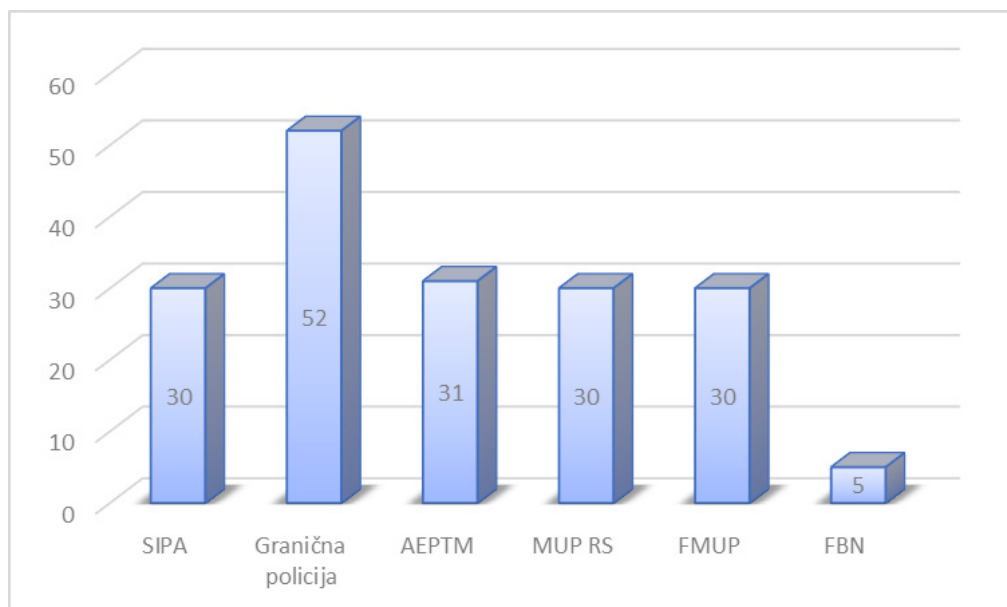
Empirijsko istraživanje sastoji se od analize rezultata istraživanja dobijenih putem ankete čiji je cilj bio prikupljanje podatka, odnosno sagledavanje stavova pripadnika različitih organizacija u BiH o nekim segmentima rada policije u cilju ispunjenja obaveza iz Poglavlja 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost. Uzorak se sastoji od ukupno **178** ispitanika.

Distribucija ispitanika u odnosu na organizaciju kojoj pripadaju

Tabela 1.: Distribucija ispitanika u odnosu na organizaciju kojoj pripadaju

Organizacija	F	%
Državna agencija za istrage i zaštitu	30	16,9
Granična policija BiH	52	29,2
Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova	31	17,4
MUP Republike Srpske	30	16,9
Federalno Ministarstvo unutrašnjih poslova	30	16,9
Fakultet bezbjednosnih nauka Banja Luka	5	2,8

U uzorku od ukupno 178 ispitanika, njih 52 ili 29,2% zaposleno je u Graničnoj policiji Bosne i Hercegovine, njih 31 (17,4%) zaposleno je u Agenciji za školovanje i stručno usavršavanje kadrova Mostar, po 30 ispitanika (16,9%) dolazi iz Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA), Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske i Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova, te 5 ispitanika (2,8%) pripada Fakultetu bezbjednosnih nauka banjalučkog univerziteta.

Dijagram 1.: Distribucija ispitanika u odnosu na organizaciju kojoj pripadaju

Analiza rezultata istraživanja u odnosu na anketna pitanja

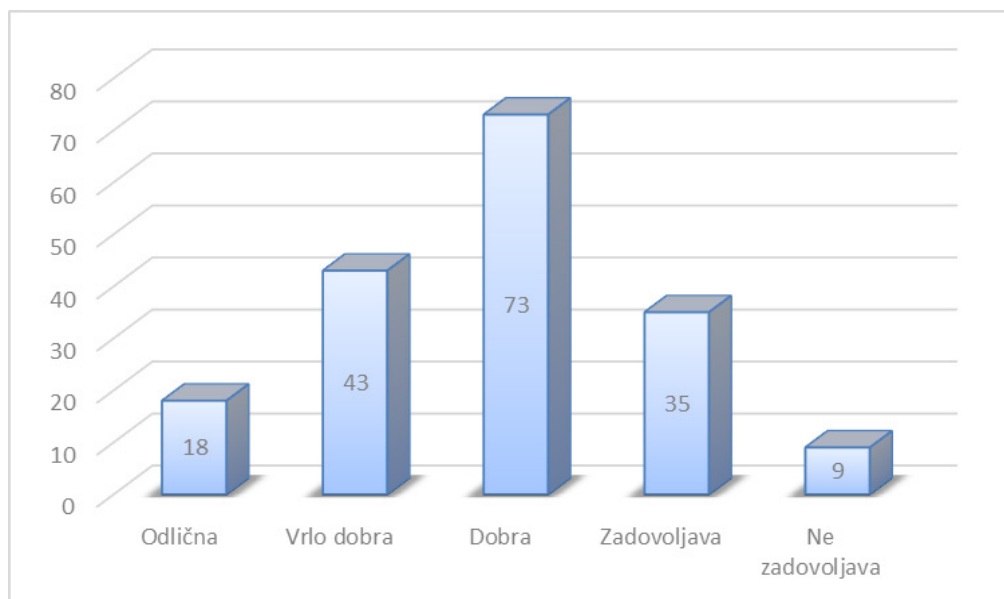
PITANJE 1: Kako ocjenjujete saradnju između policijskih agencija u Bosni i Hercegovini?

Tabela 2: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 1

Odgovor	F	%
Odlična	18	10,1
Vrlo dobra	43	24,2
Dobra	73	41
Zadovoljava	35	19,7
Ne zadovoljava	9	5,1

Što se tiče prvog pitanja, najveći broj ispitanika, njih 73 ili 41%, smatra da je saradnja između policijskih agencija u Bosni i Hercegovini dobra, dok 43 ispitanika (24,2%) saradnju karakteriše kao vrlo dobru. Da saradnja između policijskih tijela u BiH zadovoljava, ocijenilo je 35 (19,7%) ispitanika. Manji

broj ispitanika, njih 18 ili 10,1% saradnju ocjenjuje kao odličnu, dok najmanji broj njih, 9 (5,1%), smatra da saradnja ne zadovoljava.

Dijagram 2: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 1: Kako ocjenjujete saradnju između policijskih agencija u Bosni i Hercegovini?

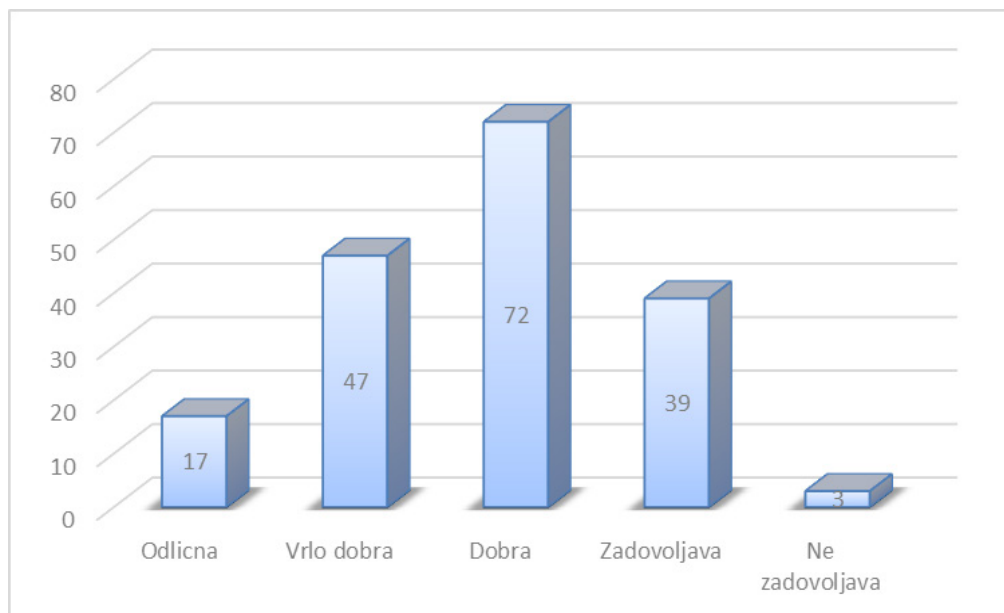
PITANJE 2: Kako ocjenjujete saradnju policijskih agencija u Bosni i Hercegovini sa policijskim agencijama zemalja regiona?

Tabela 3: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 2

Odgovor	F	%
Odlična	17	9,6
Vrlo dobra	47	26,4
Dobra	72	40,4
Zadovoljava	39	21,9
Ne zadovoljava	3	1,7

Odgovori na drugo pitanje su dosta slični odgovorima na pitanje 1. Naime, najveći broj ispitanika, njih 72 ili 40,4%, smatra da je saradnja policijskih agencija u Bosni i Hercegovini sa policijskim agencijama zemalja regiona dobra, dok 47 ispitanika (26,4%) tu saradnju karakteriše kao vrlo dobru. Da

saradnja između policijskih tijela u BiH zadovoljava, ocijenilo je 39 (21,9%) ispitanika. Manji broj ispitanika, njih 17 ili 9,6% saradnju ocjenjuje kao odličnu, dok najmanji broj njih, svega 3 ispitanika (1,7%), smatra da saradnja ne zadovoljava.

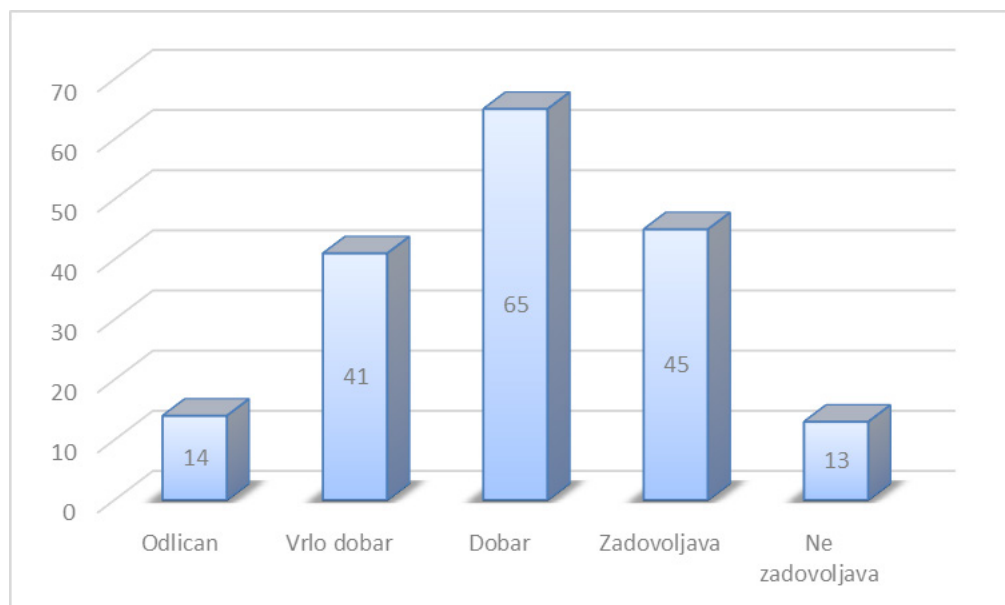
Dijagram 3: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 2: Kako ocjenjujete saradnju policijskih agencija u Bosni i Hercegovini sa policijskim agencijama zemalja regiona?

PITANJE 3: Kako ocjenjujete odnos – kooperaciju između policije, tužilaštava i sudova u Bosni i Hercegovini?

Tabela 4: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 3

Odgovor	F	%
Odličan	14	7,9
Vrlo dobar	41	23
Dobar	65	36,5
Zadovoljava	45	25,3
Ne zadovoljava	13	7,3

Na pitanje da okarakterišu odnos – kooperaciju između policije, tužilaštava i sudova u Bosni i Hercegovini, najveći broj ispitanika, njih 65 ili 36,5%, taj odnos smatra dobrim, 45 (25,3%) ispitanika ga ocjenjuje zadovoljavajućim, dok 41 (23%) ispitanik smatra da je isti vrlo dobar. Svega 14 (7,9%) ispitanika kooperaciju između policije, tužilaštava i sudova u Bosni i Hercegovini ocjenjuje kao odličnu, dok je 13 (7,3%) ispitanika smatra nezadovoljavajućom.

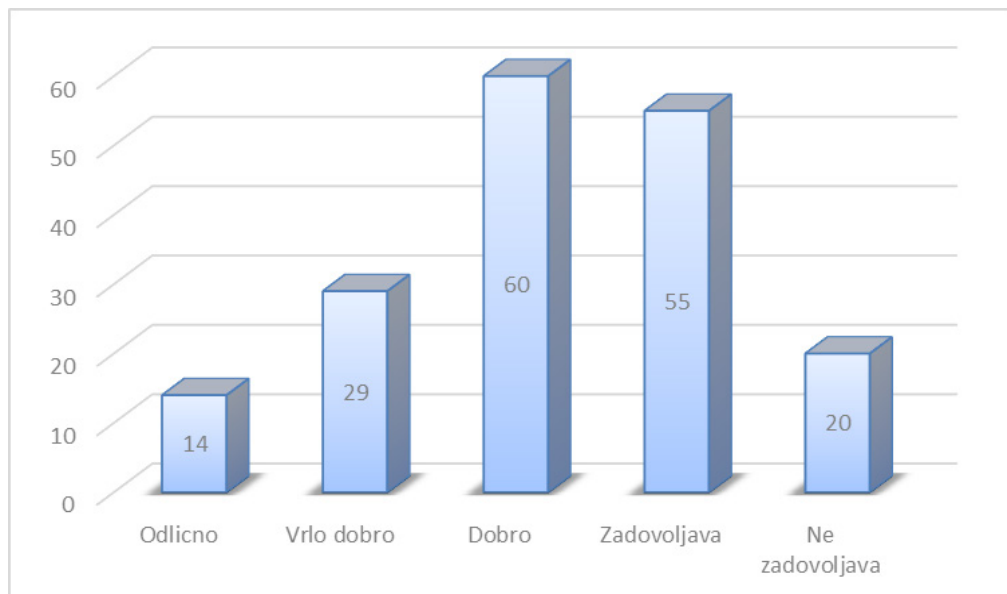
Dijagram 4: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 3: Kako ocjenjujete odnos – kooperaciju između policije, tužilaštava i sudova u Bosni i Hercegovini?

PITANJE 4: Kako ocjenjujete povjerenje građana u policijske agencije u Bosni i Hercegovini?

Tabela 5: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 5

Odgovor	F	%
Odlično	14	7,9
Vrlo dobro	29	16,3
Dobro	60	33,7
Zadovoljava	55	30,9
Ne zadovoljava	20	11,2

Na pitanje kako ocjenjuju povjerenje građana u policijske agencije u Bosni i Hercegovni, najviše ispitanika dalo je odgovor da je povjerenje građana dobro, njih 60 ili 33,7%, dok 55 (30,9) ispitanika smatra da nivo povjerenja zadovoljava. Da je povjerenje građana u policiju vrlo dobro, smatra 29 ili 16,3% anketiranih. Da nivo povjerenja ne zadovoljava smatra 20 (11,2%) ispitanika, dok je povjerenje odličnom ocjenom ocjenilo svega 14, odnosno 7,9% ispitanika.

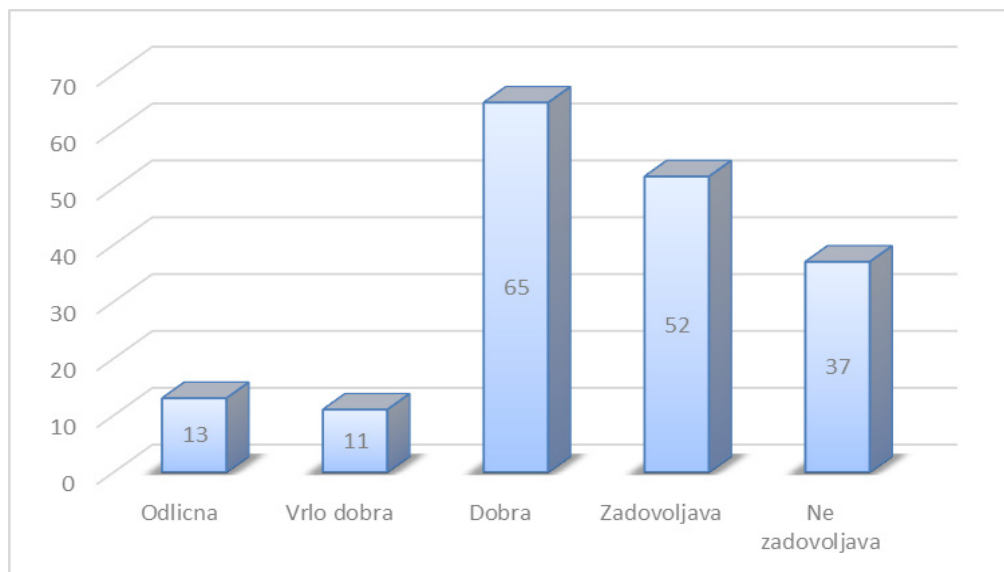
Dijagram 5: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 4: Kako ocjenjujete povjerenje građana u policijske agencije u Bosni i Hercegovini?

PITANJE 5: Kako ocjenjujete saradnju između policije, građana i javnosti u borbi protiv kriminala, korupcije i drugih društveno štetnih pojava?

Tabela 6: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 5

Odgovor	F	%
Odlična	13	7,3
Vrlo dobra	11	6,2
Dobra	65	36,5
Zadovoljava	52	29,2
Ne zadovoljava	37	20,8

Što se tiče petog pitanja, saradnja između policije, građana i javnosti u borbi protiv kriminala, korupcije i drugih društveno štetnih pojava, u najvećem broju slučajeva, njih 65 ili 36,5%, ocjenjena je kao dobro, dok je u 52 (29,2%) slučajeva ona označena zadovoljavajućom ocjenom. Da ova saradnja nije na zadovoljavajućem nivou smatra čak 37 ili 20,8% ispitanika. Najvećim ocjenama ovaj vid saradnje ocjenilo je 24 ispitanika – njih 11 (6,2%) smatra da je ista vrlo dobra, a 13 (7,3%) da je odlična.

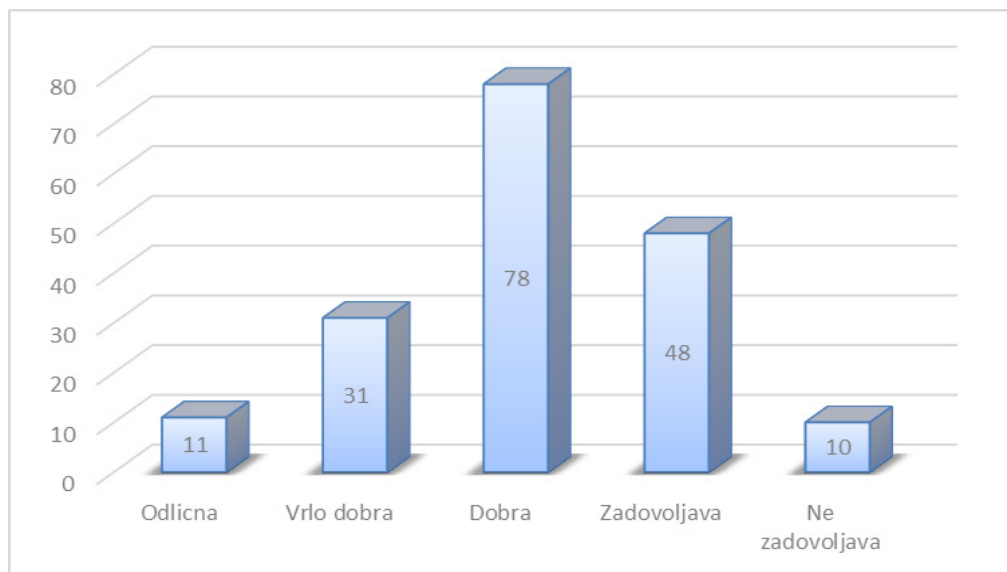
Dijagram 6: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 5: *Kako ocjenjujete saradnju između policije, građana i javnosti u borbi protiv kriminala, korupcije i drugih društveno štetnih pojava?*

PITANJE 6: Kako ocjenjujete sposobnost policijskih agencija u Bosni i Hercegovini u pogledu upravljanja savremenim bezbjednosnim rizicima, izazovima i prijetnjama?

Tabela 7: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 6

Odgovor	F	%
Odlična	11	6,2
Vrlo dobra	31	17,4
Dobra	78	43,8
Zadovoljava	48	27
Ne zadovoljava	10	5,6

Najveći broj ispitanika, njih 78 ili 43,8%, smatra da je sposobnost policijskih agencija u Bosni i Hercegovini u pogledu upravljanja savremenim bezbjednosnim rizicima, izazovima i prijetnjama dobra, dok 48 (27%) ispitanika ocjenjuje tu sposobnost kao zadovoljavajuću, a nemali broj anketiranih, njih 31 (17,4%), istu smatra vrlo dobrom. Svega 11 ili 6,2% ispitanika sposobnost policije ocjenjuje odličnom ocjenom, dok je 10 ispitanika (5,6%) mišljenja da ista ne zadovoljava.

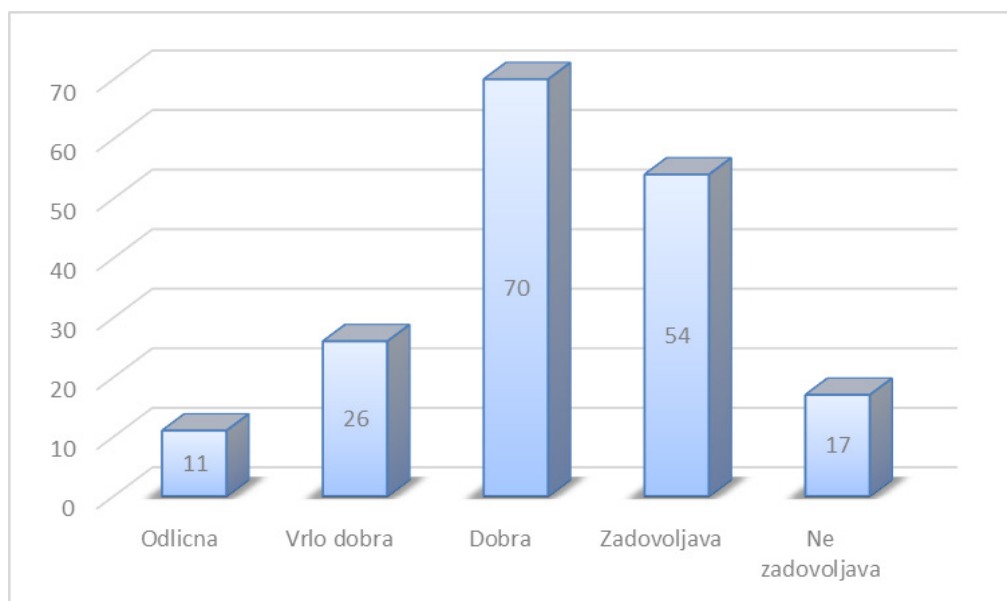
Dijagram 7: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 6: Kako ocjenjujete sposobnost policijskih agencija u Bosni i Hercegovini u pogledu upravljanja savremenim bezbjednosnim rizicima, izazovima i prijetnjama?

PITANJE 7: Kako ocjenjujete policijsko-obavještajnu djelatnost u policijskim agencijama u Bosni i Hercegovini?

Tabela 8: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 7

Odgovor	F	%
Odlična	11	6,2
Vrlo dobra	26	14,6
Dobra	70	39,3
Zadovoljava	54	30,3
Ne zadovoljava	17	9,6

Policijsko-obavještajna djelatnost u BiH, od najvećeg broja ispitanika, njih 70 (39,3%), ocjenjena je kao dobra, dok je, takođe veliki broj ispitanika, njih 54 (30,3%), ocjenjuje kao zadovoljavajuću, a 26 ili 14,6% kao vrlo dobru. Sedamnaest (9,6%) ispitanika smatra da policijsko-obavještajni rad u BiH nije na zadovoljavajućem nivou, a samo 11 (6,2%) ispitanika smatra da je isti odličan.

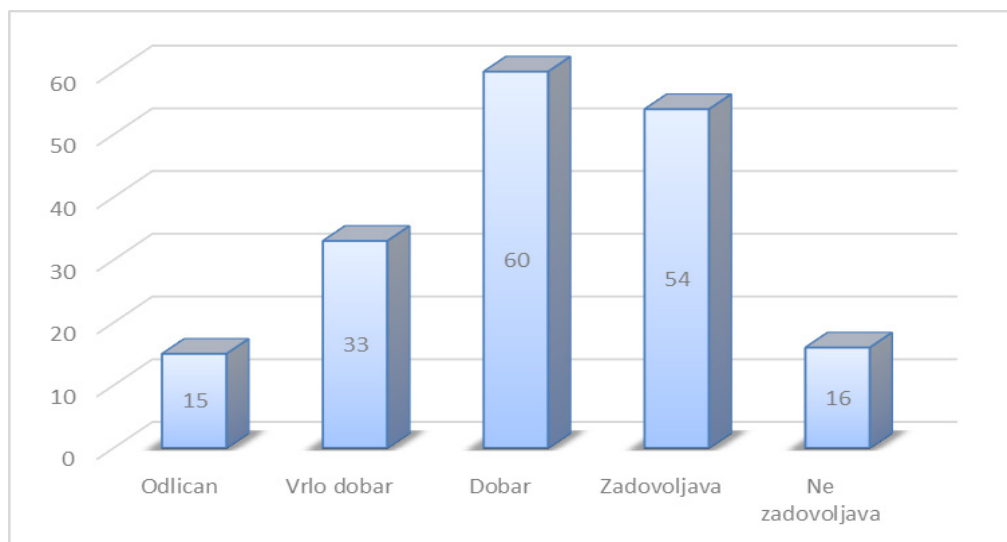
Dijagram 8: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 7: Kako ocjenjujete sposobnost policijskih agencija u Bosni i Hercegovini u pogledu upravljanja savremenim bezbjednosnim rizicima, izazovima i prijetnjama?

PITANJE 8: Kako ocjenjujete pristup policijskih agencija u Bosni i Hercegovini u bezbjednosno-kriminalističkoj kontroli cjelokupne teritorije - terena?

Tabela 9: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 8

Odgovor	F	%
Odličan	15	8,4
Vrlo dobar	33	18,5
Dobar	60	33,7
Zadovoljava	54	30,3
Ne zadovoljava	16	9

Da je pristup policijskih agencija u Bosni i Hercegovini u bezbjedno-kriminalističkoj kontroli terena dobar smatra 60 (33,7%) ispitanika, da isti zadovoljava smatra njih 54 (30,3%), a ocjenu vrlo dobar daje čak 33 (18,5%) ispitanika. Da je pristup odličan smatra tek 15 (8,4%) anketiranih, dok njih 16 ili 9% daje negativnu ocjenu.

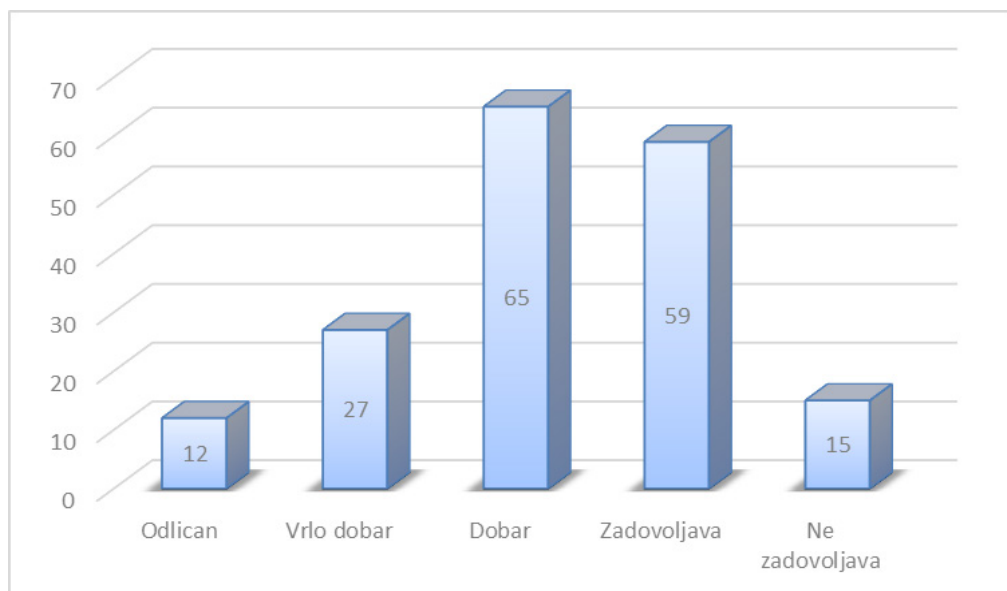
Dijagram 9: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 8: *Kako ocjenjujete pristup policijskih agencija u Bosni i Hercegovini u bezbjednosno-kriminalističkoj kontroli cjelokupne teritorije - terena?*

PITANJE 9: Kako ocjenjujete pristup policijskih i drugih bezbjednosnih agencija u Bosni i Hercegovini u pogledu upravljanja rizicima izazvanim migrantskom krizom?

Tabela 10: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 9

Odgovor	F	%
Odličan	12	6,7
Vrlo dobar	27	15,2
Dobar	65	36,5
Zadovoljava	59	33,1
Ne zadovoljava	15	8,4

Da je pristup policijskih i drugih bezbjednosnih agencija u Bosni i Hercegovini u pogledu upravljanja rizicima izazvanim migrantskom krizom dobar smatra 65 (36,5%) ispitanika, da isti zadovoljava smatra njih 59 (33,1%), a ocjenu vrlo dobar daje 27 (15,2%) ispitanika. Da je pristup odličan smatra tek 12 (6,7%) anketiranih, dok njih 15 ili 8,4% daje negativnu ocjenu.

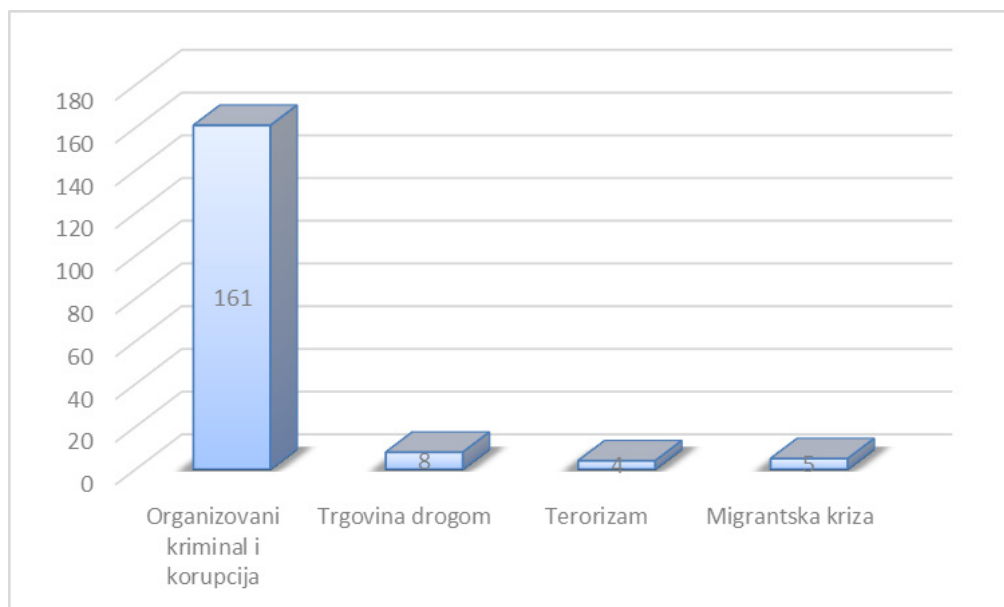
Dijagram 10: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 9: *Kako ocjenjujete pristup policijskih i drugih bezbjednosnih agencija u Bosni i Hercegovini u pogledu upravljanja rizicima izazvanim migrantskom krizom?*

PITANJE 10: Šta, prema Vašem mišljenju, najviše ugrožava bezbjednost Bosne i Hercegovine?

Tabela 11: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 10

Odgovor	F	%
Organizovani kriminal i korupcija	161	90,4
Trgovina ljudima	0	0
Trgovina drogom	8	4,5
Terorizam	4	2,2
Migrantska kriza	5	2,8

U pogledu desetog pitanja, šta je to što najviše ugrožava bezbjednost Bosne i Hercegovine, ogromna većina ispitanika, njih 161 ili 90,4%, smatra da su to organizovani kriminal i korupcija. Osam (4,5%) ispitanika najvećom prijetnjom smatra trgovinu drogom, njih 5 (2,8%) je označilo migrantsku krizu, dok se svega 4 (2,2%) ispitanika odlučilo za terorizam. Nijedan ispitanik se nije opredijelio da označi trgovinu ljudima.

Dijagram 11: Distribucija ispitanika u odnosu na odgovore na pitanje 10: Šta, prema Vašem mišljenju, najviše ugrožava bezbjednost Bosne i Hercegovine?

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Realizacija obaveza predviđenih Poglavljem 24: Pravda, sloboda i bezbjednost, predstavlja veoma dugotrajan i zahtjevan proces. Budući da se ovo poglavlje odnosi na borbu protiv organizovanog kriminala, trgovine ljudima, trgovine drogom, terorizma, te na pitanja kao što su azil, migracije, policijska i pravosudna saradnja. Reforma i unapređenje rada policijskog i pravosudnog sistema predstavljaju, zapravo, srž ovog dijela procesa pristupanja Evropskoj uniji. Ovo pitanje je važno za Bosnu i Hercegovini, ne zbog toga da bi ova država ispunila puki formalni uslov i udovoljila zahtjevima evropskih standarda, već da bi izgradila sistem koji će biti spreman da odoli svim izazovima, rizicima i prijetnjama bezbjednosti. Bezbjednost nije sve, ali bez bezbjednosti sve postaje ništa. Bezbjednost je osnovna ljudska potreba, ona je vrhovni zakon (Hegel). Policija i bezbjednosne organizacije i agencije treba da budu depolitizovane, dezideologizovane, izraz institucionalne vlasti, a ne sredstvo za održavanje bilo koje političke stranke ili pojedinca na vlasti.

Iz rezultata teorijskog i empirijskog istraživanja proizilazi da je Bosna i Hercegovina suočena sa ozbiljnom bezbjednosnom problematikom koja proizilazi iz izazova, rizika i prijetnji koje sa sobom nose organizovani kriminal i korupcija, terorizam, ilegalne migracije i dr.

Ono što je zaista imponozantno, jeste da su se ispitanici, u procentu većem od 90% (gotovo jednoglasno), izjasnili da organizovani kriminal i korupcija najviše ugrožavaju bezbjednost Bosne i Hercegovine. U vremenu kada Evropu i svijet potresa migrantska kriza i kada postoje ozbiljne prijetnje od terorističkih napada nesagledivih posljedica, u BiH se kao osnovni problem javljaju ove dvije, usko povezane pojave. Riječ je o posebnoj grupi originernih prijetnji bezbjednosti čiji su nosioci organizovane kriminalne grupe koje djeluju na prostoru BiH i regiona. BiH i druge države Zapadnog Balkana su, mahom, i dalje slabe i nedovršene države sa slabim institucionalnim aparatom. U takvim uslovima, organizovani kriminal ističe se kao jedna od najznačajnijih bezbjednosnih prijetnji, što je potvrdilo i naše istraživanje. Njegovi nosioci duboko su involvirani u političke strukture zemlje, a zahvaljujući sprezi sa politikom, glavni organizatori kriminalnih aktivnosti preuzimaju monopol nad najunosnijim granama privrede, čime onemogućavaju napredak države u ekonomskom, pa samim tim i u političko-institucionalnom smislu. Ne treba prenebregnuti ni činjenicu da takva lica često vode specijalni (propagandni) rat protiv onog dijela vlasti koji je spreman na

odlučnu borbu protiv organizovanog kriminala. Pri tome, korupcija i pranje novca su neizostavan prateći elemenat.

Druga značajna asimetrična bezbjednosna prijetnja potiče od terorizma i nasilnog ekstremizma. Jedan od najvećih izazova za Bosnu i Hercegovinu, sasvim sigurno, predstavlja ekstremna ideologija pojedinih vjerskih grupacija, kao i oblik političkog nasilja kao što je terorizam. Uz to, jedan od najvećih izazova po bezbjednost BiH, svakako je i migrantska kriza. Radi se, zapravo, o bezbjednosnom izazovu sa kojim je suočena cijela Evropa. Govorimo o velikom broju migranata (izbjeglica) iz država kao što su Sirija, Avganistan, Irak i dr. Većina su mladi, vojno sposobni muškarci, među kojima su brojne bezbjednosne službe identifikovale i veliki broj potencijalnih terorista.

Analizom stanja po navedenim oblastima, utvrđeno je da postoji mnogo prostora za unapređenje pravnog i instiucionalnog okvira za borbu protiv svih oblika kriminaliteta u Bosni i Hercegovini. U tom smislu, predložene su i adekvatne mjere za poboljšanje stanja. Posebno, potrebno je konstantno raditi u pravcu postizanja pune i funkcionalne integracije Bosne i Hercegovine u tokove međunarodne, a posebno regionalne policijske saradnje. Problemi u vezi sa organizovanim kriminalom i terorizmom ne mogu biti riješeni akcijom samo jedne države. Radi se o zajedničkim problemima više država, koje one moraju zajednički i rješavati. Stoga, međunarodna saradnja predstavlja *condicio sine qua non*. Druga, vrlo konkretna stvar je puna implementacija policijsko-obavještajnog modela (policijski menadžement i rad policije zasnovan na kriminalističko-obavještajnim informacijama) unutar policijskog sistema BiH. Ovoj oblasti posvećeno je posebno poglavlje ove publikacije.

Možemo zaključiti da se pred Bosnom i Hercegovinom nalazi dug i trnovit put ka ispunjenju svih obaveza koje nalaže evrointegracioni proces, a posebno onih predviđenih Poglavljem 24. Ipak, tvrdimo da to nije nemoguće, ako postoji politička volja i ako se pita struka. Nadamo se da će ovaj dokument – Mapa puta, doprijnijeti tim ciljevima, te da će predložene mjere biti, barem djelimično, uvažene i implementirane od strane relevantnih insitucija entiteta i države.

LITERATURA

- Abadinsky H. (2013). *Organized Crime*, 10th Edition, Wadsworth, Belmont: Cengage Learning.
- Albanese, J. (2000). The Causes of Organized Crime: Do Criminals Organize Around Opportunities for Crime or Do Criminal Opportunities Create New Offenders? *Journal of Contemporary Criminal Justice*, Thousand Oaks, No 4.
- Amidžić, G., Salamadija, M. (2018). *Posledice organizovanog kriminala i terorizma po bezbednost Bosne i Hercegovine*. U: Zbornik radova sa regionalne konferencije „Regionalna saradnja u suzbijanju prekograničnog kriminala: savremeni izazovi terorizma i migrantske krize“, Bijeljina: Fakultet bezbjednosnih nauka.
- Banović, B. (2016). Organizovani kriminal kao aktuelna bezbednosna pretnja. *MP* 2-3, str. 172-192.
- Benyon, J. (1996). The Politics of Police Cooperation in the European Union. *International Journal of the Sociology of Law*, 24(4), 353-379.
- Bigo, D. (1996). *Polices en Reseaux: L'experience Europeenne*. Paris: Presse de science Po.
- Bošković, M., Jovičić, D. (2002). *Kriminalistika metodika*. Banja Luka: Viša škola unutrašnjih poslova.
- Bošković, M. (2004). *Organizovani kriminalitet i korupcija*. Banja Luka: Visoka škola unutrašnjih poslova.
- Dauids, DJ (2002). *Narcoterrorism – A Unified Strategy to Fight a Growing Terrorist Menace*, Ardsley (NY): Transnational Publishers.
- Dragišić, Z. (2016). Bezbednosni identitet Balkana i novi put svile. U: *Novi put svile: Balkanska perspektiva*. (str. 69-81). Beograd: Fakultet bezbednosti.
- Državna strategija nadzora nad opojnim drogama, sprečavanja i suzbijanja zloupotrebe opojnih droga u bosni i hercegovini 2018-2023*. (2018). Dostupno 18. 4. 2022. na: <http://msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=16731&langTag=bs-BA>
- Đukić, B., Šetka, G., Đukić, P. (2015). *Aspekti bezbjednosti u lokalnim zajednicama u Republici Srpskoj*. Banja Luka: Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja.
- Đukić, P. (2017), *Community policing and Intelligence-led policing – situation and perspectives*, Available at: <http://www.centarzabezbednost.org/rad-policije-u-zajednici-i-policijsko-obavjestajni-model-stanje-i-perspektive/>

- Đukić, P. (2018). Suprotstavljanje terorizmu na nivou lokalnih zajednica. U: *Regionalna konferencija „Regionalna saradnja u suzbijanju prekograničnog kriminala: savremeni izazovi terorizma i migrantske krize“*. (str. 233-244). Bijeljina: Fakultet bezbjednosnih nauka.
- Đukić, P. (2021). *Regionalna policijska saradnja na Zapadnom Balkanu sa posebnim osvrtom na policijski sistem Bosne I Hercegovine*. Banja Luka: Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja.
- Đurdjević, Z., Racić, I. (2018), Evaluation of the implementation of the Police Intelligence Model in the Ministry of the Interior of the Republic of Serbia, Kopaonik: Kopaonik School of Natural Law.
- Gallagher, T. Anne (2010). *The International Law of Human Trafficking*, New York: Cambridge University Press.
- Grubač, M. (2009). *Organizovani kriminal u Srbiji*. U: Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 46, br. 4, str. 701–703.
- Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2018. i 2019. godini*. (2020). Sarajevo: Ministarstvo bezbjednosti. Dostupno 12. 4. 2022. na: <http://msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=20194&langTag=bs-BA>
- Ivetić, S., Rosić, S. (2015). *Međunarodna policijska saradnja*. Banja Luka: Evropski defendologija centar.
- Jović, R., Savić, A. (2004). *Bioterorizam, biološki rat, biološko oružje*. Beograd: Institut za političke studije, Centar za istraživanje bezbednosti i terorizma.
- Joubert, C., Bevers, H. (1996). *Schengen Investigated*. The Hague: Kluwer Law International.
- Karović, S. (2018). *Krivičnopravno suzbijanje organizovanog kriminaliteta u Bosni i Hercegovini*. U: Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 55, 4/2018., str. 835.- 852.
- Kekić, D., Subošić, D. (2009). Policijska diplomatija. *Međunarodni problemi*, LXI(1-2), 141-162.
- Keković, Z., Dimitrijević, I. (2017). *Sistemi bezbednosti sa sistemom bezbednosti Republike Srbije*. Beograd: Fakultet bezbednosti.
- Kelly, E. (2002). *Journeys of Jeopardy: A Review of Research on Trafficking in Women and Children in Europe*, Prepared for IOM by Elizabeth Kelly.
- Kostadinovic, N., Klisarić, M.. (2016). *Police Intelligence Model – manual*, Belgrade: Ministry of Internal Affairs of the Republic of Serbia.
- Krstić, M. (2015). Međunarodna policijska saradnja u funkciji borbe protiv terorizma. *Megatrend revija*, 12(3), 311-328.

- Krstić, G. (2017). Specijalizacija državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije sa posebnim osvrtom na odnos između javnog tužilaštva i policije. *NBP - Journal of Criminalistics and Law*, Vol. 22 No. 3 (2017), str. 67-88.
- Lemieux, F. (2013). *International police cooperation – Emerging issues, theory and practice*. London: Routledge.
- Levi, M. (2012). *The Organisation of Serious Crimes*, In: Maguire M., Morgan R., Reiner R. (eds), *The Oxford Handbook of Criminology*, Oxford University Press, Oxford.
- Leštanin, B., Božić, V., Nikač, Ž., (2018), *Legal framework for the establishment of a Criminal Intelligence Model according to EU standards*, Banja Luka: Research Center Banja Luka.
- Lutz, B., Lutz, J. (2010). Terorizam. U: Collins, A. (ur.). *Suvremene sigurnosne studije*. Zagreb: Politička kultura.
- Marag, I. (2018). *Razmjena informacija i podataka kao preduvjet efikasnog provođenja postupaka potraga u okvirima međunarodne policijske suradnje*. Završni rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci.
- Martin, G. (2003). *Understanding Terrorism*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2020. godinu*. (2021). Sarajevo: Ministarstvo bezbjednosti BiH – Sektor za imigraciju. Dostupno 8. 8. 2022. na: <http://www.msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=20508&langTag=sr-SP-Cyrl>
- Mijalković, S. (2012). *Karakteristike i bitna obeležja organizovanog kriminaliteta*. U: Bjelac, Ž., Zirojević, M. (ur.), *Organizovani kriminalitet – izazov XXI veka*. Novi Sad: Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, str. 53-78.
- Milosavljević, B. (2016). Organizovani kriminal: preventivni pristup, *MP* 2-3, str. 209–224.
- Nikač, Ž. (2003). *Transnacionalna saradnja u borbi protiv kriminaliteta, Europol i Interpol*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Nikač, Ž., Juras, D. (2015). Međunarodna policijska saradnja u Jugoistočnoj Evropi u funkciji bezbednosti. *Strani pravni život*, 59(3), 283-302.
- Pikareli, T., DŽ. (2012). Transnacionalni organizovani kriminal. U: P. Vilijams (ur.), *Uvod u studije bezbednosti* (str. 567-583). Beograd: Fakultet bezbednosti.
- Pregovaračka poglavlja 23 i 24: O čemu pregovaramo*. (2016). Ur: Dr Armin Kržalić. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije.
- Priručnik OEBS-a o Radu policije zasnovanom na obavještajnim saznanjima*, 2017, Beč.

- Ratcliffe, J. H. (2007). *Integrated intelligence and crime analysis: enhanced information management for law enforcement leaders*. Washington: Police Foundation.
- Ratcliff, J. (2016). *Intelligence – Led Policing*, London.
- Report of the International Narcotic Control Board for 2006*, International Narcotic Control Board, United Nations, New York, 2007.
- Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) 2021*. Dostupno 25. 3. 2022. na: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/socta-report>
- Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma 2015-2020. (2015)*. Savjet Ministara BiH. Dostupno 25. 4. 2022. na: <http://www.msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=12787&langTag=sr-SP-Cyrl>
- Strategija suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini 2020–2023*. Bosna i Hercegovina: Savjet ministara. Dostupno 12. 4. 2022. na: http://msb.gov.ba/anti_trafficking/dokumenti/planovi/default.aspx?id=18185&langTag=bs-BA
- Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini 2017-2020. (2017)*. Savjet Ministara Bosne i Hercegovine. Dostupno 25. 3. 2022. na: <http://www.msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=16229&langTag=sr-SP-Cyrl>
- Strategija u oblasti migracija i azila i Akcioni plan za period 2016. - 2020. godina. (2016)*. Ministarstvo bezbjednosti Bosne i Hercegovine. Dostupno 30. 4. 2022. na: <http://www.msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=14315&langTag=bs-BA>
- Strateška procena javne bezbednosti – javna verzija, 2017*, Beograd.
- Stevanović, O. (2003). *Rukovođenje u policiji*. Beograd: Policijska akademija.
- Shalley, L. (2003). Trafficking in Women: The Business Model Approach. *The Brown Journal of World Affairs*, Vol. 10, No. 1 (SUMMER / FALL 2003), pp. 119-131.
- Simonovic, B., (2012), *Criminalistics - the third revised edition*, Kragujevac: Faculty of Law.
- Talbot, S., Chanda, N. - editors, (2002): *The Age of Terror: America and the World after September 11*.
- Trgovina ljudima – prevencija i zaštita u BiH - priručnik za sudije i tužioce. (2008)*. Sarajevo: Međunarodna organizacija za migracije (IOM) - Misija u BiH, Grafika Šaran.
- Crenshaw, M. (2003). *The Causes of Terrorism, The New Global Terrorism: Characteristics, Causes, Control*, (ed. Kegley, C. W. Jr.), Prentice Hall, New Jersey.

- Cyber Operations and Cyber Terrorism*, Handbook No. 1.02. (2005). Kansas: US Army Training and Doctrine Command, Fort Leavenworth.
- Šetka, G., Đukić, P. (2019). *Police Structure Management through the Police Intelligence Model*. U: International Scientific Conference „The Great Powers Influence on the Security of Small States“. (p. 200-208). Ohrid: Faculty of Security – Skopje.
- Šetka, G., Đukić, P. (2020). *Doprinos policijsko-obavještajnog modela boljoj strateškoj procjeni javne bezbjednosti*. U: Zbornik radova „Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama (Acquis Communautaire) Evropske unije“ – stanje u Bosni i Hercegovini i iskustva drugih. (str. 417-428). Banja Luka: Istraživački centar.
- Šikman, M. (2011). *Organizovani kriminalitet*. Banja Luka: Visoka škola unutrašnjih poslova.
- Šikman, M. (2019). *Organizovani kriminalitet – kriminalistička i sudska praksa u Bosni i Hercegovini*. U: Kaznena politika i prevencija kriminaliteta. Trebinje: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, (369-392).
- Falk, A.R. (2003), *The great terrori war*, Olive Branch Press, Interlink Publising Group, Inc.
- Vejnović, D., Obrenović, P. (2017). *Defendološki (zaštitni, bezbjednosni i odbrambeni) izazovi u međunarodnim odnosima sa pogledom na BiH*. Banja Luka: Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja.
- Vejnović, D., Obrenović, P. (2019). *Osnovi defendologije*. Banja Luka: Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja.
- Vejnović, D., Radišić, D. (2018). *Migrantska kriza i njene refleksije po bezbjednost Republike Srpske i BiH*. U: Regionalna konferencija „Regionalna saradnja u suzbijanju prekograničnog kriminala: savremeni izazovi terorizma i migrantske krize“. Bijeljina: Fakultet bezbjednosnih nauka.
- Vodič kroz saradnju u unutrašnjim poslovima u Evropskoj Uniji*. (2015). Beograd: Misija OEBS-a u Srbiji.
- Vodič za novinare* (2013). Poglavlja 23 i 24: O čemu pregovaramo. Srbija.

**AKCIONI PLAN – Poglavlje 24:
Pravda, sloboda i bezbjednost**

1. SPREČAVANJE ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Aktivnost	Nadležni organ(i)	Rok
Kadrovski popuniti policijske agencije BiH, u skladu sa Pravilnicima o sistematizaciji radnih mjesta.	Ministarstvo bezbjednosti BiH	4 godine
Kontinuirano unaprijediti stepen specijalizacije državnih organa na planu dokazivanja krivičnih djela organizovanog kriminala.	Ministarstvo bezbjednosti BiH – Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova BiH	Kontinuirano
Potencirati proaktivni pristup borbi protiv organizovanog kriminala, sa akcentom na proces prikupljanja, obrade, analize i distribucije kriminalističko-obavještajnih podataka.	Ministarstvo bezbjednosti BiH	Kontinuirano
Proces planiranja i upravljanja rizicima kod realizacije posebnih istražnih mjera i tehnika shvatiti ozbiljno, uvažavajući sve pravne, tehničke i operativne specifičnosti i rizike.	Policijske agencije u BiH (top menadžment)	Kontinuirano
Obezbjediti svim policijskim agencijama u Bosni i Hercegovini mogućnost nadzora i tehničkog snimanja komunikacija koje se odvijaju preko najkorištenijih aplikacija za komunikaciju (Viber, Whats App, Signal, Messenger i dr.)	Ministarstvo bezbjednosti BiH	Jedna godina
Uspostaviti nadležnost policije za realizaciju određenih specijalnih istražnih radnji i tehnika nezavisno od obavještajno-bezbjednosne zajednice.	Ministarstvo pravde BiH, Ministarstvo bezbjednosti BiH	Dvije godine

Efikasnije uspostaviti međupolicijsku saradnju u Bosni i Hercegovini, sa akcentom na unapređenje rada u zajedničkim istragama.	Ministarstvo bezbjednosti BiH – Direkcija za koordinaciju policijskih tijela	Kontinuirano
Poboljšati i unaprijediti partnerske odnose između agencija za sprovođenje zakona sa naučnim ustanovama (univerziteti, fakulteti, instituti i dr.).	Ministarstvo bezbjednosti BiH u saradnji sa entitetskim ministarstvima nadležnim za prosvjetu, nauku i visoko obrazovanje	Kontinuirano
Promovisati i podsticati naučno-istraživački i nastavni rad praktičara – tužilaca i istražitelja.	Entitetska ministarstva nadležna za prosvjetu, nauku i visoko obrazovanje	Kontinuirano
Unaprijediti edukaciju tužilaca iz oblasti kriminalistike	Visoki sudski i tužilački savjet BiH, entitetska ministarstva nadležna za prosvjetu, nauku i visoko obrazovanje	Kontinuirano
Propisati posebne uslove za predlaganje kandidata za tužioce za organizovani kriminal.	Visoki sudski i tužilački savjet BiH	Jedna godina
Intenzivirati saradnju okružnih i kantonalnih tužilaštava, Državne agencije za istrage i zaštitu i Granične policije na planu suzbijanja organizovanog kriminala	Entitetska ministarstva pravde u saradnji sa Ministarstvom bezbjednosti BiH	Kontinuirano
Imenovati službenike za vezu Unutar carinskih organa, poreskih organa, Centralne banke BiH, Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije i drugih državnih organa koji raspolažu informacijama iz djelokurga svojih poslova, a koje su neophodne organima gonjenja za razjašnjenje ili utvrđivanje činjenica.	Ministarstvo finansija i trezora BiH, entitetska ministarstva nadležna za finansije, Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije	Jedna godina
Po uzoru na Republiku Srbiju, donijeti Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih i entitetskih organa u suzbijanju organizovanog kriminala i korupcije.	Ministarstvo pravde BiH	Jedna godina

2. SPREČAVANJE TRGOVINE LJUDIMA

Aktivnost	Nadležni organ(i)	Rok
Razvijati viktimološko-preventivni pristup suzbijanju trgovine ljudima.	Entitetska ministarstva nadležna za pitanja socijalne zaštite u saradnji sa policijskim organima	Kontinuirano
Posebnu pažnju posvetiti žrtvama trgovine ljudima i obezbijediti im uključivanje u društvo i adekvatan nivo zaštite.	Entitetska ministarstva nadležna za pitanja socijalne zaštite u saradnji sa policijskim organima	Kontinuirano
Uspostaviti mehanizam po kom će svi policijski službenici koji rade na predmetima trgovine ljudima morati proći posebne obuke za rad sa žrtvama.	Ministarstvo bezbjednosti BiH i entitetska ministarstva nadležna za unutrašnje poslove	Jedna godina
Pronaći i uspostaviti mehanizam koji će omogućiti iskorištavanje resursa organizacija civilnog društva u krivičnim istragama i razvijati mehanizme saradnje i koordinacije aktivnosti.	Organizacije civilnog društva	Kontinuirano
Organizovati predavanja na školama i fakultetima na temu trgovine ljudima.	Entitetska ministarstva nadležna za pitanja obrazovanja i nauke	Kontinuirano
Uspostaviti timove za koordinaciju mjera u suzbijanju trgovine ljudima na svim nivoima vlasti u BiH.	Savjet ministara BiH, Vlada Republike Srpske, Vlada Federacije BiH	Jedna godina
Zadužiti akademsku zajednicu da provede sveobuhvatno multidisciplinarno i interdisciplinarno istraživanje o trgovini ljudima u BiH.	Entitetska ministarstva nadležna za nauku i visoko obrazovanje	Jedna godina
Uskladiti odredbe krivičnih zakona u Bosni i Hercegovini koje se odnose na krivična djela trgovine ljudima.	Ministarstvo pravde BiH	Jedna godina
Uskladiti sudsku, tužilačku i policijsku praksu po pitanju suzbijanja trgovine ljudima u BiH.	Visoki sudski i tužilački savjet BiH u saradnji sa policijskim agencijama	Dvije godine

3. SPREČAVANJE TRGOVINE DROGOM

Aktivnost	Nadležni organ(i)	Rok
Poboljšati kontrolu prekursora - potpuno uskladiti državne propise sa propisima EU koji se odnose na prekursore.	Ministarstvo bezbjednosti BiH i Ministarstvo pravde BiH	Dvije godine
Olakšati i intenzivirati primjenu posebnih istražnih radnji	Visoki sudski i tužilački savjet BiH	Dvije godine
Kontinuirano vršiti edukacije policijskih službenika u pogledu novih vrsta droga na tržištu.	Ministarstvo bezbjednosti BiH i entitetska ministarstva nadležna za unutrašnje poslove	Kontinuirano
Razviti program prevencije zloupotrebe droga kroz edukaciju djece i omladine.	Entitetska ministarstva nadležna za pitanja obrazovanja i nauke	Dvije godine
Definisati jasne mjere zaštite policijskih službenika koji dolaze u kontakt s opojnim drogama.	Ministarstvo bezbjednosti BiH i entitetska ministarstva nadležna za unutrašnje poslove	Jedna godina
Forenzičke laboratorije opremiti najsavremenijom opremom.	Ministarstvo bezbjednosti BiH – Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenja	Dvije godine
Aktivno uključivanje BiH u rad EMCDDA (Evropski centar za praćenje droge i zavisnosti od droga) s ciljem analize stanja i davanje podataka koji će pomoći daljem rješavanju problema.	Savjet ministara BiH	Jedna godina

4. SPREČAVANJE TERORIZMA

Aktivnost	Nadležni organ(i)	Rok
Maksimalno potencirati lokalni pristup prevenciji terorizma.	Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova, Policija Brčko distrikta BiH	Kontinuirano
Razviti sistem ranog prepoznavanja svih pojavnih oblika ekstremnog ponašanja koji mogu voditi ka terorizmu.	Entitetska ministarstva nadležna za pitanja obrazovanja i socijalne zaštite	Dvije godine
Razviti dodatne programe praćenja podstrekavanja na nasilni ekstremizam i terorizam putem društvenih mreža.	Ministarstvo bezbjednosti BiH – Državna agencija za istrage i zaštitu	Kontinuirano
Jačati ulogu tzv. društvenih korektiva u prevenciji terorizma.	Ministarstvo bezbjednosti BiH	Kontinuirano
Maksimalno angažovati akademsku zajednicu na planu istraživanja etiologije i fenomenologije terorizma.	Entitetska ministarstva nadležna za nauku i visoko obrazovanje	Kontinuirano
Posebnu pažnju posvetiti zaštiti kritične infrastrukture koja može biti predmet terorističkog napada.	Savjet ministara BiH, Vlada Republike Srpske, Vlada Federacije BiH	Kontinuirano
Potpuno usaglasiti pravni okvir za borbu protiv terorizma sa svim međunarodnim dokumentima, a posebno dokumentima Savjeta Evrope.	Ministarstvo pravde BiH	Jedna godina
Uspostaviti nacionalnu listu nasilnih ekstremista i terorista.	Ministarstvo bezbjednosti BiH	Dvije godine
Pojačati krivično-pravnu zaštitu od predikativnih krivičnih djela.	Ministarstvo pravde BiH	Kontinuirano
Donijeti procedure za postupanje nakon terorističkog napada u okviru sistema zaštite i spasavanja.	Koordinaciono tijelo za zaštitu i spasavanje BiH	Jedna godina
Napraviti analizu i registar rizika od terorističkog napada.	Ministarstvo bezbjednosti BiH	Jedna godina

5. MIGRACIJE

Aktivnost	Nadležni organ(i)	Rok
Jačanje kapaciteta Granične policije Bosne i Hercegovine u svrhu efikasnije kontrole državne granice.	Savjet ministara BiH - Ministarstvo bezbjednosti BiH	Kontinuirano
Jačanje kapaciteta Službe za poslove sa strancima u svrhu efikasnijeg upravljanja migrantskom krizom.	Savjet ministara BiH - Ministarstvo bezbjednosti BiH	Kontinuirano
Jačanje kapaciteta Državne agencije za istrage i zaštitu u svrhu intenziviranja borbe protiv krijumčarenja migranata.	Savjet ministara BiH - Ministarstvo bezbjednosti BiH	Kontinuirano
Jačanje kapaciteta Sektora za imigraciju, kao organizacione jedinice Ministarstva bezbjednosti Bosne i Hercegovine.	Savjet ministara BiH - Ministarstvo bezbjednosti BiH	Kontinuirano
Jačanje readmisijskih kapaciteta i realizacija svih sporazuma o readmisiji.	Savjet ministara BiH - Ministarstvo bezbjednosti BiH	Kontinuirano
Unapređenje saradnje između institucija sa različitih nivoa vlasti i podrška lokalnim zajednicama.	Savjet ministara BiH, Vlada Republike Srpske, Vlada Federacije BiH	Kontinuirano
Unapređenje regionalne saradnje.	Savjet ministara BiH	Kontinuirano
Spriječiti zloupotrebe sistema azila.	Ministartstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH	Kontinuirano
Utvrdjivanje identiteta ilegalnih migranata.	Ministarstvo bezbjednosti BiH i Ministartstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH	Kontinuirano

6. MEĐUNARODNA POLICIJSKA SARADNJA

Aktivnost	Nadležni organ(i)	Rok
Popuniti radna mjesta u Direkciji za koordinaciju policijskih tijela BiH kvalitetnim i obučanim kadrovima, riješiti pitanje materijalno-tehničke opremljenosti i trajno riješiti pitanje smještaja.	Savjet ministara BiH - Ministarstvo bezbjednosti BiH	Tri godine
Donijeti jasne smjernice ili instruktivne akte (standardne operativne procedure) o načinu izvještavanja i ostvarivanja međunarodne policijske saradnje.	Ministarstvo bezbjednosti BiH	Jedna godina
Omogućiti Direkciji pristup korišćenju elektronskog sistema razmjene podataka između policijskih agencija i tužilaštava.	Visoki sudski i tužilački savjet BiH i Ministarstvo bezbjednosti BiH	Jedna godina
Obavezati sve druge policijske agencije u BiH da obavještavaju Direkciju o njihovim direktnim međunarodnim kontaktima.	Savjet ministara BiH, Vlada Republike Srpske, Vlada Federacije BiH	Jedna godina
Razvijati i jačati komunikaciju, koordinaciju i saradnju između policijskih i drugih relevantnih tijela u BiH.	Savjet ministara BiH, Vlada Republike Srpske, Vlada Federacije BiH	Kontinuirano
Uspostaviti redovnu razmjenu biletana dnevnih događaja između policijskih agencija u BiH.	Ministarstvo bezbjednosti BiH i entitetska ministarstva nadležna za unutrašnje poslove	Kontinuirano
Uspostaviti međunarodne operativne sobe u Direkciji za koordinaciju policijskih tijela BiH.	Ministarstvo bezbjednosti BiH	Jedna godina
Omogućiti pristup „SIENA“ aplikaciji svim agencijama za sprovođenje zakona u BiH.	Ministarstvo bezbjednosti BiH	Jedna godina

7. POLICIJSKO-OBAVJEŠTAJNI MODEL

Aktivnost	Nadležni organ(i)	Rok
<p>Uspostaviti policijsko-obavještajni model upravljanja kriminalističko-obavještajnim informacijama, kao temeljni preduslov za ostvarenje svih činilaca Poglavlja 24.</p>	<p>Ministarstvo bezbjednosti BiH i entitetska ministarstva nadležna za unutrašnje poslove</p>	<p>Tri godine</p>
<p>Izraditi Stratešku procjenu javne bezbjednosti za BiH, po uzoru na uporedno rješenje u Republici Srbiji.</p>	<p>Ministarstvo bezbjednosti BiH i entitetska ministarstva nadležna za unutrašnje poslove</p>	<p>Dvije godine</p>

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

343.9.02
343.431
343.57
343.341
351.756
341.456

ВЕЈНОВИЋ, Душко, 1961-

Мапа пута : Poglavlje 24 : pravda, sloboda i bezbjednost /
[autori Duško Vejnović, Petar Đukić, Boris Trivanović]. - Banja Luka :
Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska,
socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja :
Forum nevladinih organizacija, 2022 (Banja Luka : Grafopapir).
- 120 стр. : илустр. ; 25 см

Тираж 500. - Библиографија: стр. 106-110.

ISBN 978-99976-22-74-7

COBISS.RS-ID 136735745

Ova publikacija je napravljena uz finansijsku podršku Evropske Unije. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Evropskog defendologija centra za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja, Banja Luka i ne odražava nužno stavove Evropske Unije.

ISBN 978-99976-22-74-7

